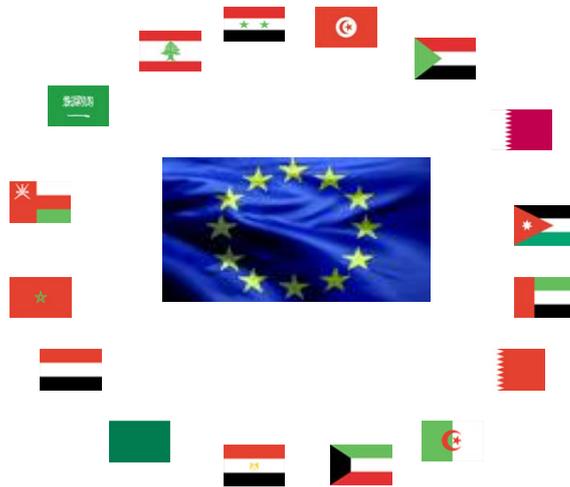

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ»

Διπλωματική Εργασία

**ΘΕΜΑ: « Το Διεθνές Εμπόριο: Οι εμπορικές συναλλαγές της
Ευρωπαϊκής Ένωσης με τον Αραβικό κόσμο»**

Φοιτήτρια: Καλαϊτζή Αθανασία
ΑΡ.ΜΗΤΡ: 25106

Επιβλέπων: Γ. Χονδρογιάννης
Καθηγητής
Επιτροπή: Χ. Παπάζογλου
Επικ.Καθηγητής
Α. Τσίτουρας
Λέκτορας

ΑΘΗΝΑ, 2007

*Αφιερώνεται στην οικογένεια μου και
στους καθηγητές μου, στους οποίους
οφείλω ότι έχω καταφέρει ως σήμερα*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	6
1 ^η Ενότητα: Εισαγωγή.....	8
2η Ενότητα : Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	
2 α) Θεωρητική Ανασκόπηση.....	10
2 β) Εμπειρική Ανασκόπηση.....	18
3η Ενότητα : Περιγραφή της Υπάρχουσας κατάστασης	
I. Η οικονομία των Αραβικών χωρών κατά την περίοδο 1970-2005.....	29
II. Οι οικονομίες των Αραβικών χωρών της Βορείου Αφρικής	
1. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Τυνησίας.....	42
2. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Αλγερίας.....	47
3. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Σουδάν.....	54
4. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Αιγύπτου.....	59
5. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Μαρόκου.....	66
6. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Λιβύης.....	70
III. Η οικονομία των Αραβικών χωρών της Μέσης Ανατολής	
1. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Συρίας.....	70
2. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Μπαχρέϊν.....	74
3. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Ιορδανίας.....	79
4. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Κουβέϊτ.....	84
5. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Κατάρ.....	87
6. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο των Η.Α.Ε.....	95
7. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Σαουδικής Αραβίας.....	99
8. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Ομάν.....	103
9. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Υεμένης.....	107
10. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Λιβάνου.....	110

IV. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η εμπορική της πολιτική.....	113
4η Ενότητα : Η ανάλυση της εξέλιξης των εμπορικών συναλλαγών των χωρών του Αραβικού κόσμου με την Ευρωπαϊκή Ένωση- Το μοντέλο Gravity.....	128
5η Ενότητα:	
Συμπεράσματα.....	136
Παράρτημα Α.....	138
Παράρτημα Β.....	139
Παράρτημα Γ.....	147
Βιβλιογραφία.....	148

ABSTRACT

The focus of this dissertation is to analyze Arab World's economies since 1970 and to indentify the factors of their trade development between European Union during the period 1995-2006. The findings of this study indicate that the impacts of exogenous and endogenous factors on development vary between the Arabic countries and it is possible to alter the structure of economic growth. The internal economic policies and the external terms seems to be the most important factors of Arabic world's economic growth, while the lack of natural resources and the distance from basic economic centers had no considerable effects. This study demonstrate that countries with similar quantity of natural resources do not have the same rate of growth and countries with differents in natural sources, such as Jordan and rich Oman, it is possible to have the same increase in Gross Domestic Product per capita. The analysis estimates the trade flows of Arab countries to European Union, through a gravity model, which using a panel of cross-country data. The results show that the exporting country's Gross Domestic Product , the distance from EU's economic center and the exporting country's population, have stornq effects on trade flows.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος έρευνας αυτής είναι η μελέτη των οικονομιών του Αραβικού κόσμου και των παραγόντων που συντελούν στην αύξηση των εμπορικών εκροών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών. Όπως προκύπτει από την μελέτη των οικονομικών και κοινωνικών μεταβλητών, διαπιστώνεται ότι οι εξωγενής και ενδογενής παράγοντες δεν επηρεάζουν στον ίδιο βαθμό την ανάπτυξη των Αραβικών χωρών, ενώ είναι δυνατόν να μεταβάλλουν ακόμα και τη μορφή της. Σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης των Αραβικών κρατών αποτελούν οι κοινωνικές και οικονομικές κρατικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν στα κράτη, ενώ η έλλειψη φυσικού πλούτου και η μεγάλη απόσταση από τα οικονομικά κέντρα δεν φαίνεται να αποτέλεσαν ανασταλτικό παράγοντα ανάπτυξης των Αραβικών κρατών. Κράτη με παρόμοια ποσότητα φυσικών πόρων παρουσιάζουν σημαντική διαφορά στην εξέλιξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος, ενώ χώρες με σημαντικές διαφορές αποθεμάτων φυσικών πόρων, όπως η Ιορδανία και το πλούσιο σε φυσικούς πόρους Ομάν, παρουσιάζουν παρόμοια αύξηση εισοδήματος.

Η ανάλυση της εξέλιξης των εμπορικών συναλλαγών των χωρών του Αραβικού κόσμου με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών, βασίστηκε στο μοντέλο βαρύτητας, χρησιμοποιώντας την αξία των εξαγωγών των Αραβικών χωρών, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των επιμέρους εμπορικών εταίρων, τον πληθυσμό, καθώς και την απόσταση του κάθε Αραβικού κράτους από τον οικονομικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από την εκτίμηση του υποδείγματος, προκύπτει ότι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της εξαγωγικής χώρας και η απόσταση από το οικονομικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις εξαγωγές των εξεταζομένων χωρών.

1^η Ενότητα :

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εμπορικές συναλλαγές των χωρών του Αραβικού κόσμου με την Ευρωπαϊκή Ένωση σημειώνουν συνεχή αύξηση, λόγω της αυξανόμενης ενεργειακής ζήτησης, ενώ το 2004, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί τον πρώτο εμπορικό εταίρο των χωρών αυτών. Από το 1980 οι εισαγωγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τον Αραβικό Σύνδεσμο παρουσιάζουν συνεχή αύξηση, με αξία, το 2004 στα 25 δις ευρώ, όταν η αξία των εξαγωγών της προς αυτόν υπολογίζεται στα 40 δις ευρώ, αποτελώντας την έκτη μεγαλύτερη εξαγωγική αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι εισαγωγές των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τον Αραβικό Σύνδεσμο, ο οποίος κατέχει το 45% των παγκόσμιων πετρελαϊκών αποθεμάτων και 12 φορές τα αποθέματα των Αραβικών χωρών της Βορείου Αφρικής, αφορούν κυρίως καύσιμα και παράγωγα πετρελαίου, αντιπροσωπεύοντας το 70% των συνολικών τους εισαγωγών από τον Αραβικό Σύνδεσμο. Αντίστοιχα, οι εξαγωγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις Αραβικές χώρες της Μεσογείου, από το 1980, αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό 6,2%, ενώ οι εισαγωγές κατά 7,1%, με αποτέλεσμα το 60% των εξαγωγών των χωρών αυτών να κατευθύνεται προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι η μελέτη των οικονομιών και του εξωτερικού εμπορίου των Αραβικών χωρών και κυρίως η ανάλυση των εμπορικών τους συναλλαγών με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών την περίοδο 1995-2006. Η ανάλυση της εξέλιξης των εμπορικών συναλλαγών ανάμεσα στον Αραβικό κόσμο και την Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στο υπόδειγμα της βαρύτητας (gravity model) , το οποίο αντιπροσωπεύει μια από τις σημαντικότερες μεθόδους υπολογισμού των διεθνών εμπορευματικών ροών στην βιβλιογραφία του διεθνούς εμπορίου. Τα αποτελέσματα των εμπειρικών αυτών εκτιμήσεων βασίζονται στον συνδυασμό χρονολογικών σειρών και διαστρωματικών στοιχείων των Αραβικών χωρών και των 15 κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στις ενότητες που ακολουθούν αναλύονται οι σημαντικότερες θεωρίες εμπορίου, ενώ παρουσιάζεται η οικονομία και η εξέλιξη των εμπορικών συναλλαγών του Αραβικού κόσμου με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αναλυτικότερα στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζονται μερικές από τις σημαντικότερες θεωρίες εμπορίου, ενώ εξετάζεται, με τη μέθοδο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, η συμβολή της επέκτασης των εξαγωγών στην οικονομική ανάπτυξη. Στο πρώτο μέρος της τρίτης ενότητας παρουσιάζεται η οικονομία των Αραβικών χωρών κατά την περίοδο 1970-2005, ενώ στο δεύτερο και τρίτο μέρος παρουσιάζεται η οικονομική και

εμπορική πολιτική των κυβερνήσεων, καθώς και η σύνθεση του εξωτερικού εμπορίου των Αραβικών χωρών της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. Στο τέταρτο μέρος περιγράφεται η εξέλιξη των εμπορικών συναλλαγών ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στις χώρες του Αραβικού Συνδέσμου και των Αραβικών χωρών της Μεσογείου την περίοδο 1995-2006, εξετάζοντας παράλληλα την σύνθεση των εμπορικών ροών της Ελλάδος από και προς τις Αραβικές χώρες. Τέλος στην τέταρτη Ενότητα αναλύονται με τη μέθοδο της βαρύτητας οι εμπορευματικές ροές των Αραβικών χωρών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών την περίοδο 1995-2006, ενώ στην τελευταία ενότητα παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής.

2η Ενότητα :

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

2α) Θεωρητική Ανασκόπηση

Το διεθνές εμπόριο αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για τον καθορισμό του ρυθμού και της διάρθρωσης της ανάπτυξης μιας χώρας. Ο ισχυρός προσανατολισμός της οικονομίας προς το εξωτερικό εμπόριο δεν εξασφαλίζει αναγκαία υψηλό ρυθμό ανάπτυξης, αλλά απαιτείται να εξεταστεί ο βαθμός στον οποίο η ανάπτυξη τους μπορεί να προωθηθεί μέσω του διεθνούς εμπορίου. Σε ιστορική βάση, υποστηρίζεται ότι το διεθνές εμπόριο έχει ενεργήσει σαν μηχανισμός διεθνούς ανισότητας, διευρύνοντας το χάσμα ανάμεσα στις πλούσιες και τις φτωχές χώρες. Κατά την κλασική θεωρία όμως, το διεθνές εμπόριο υποβοηθάει τη χώρα να εκμεταλλευτεί την ικανότητα της να παράγει το φθηνότερο αγαθό συγκριτικά με άλλες χώρες, να εξειδικεύεται και να το εξάγει, προωθώντας την οικονομική ανάπτυξη των κρατών που εμπλέκονται σε αυτή την «διεθνή» ανταλλαγή προϊόντων. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες, παρά την επέκταση των εξαγωγών τους και την αύξηση της ικανότητας τους για εισαγωγές, δεν κατόρθωσαν να επωφεληθούν από το διεθνές εμπόριο για την εσωτερική τους ανάπτυξη.

Μια από της σημαντικότερες θεωρίες εμπορίου, η οποία ερμηνεύει τις μακροχρόνιες εξελίξεις των εμπορικών συναλλαγών, είναι αυτή της «καθαρής θεωρίας του διεθνούς εμπορίου». Η θεωρία αυτή μελετά την επίδραση του εμπορίου στις τιμές των αγαθών, των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής και γενικά του εθνικού εισοδήματος. Η «καθαρά θεωρία του διεθνούς εμπορίου» διαμορφώθηκε από τον Ricardo (1891), ο οποίος διατύπωσε τη θεωρία του συγκριτικού κόστους και της συγκριτικής ωφέλειας. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, όταν το εμπόριο διενεργείται σε συνθήκες πλήρους ελευθερίας, η κάθε χώρα εξειδικεύεται στην παραγωγή εκείνου του αγαθού, το οποίο παράγει με το μικρότερο κόστος, με αποτέλεσμα η ανταλλαγή να πραγματοποιείται ανάμεσα στα αγαθά για τα οποία η κάθε χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα, εισάγοντας αγαθά με υψηλό κόστος εγχώριας παραγωγής. Ο Ricardo τονίζει ότι η γραμμή διαχωρισμού των αγαθών που μπορούν να παραχθούν στις δύο χώρες, καθορίζεται από τις δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης, αφού αν αυξηθεί η ζήτηση για ένα αγαθό, η παραγωγή του οποίο προσδίδει συγκριτική ωφέλεια στο κράτος, δεν θα είναι συμφέρουσα η παραγωγή των υπόλοιπων αγαθών με υψηλό κόστος παραγωγής. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η θεωρία του Ricardo χρησιμοποιεί για

την ανάλυση του συγκριτικού κόστους των εμπορικών συναλλαγών μόνο τον συντελεστή εργασία, ενώ υπάρχουν περισσότεροι από ένας παραγωγικοί συντελεστές.

Η περίπτωση αυτή, της ύπαρξης περισσότερων παραγωγικών συντελεστών μελετήθηκε από τους Heckscher and Ohlin (1949), η θεωρία των οποίων τονίζει ότι κάθε χώρα εξάγει τα αγαθά, τα οποία παράγονται με τη χρησιμοποίηση του συντελεστή που βρίσκεται σε αφθονία, αφού η εκμετάλλευση του συντελεστή αυτού καθιστά την παραγωγή συγκεκριμένων αγαθών πιο συμφέρουσα. Αναλυτικότερα αν μια χώρα διαθέτει εύφορες εκτάσεις γης, ενώ μια άλλη χώρα διαθέτει άφθονο εργατικό δυναμικό, το κόστος παραγωγής αγαθών εντάσεως εργασίας στη πρώτη χώρα θα είναι υψηλότερο από τη δεύτερη. Διαπιστώνεται επομένως ότι η πρώτη χώρα θα έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα παραγωγής αγροτικών προϊόντων, ενώ η δεύτερη θα έχει συγκριτική ωφέλεια από την παραγωγή βιομηχανικών ή βιοτεχνικών προϊόντων, εξάγοντας αγροτικά και βιομηχανικά προϊόντα αντίστοιχα.

Σύμφωνα με τον Haberler (1959), εκτός από τα στατικά πλεονεκτήματα που αφορούν την αύξηση του πραγματικού εισοδήματος, μέσω της εξειδίκευσης της χώρας σύμφωνα προς το συγκριτικό της πλεονέκτημα, πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν και τα έμμεσα ή δυναμικά ωφέληματα για τις συναλλασσόμενες χώρες. Αναλυτικότερα, ο Haberler, τονίζει τα τεράστια οφέλη που απολαμβάνουν οι αναπτυσσόμενες χώρες από την ανταλλαγή τεχνολογίας, την εισαγωγή μεταφορικών μέσων, μηχανημάτων, φαρμάκων, χημικών και άλλων κεφαλαιουχικών προϊόντων. Επιπλέον, η διοχέτευση τεχνικών γνώσεων, επιχειρηματικών και διοικητικών ικανοτήτων αποτελεί τεράστιο απόθεμα, από το οποίο μπορούν να επωφεληθούν οι αναπτυσσόμενες χώρες. Επίσης, ως έμμεσο όφελος από το διεθνές εμπόριο θεωρείται η εισροή ξένου κεφαλαίου, αφού όσο μεγαλύτερος είναι ο όγκος του εμπορίου, τόσο ευκολότερη γίνεται η εξόφληση του κεφαλαίου και η πληρωμή των τόκων, κυρίως για τις εξαγωγικές βιομηχανίες. Παράλληλα το εμπόριο ενισχύει τον υγιή ανταγωνισμό και τον περιορισμό των μη αποδοτικών μονοπωλίων. Πρέπει όμως να αναφερθεί ότι μπορεί να δικαιολογηθεί μια προσωρινή μονοπωλιακή κατάσταση, για την προστασία νηπιακών βιομηχανιών, που ανήκουν κυρίως σε μικρές χώρες, έτσι ώστε να προστατευθούν αρχικά από τον διεθνή ανταγωνισμό. Τέλος, το εμπόριο με άλλα κράτη επιταχύνει τις βελτιώσεις στην παραγωγική διαδικασία, αφού μια χώρα που εξάγει σε μια αγορά μεγάλης κλίμακας, μπορεί να εισάγει σε μεγαλύτερο βαθμό τον καταμερισμό και τις τεχνολογικές καινοτομίες, σε σχέση με άλλες μη συναλλασσόμενες χώρες.

Ο Samuelson (1948), εκφράζει μια άλλη κριτική για το διεθνές εμπόριο, η οποία κατευθύνεται εναντίον του «θεωρήματος της εξίσωσης των τιμών των συντελεστών

παραγωγής» της νεοκλασικής θεωρίας. Σύμφωνα με τη νεοκλασική θεωρία, το διεθνές εμπόριο, υπό ορισμένες προϋποθέσεις αποτελεί τέλειο υποκατάστατο της πλήρους διεθνούς κινητικότητας των συντελεστών της παραγωγής και εξισώνει όχι μόνο τις τιμές των προϊόντων, αλλά και των συντελεστών. Ο Samuelson αντίθετα, υποστηρίζει ότι η διεθνής κατανομή του εισοδήματος γίνεται πιο άνιση με το διεθνές εμπόριο, δημιουργώντας ανισορροπία στις τιμές και στις αναλογίες των συντελεστών. Βέβαια πρέπει να σημειωθεί ότι ακόμη και στην κλασική θεωρία, είναι δυνατή η εξίσωση των πραγματικών μισθών ή του GDP per capita, ανάμεσα στις συναλλασσόμενες χώρες, μόνο όταν ισχύουν οι περιορισμοί. Επειδή όμως δεν ισχύουν οι περιορισμοί, απλώς υποστηρίζεται ότι το πραγματικό εισόδημα της χώρας θα είναι υψηλότερο υπό την επίδραση του διεθνούς εμπορίου.

Μια άλλη κριτική για την συμβολή του διεθνούς εμπορίου στην ανάπτυξη μιας χώρας εκφράζεται από τον Berrill (1960). Σύμφωνα με τον Berrill, η ιστορική εμπειρία δείχνει ότι οι ίδιες οι δυνάμεις του διεθνούς εμπορίου έχουν αποτελέσει φραγμό στην ανάπτυξη κυρίως των φτωχών χωρών. Βέβαια είναι γνωστό ότι το διεθνές εμπόριο διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη ορισμένων χωρών, όπως στην Μεγάλη Βρετανία, στη Σουηδία, στη Δανία, στον Καναδά, στην Αυστραλία και στην Ιαπωνία, οι οποίες σήμερα αποτελούν ισχυρές οικονομίες. Επίσης αρκετές χώρες οι οποίες συγκαταλέγονταν πριν μερικά χρόνια στις πιο φτωχές χώρες του κόσμου, αναπτύχθηκαν με αυξανόμενους ρυθμούς μέσω του εμπορίου, σε αντίθεση όμως με άλλες, οι οποίες παραμένουν φτωχές παρά την επέκταση του εξωτερικού εμπορίου. Ο Berrill υποστηρίζει ότι το εξωτερικό εμπόριο για τις φτωχές χώρες, μπορεί να θεωρηθεί λιγότερο δαπανηρό από το εσωτερικό εμπόριο, όμως η σημαντική πτώση των τιμών των προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής κατά τις περιόδους ύφεσης, έχει ως αποτέλεσμα την διεύρυνση του χάσματος μεταξύ των τιμών των βιομηχανικών και πρωτογενών προϊόντων και την επιδείνωση των όρων εμπορίου στις αναπτυσσόμενες χώρες. Αναλυτικότερα, η εξειδίκευση της αναπτυσσόμενης χώρας στην παραγωγή εξαγωγίμων προϊόντων αυξάνεται με ταχύτερους ρυθμούς από αυτούς της εσωτερικής εξειδίκευσης, με αποτέλεσμα το παραγόμενο προϊόν της να αυξάνεται με την είσοδο της στην διεθνή αγορά, αλλά προς την κατεύθυνση της εξαγωγικής παραγωγής και κυρίως προς την παραγωγή αγροτικών προϊόντων και πρώτων υλών. Το παραπάνω οφείλεται

στην αύξηση της ζήτησης των πλουσιότερων χωρών για τα προϊόντα αυτά, λόγω της βιομηχανικής τους ανάπτυξης, υιοθετώντας το συγκριτικό τους πλεονέκτημα στην βιομηχανία και αφήνοντας αντίστοιχα την εξειδίκευση στον πρωτογενή τομέα στις φτωχότερες χώρες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εσωτερική μετακίνηση των παραγωγικών συντελεστών και της υιοθετούμενης τεχνολογίας προς την παραγωγή εξαγωγικών προϊόντων,

κυρίως αγροτικών, σε βάρος των κεφαλαιουχικών αγαθών και των αγαθών για εγχώρια κατανάλωση, καθυστερώντας την ανάπτυξη του κράτους.

Την θεωρία ότι υπάρχει τάση επιδείνωσης των όρων εμπορίου σε βάρος των αναπτυσσομένων χωρών, λόγω του διεθνές εμπορίου, υποστηρίζει και ο Myrdal (1957). Συγκεκριμένα, τονίζει ότι το εμπόριο μεταξύ αναπτυγμένων και υπανάπτυκτων χωρών, όχι μόνο δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη των υπανάπτυκτων χωρών, αλλά αντίθετα αυξάνει τις διαφορές ανάμεσα τους. Οι πιο ανεπτυγμένες περιοχές προσελκύουν τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους των άλλων περιοχών, επιτυγχάνοντας την περαιτέρω ανάπτυξη τους και την παράλληλη μείωση της ευημερίας των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών. Το πρόβλημα γίνεται εντονότερο όταν το εργατικό δυναμικό των περιοχών αυτών κατευθύνεται προς τις πιο ανεπτυγμένες περιοχές, με αποτέλεσμα να μειώνεται η παραγωγή των φτωχότερων χωρών αντί να αυξάνεται για την κάλυψη των συνεχώς αυξανόμενων αναγκών από την αύξηση του πληθυσμού. Αντίθετα, στις ανεπτυγμένες περιοχές ο βιομηχανικός κλάδος παράγει υπό συνθήκες φθίνοντος κόστους, ενώ διαθέτει τα εμπορεύματα σε χαμηλότερες τιμές σε σχέση με των βιομηχανιών στις υπανάπτυκτες περιοχές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την διαρκή τροφοδότηση ενός φαύλου κύκλου εις βάρος των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών, οι οποίες δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στον ισχυρό ανταγωνισμό. Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι ο Myrdal υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη ορισμένων περιοχών μπορεί να επιφέρει και ευνοϊκά αποτελέσματα, όπως τη δημιουργία, λόγω αύξησης των εισοδημάτων, αυξανόμενης ζήτησης για τα παραγόμενα προϊόντα των υπανάπτυκτων περιοχών. Στις περισσότερες όμως περιπτώσεις διενέργειας εμπορίου μεταξύ ανεπτυγμένων και υπανάπτυκτων χωρών, οι εξαγωγές αγαθών πρωτογενή τομέα των υπανάπτυκτων χωρών, ο οποίος αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό κλάδο για τις χώρες αυτές, τείνουν να μειώνονται, αφού οι πιο ανεπτυγμένες χώρες επενδύουν στον εγχώριο πρωτογενή τομέα, με στόχο την τόνωση της παραγωγικής δραστηριότητας των υπόλοιπων τομέων. Με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η μεταποιητική δραστηριότητα της οικονομίας, ενώ παράλληλα αυξάνονται οι μεταφορικές υπηρεσίες για την κάλυψη των αναγκών από τη αύξηση της παραγωγής του πρωτογενή τομέα. Διαπιστώνεται επομένως ότι όσο πιο ανεπτυγμένη είναι η χώρα, τόσο ευνοϊκότερα είναι τα αποτελέσματα από το ελεύθερο εμπόριο, διευρύνοντας τις διαφορές μεταξύ ανεπτυγμένων και υπανάπτυκτων χωρών.

Στην ίδια θεωρία βασίστηκε και ο Myint (1954), κατά τον οποίο η επιδείνωση σε βάρος των όρων εμπορίου των αναπτυσσομένων χωρών, οφείλεται στην μεταφορά εισοδήματος από τις φτωχότερες προς τις πλούσιες χώρες, με αποτέλεσμα τη μείωση της αγοραστικής δύναμης στις πρώτες. Ως κύρια αίτια της επιδείνωσης των όρων εμπορίου

μπορούν να θεωρηθούν η επίδραση της τεχνολογίας στις ανεπτυγμένες χώρες, η διαφορετική συμπεριφορά των τιμών στις αναπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες χώρες και η μείωση της ζήτησης για πρωτογενή προϊόντα . Συγκεκριμένα, η αύξηση της παραγωγικότητας λόγω τεχνολογικής προόδου στις ανεπτυγμένες χώρες, δεν μεταβιβάστηκε στους καταναλωτές με τη μορφή χαμηλότερων τιμών, αλλά με τη μορφή υψηλότερων μισθών και κερδών. Αντίθετα στις αναπτυσσόμενες χώρες, η αύξηση της παραγωγής, έλαβε τη μορφή μείωσης των τιμών παρά το γεγονός ότι η αύξηση αυτή ήταν μικρή σε σχέση με την αύξηση της παραγωγικότητας στα αναπτυγμένα κράτη. Επίσης, η διαφορετική συμπεριφορά των τιμών στις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, οφείλεται στη διαφορετική κίνηση των τιμών των βιομηχανικών και πρωτογενών προϊόντων κατά τη διάρκεια διαδοχικών οικονομικών κύκλων. Οι τιμές των προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής αυξάνονται απότομα κατά τις περιόδους άνθησης της οικονομίας, ενώ κατά τις περιόδους ύφεσης η πτώση των τιμών είναι πολύ σημαντική. Αντίθετα, οι τιμές των βιομηχανικών προϊόντων, αυξάνονται λιγότερο κατά τις περιόδους άνθησης, αλλά η πτώση τους κατά τις περιόδους ύφεσης είναι σε ποσοστό μικρότερη από την άνοδο τους στην άνθηση της οικονομίας, γεγονός που οφείλεται στην ακαμψία των μισθών στις μονοπωλιακές αγορές. Επομένως το χάσμα μεταξύ των τιμών των βιομηχανικών και πρωτογενών προϊόντων διευρύνεται κατά τη διάρκεια διαδοχικών οικονομικών κύκλων, με αποτέλεσμα την επιδείνωση των όρων εμπορίου στις αναπτυσσόμενες χώρες. Επιλέον, ο Myint (1958), απέδειξε ότι η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου δεν αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα στην οικονομική ανάπτυξη των Ασιατικών και Αφρικανικών χωρών και αυτό γιατί η ανάπτυξη που σημειώθηκε λόγω αύξησης της παραγωγής του εξαγωγικού τομέα , δεν επεκτάθηκε στους υπόλοιπους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας.

Η παραπάνω θεωρία αμφισβητήθηκε από τον Haberler (1961), λόγω της αξιοπιστίας των στοιχείων πάνω στα οποία βασίστηκε η παραπάνω θεωρία, αλλά και στο γεγονός ότι για να πάρει η αύξηση της παραγωγής τη μορφή αύξησης των χρηματικών μισθών και κερδών, πρέπει να υπάρχουν και μονοπωλιακά στοιχεία στις αγορές των προϊόντων και όχι μόνο στις αγορές των συντελεστών. Η ύπαρξη μονοπωλίου μόνο στις αγορές των συντελεστών, φαίνεται να μην ισχύει, αφού δεν υπάρχουν σαφή στοιχεία για το αν οι εργατικές ενώσεις και οι επιχειρήσεις στις χώρες αυτές κατείχαν επαρκείς μονοπωλιακές δυνάμεις , ενώ παράλληλα υποστηρίζεται ότι και αν διέθεταν τη δύναμη αυτή, θα επηρεάζονταν οι εσωτερικές τιμές και όχι οι τιμές παγκοσμίως. Μια χώρα με σχετικά υψηλό επίπεδο τιμών στο εσωτερικό της θα μπορούσε να βρεθεί απομονωμένη από τις διεθνείς αγορές, αφού τα παγκόσμια επίπεδα τιμών εξαρτώνται από τις δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης. Επιλέον, ακόμη και αν η

επιδείνωση των όρων του εμπορίου οφείλονται στις διαφορές των εισοδηματικών ελαστικοτήτων της ζήτησης για εισαγωγές, το απόλυτο ύψος της ζήτησης για την εισαγωγή μπορεί να αυξηθεί με την οικονομική ανάπτυξη.

Σύμφωνα με τις παραπάνω θεωρίες το διεθνές εμπόριο έχει ενεργήσει σαν μηχανισμός διεθνούς ανισότητας, διευρύνοντας το χάσμα ανάμεσα στις πλούσιες και τις φτωχές χώρες. Η περιορισμένη όμως έκταση των ωφελημάτων του διεθνούς εμπορίου στην οικονομική ανάπτυξη, μπορεί να οφείλεται στην ύπαρξη άλλων παραγόντων. Όπως υποστηρίζει ο Meier (1970), παράγοντες όπως οι διαφορετικές επιδράσεις των διαφόρων εξαγωγίμων προϊόντων, οι ατέλειες αγοράς και τα διάφορα κοινωνικοοικονομικά εμπόδια εντός των αναπτυσσομένων και κυρίως των φτωχών χωρών, μπορούν να μετριάσουν τα οφέλη του διεθνούς εμπορίου. Ο χαρακτήρας των εξαγωγών της χώρας και οι κοινωνικές ομάδες στις οποίες κατευθύνεται η αύξηση του εισοδήματος από την επέκταση του εξαγωγικού τομέα, καθορίζουν την επέκταση της ανάπτυξης αυτής και στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας. Μια αύξηση των βιομηχανικών εξαγωγίμων προϊόντων θα οδηγήσει σε επέκταση των βιομηχανιών και σε αύξηση της χρησιμοποίησης πρώτων υλών, παρέχοντας ευκαιρίες ανάπτυξης και στον πρωτογενή τομέα, επηρεάζοντας την κατανομή του εισοδήματος. Αν η αύξηση αυτή κατευθύνεται προς κοινωνικές ομάδες με υψηλή ροπή προς κατανάλωση εγχώριων προϊόντων, θα ενισχύσει την εγχώρια ζήτηση και κατ' επέκταση και τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι, αν η αύξηση της ζήτησης αφορά προϊόντα, τα οποία εισάγονται από το εξωτερικό, τότε η αύξηση του εισοδήματος από την επέκταση του εξαγωγικού τομέα της οικονομίας θα διοχετευτεί στο εξωτερικό. Για τους λόγους αυτούς οι εξαγωγές ορισμένων χωρών προσδίδουν μεγαλύτερη ώθηση στην ανάπτυξη σε σχέση με τις εξαγωγές άλλων χωρών, γεγονός που δικαιολογεί τις διαφορές στην επέκταση της ανάπτυξης σε χώρες με παρόμοιο όγκο συναλλαγών.

Σύμφωνα με την έρευνα του Yanikkaya (2002), τα κράτη με υψηλότερα μερίδια εμπορίου φαίνεται να αναπτύσσονται με γρηγορότερους ρυθμούς από τις υπόλοιπες χώρες. Από την έρευνα αυτή συμπεραίνεται ότι μια αύξηση του μεριδίου της χώρας στο διεθνές εμπόριο, θα προκαλέσει αύξηση του ρυθμού αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος, ενώ τονίζεται ότι η αύξηση των εμπορικών συναλλαγών συνδέεται άμεσα με την οικονομική ανάπτυξη. Αντίθετα η επιβολή περιορισμών στο διεθνές εμπόριο μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την οικονομική ανάπτυξη μακροχρόνια, λόγω της μείωσης των θετικών επιδράσεων του εμπορίου. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι οι περιορισμοί μπορεί να αποτελέσουν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, παράγοντα προώθησης της ανάπτυξης, όπως σε περιπτώσεις προστασίας της νηπιακής βιομηχανίας, ενισχύοντας την εγχώρια οικονομία.

Στα ίδια συμπεράσματα καταλήγει και ο Ramos (2000), τονίζοντας ότι η ανάπτυξη του εξαγωγικού τομέα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ανάπτυξη της παραγωγής και της εργασίας σε μια χώρα. Σύμφωνα με τον Ramos, αρχικά η αύξηση των εξαγωγών ακολουθείται από επέκταση των παραγωγικών τομέων της οικονομίας και από αύξηση της ζήτησης για εργασία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του εγχώριου εισοδήματος και των επενδύσεων σε οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς, ενώ το ξένο συνάλλαγμα που εισρέει στη χώρα επιτρέπει την εισαγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών, τα οποία αυξάνουν περαιτέρω την παραγωγή, ενισχύοντας την εγχώρια οικονομία. Διαπιστώνεται επομένως ότι τα οφέλη από την αύξηση των εξαγωγών διοχετεύονται προς όλους τους παραγωγικούς τομείς βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο του κράτους.

Σε παρόμοια συμπεράσματα καταλήγει και ο Kohli (2004), υποστηρίζοντας ότι η αύξηση του πραγματικού εισοδήματος της χώρας οφείλεται στην βελτίωση των όρων του εμπορίου. Σύμφωνα με μεγάλο τμήμα της οικονομικής θεωρίας η βελτίωση των όρων του εμπορίου, ισοδυναμεί με τεχνολογική πρόοδο, αφού η χώρα δύναται να αυξήσει τις εισαγωγές ή να μειώσει τις εξαγωγές, αυξάνοντας το πραγματικό εισόδημα και την ευημερία της χώρας. Η βελτίωση όμως των όρων διεθνούς εμπορίου θα αυξήσει την ζήτηση για εργασία, ενώ αντίθετα μια άνοδος της τεχνολογικής προόδου θα αυξήσει το πραγματικό εθνικό προϊόν, χωρίς όμως παράλληλη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, γεγονός το οποίο αποδεικνύει ότι το διεθνές εμπόριο συμβάλλει σε μεγαλύτερο βαθμό στην οικονομική ανάπτυξη. Επιπλέον αν το εμπορικό ισοζύγιο βρίσκεται σε ισορροπία, τα επιπλέον έσοδα από την αύξηση των εξαγωγών, αντισταθμίζουν το επιπλέον κόστος της αύξησης των εισαγωγών, οι οποίες πρόκειται να καλύψουν της ανάγκες των τομέων που σημειώνουν ανάπτυξη, διατηρώντας σταθερό τον ρυθμό ανάπτυξης. Στην περίπτωση που το εμπορικό ισοζύγιο είναι ελλειμματικό, τα υψηλά σε τιμή εμπορεύσιμα αγαθά θα οδηγήσουν σε χειρότερη οικονομική κατάσταση, ενώ το αντίθετο θα αυξήσει την οικονομική ευημερία της χώρας..

Υπάρχουν θεωρίες οι οποίες υποστηρίζουν, ότι η οικονομική ανάπτυξη οδηγεί σε εμπορικές ροές και όχι ότι η αύξηση των εξαγωγών συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Την υπόθεση αυτή συμπεριέλαβε στην έρευνα του ο Konya (2006), ενώ εξέτασε και την υπόθεση της ανόδου της ευημερίας του κράτους μέσω της αύξησης της παραγωγής εξαγωγικών προϊόντων. Αναλυτικότερα, η επέκταση του εξαγωγικού τομέα οδηγεί σε αύξηση της παραγωγής εξαγωγικών προϊόντων, μέσω της επιπλέον εξειδίκευσης και της εκμετάλλευσης των οικονομικών κλίμακας, με αποτέλεσμα να ενισχύεται το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα του κράτους. Η αύξηση αυτή των εξαγωγών έχει ως αποτέλεσμα την εισαγωγή

υψηλών ποιοτικά προϊόντων και τεχνολογικού εξοπλισμού, μεταβάλλοντας το τεχνολογικό επίπεδο της χώρας. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η αύξηση της παραγωγικότητας, της διαθεσιμότητας κεφαλαίου και κατ' επέκταση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης. Η δεύτερη υπόθεση, βασίζεται στην άποψη ότι η οικονομική ανάπτυξη είναι αυτή που οδηγεί σε εμπορικές ροές. Η εξειδίκευση και η τεχνολογική εξέλιξη σε ένα αναπτυσσόμενο κράτος οδηγεί σε αύξηση των εξαγωγών, αλλά και σε αύξηση των εισαγωγών για την κάλυψη των επιπλέον αναγκών που δημιουργούνται από την αναδιάρθρωση της οικονομίας.

2β) Εμπειρική Ανασκόπηση

Οι εξαγωγές αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης, η ύπαρξη όμως έμμεσων παραγόντων, οι οποίοι επιδρούν στη σχέση μεταξύ των εξαγωγών και της ανάπτυξης, δύναται να μεταβάλλουν την επίδραση της επέκτασης του εξαγωγικού τομέα στην ευημερία ενός κράτους. Σύμφωνα με ένα μεγάλο τμήμα της οικονομικής θεωρίας, η επέκταση των εξαγωγών συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη αυξάνοντας το ποσοστό της ακαθάριστης επένδυσης, με αποτέλεσμα την αύξηση του συντελεστή παραγωγικότητας. Παράλληλα, η ύπαρξη κινήτρων για την ενίσχυση των επενδύσεων και της τεχνολογικής προόδου, αυξάνει τους οριακούς συντελεστές παραγωγικότητας στον εξαγωγικό τομέα με ποσοστό μεγαλύτερο σε σχέση με τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας, διαπιστώνοντας από αυτό την συμβολή του στην οικονομική ανάπτυξη. Ο βαθμός όμως ώθησης της ανάπτυξης από την αύξηση των εξαγωγών, εξαρτάται από τον ρυθμό αύξησης της ζήτησης, από την επίδραση του εξαγωγικού τομέα πάνω στην απασχόληση και τα προσωπικά εισοδήματα και από τις μεταβολές που προκαλούνται στις μεθόδους παραγωγής, λόγω της επέκτασης των βιομηχανιών εξαγωγικού προσανατολισμού. Επιπλέον, η θετική επίδραση της επέκτασης του εξαγωγικού τομέα, εξαρτάται από το αν η κατεύθυνση της αύξησης του εισοδήματος ευνοεί τους έχοντες υψηλή ροπή προς αποταμίευση ή υψηλή ροπή προς κατανάλωση εγχώριων και όχι εισαγόμενων προϊόντων. Τέλος για να συμβάλλει η αύξηση του εισοδήματος που προέρχεται από το διεθνές εμπόριο στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, θα πρέπει αυτό να επενδύεται και σε άλλους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας, ενώ σημαντικό είναι να υπάρχει σταθερότητα των εξαγωγικών εισπράξεων για την τροφοδότηση των επενδύσεων αυτών.

Μια από της σημαντικότερες θεωρίες εμπορίου, η οποία ερμηνεύει την επίδραση του εμπορίου στις τιμές των αγαθών, των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής και γενικά στο εθνικό εισόδημα, είναι αυτή της «καθαρής θεωρίας του διεθνούς εμπορίου». Η θεωρία αυτή διαμορφώθηκε από τον Ricardo (1891), ο οποίος διατύπωσε τη θεωρία του συγκριτικού κόστους και της συγκριτικής ωφέλειας. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, όταν το εμπόριο διενεργείται σε συνθήκες πλήρους ελευθερίας, η κάθε χώρα εξειδικεύεται στην παραγωγή εκείνου του αγαθού, το οποίο παράγει με το μικρότερο κόστος, με αποτέλεσμα η ανταλλαγή να πραγματοποιείται ανάμεσα στα αγαθά για τα οποία η κάθε χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα, εισάγοντας αγαθά με υψηλό κόστος εγχώριας παραγωγής. Ο Ricardo, για την απόδειξη της καθαρής θεωρίας εμπορίου, αναφέρει το παράδειγμα των εμπορικών

συναλλαγών μεταξύ Αγγλίας και Πορτογαλίας. Υποθέτει ότι για την παραγωγή οίνου και υφάσματος η Πορτογαλία χρησιμοποιεί εργασία 80 και 90 ανδρών αντίστοιχα, ενώ η Αγγλία 120 και 100 ανδρών για την παραγωγή των ίδιων αγαθών. Επομένως η Πορτογαλία πλεονεκτεί στην παραγωγή και των δύο αγαθών, με μεγαλύτερη διαφορά στην παραγωγή οίνου (80/120). Εάν διενεργηθεί εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών, η Αγγλία θα εξαγει ύφασμα και η Πορτογαλία οίνο, με τιμή ισορροπίας μεταξύ 120: 100 και 80:90 ή 88:100 , οι λόγοι των οποίων εκφράζουν τη σχέση οίνου προς ύφασμα για την Αγγλία και την Πορτογαλία αντίστοιχα. Επομένως, εάν η Αγγλία εξειδικευτεί στην παραγωγή υφάσματος, θα παράγει ύφασμα 1,2 υάρδες αντί για 1 γαλόνι οίνου, με αποτέλεσμα να επωφελούνται και οι δύο χώρες από τη διενέργεια εμπορίου.

Η θεωρία αυτή μπορεί να εφαρμοστεί και σε περιπτώσεις ανταλλαγής πολλών αγαθών μεταξύ δύο χωρών, ταξινομώντας τα αγαθά που παράγονται στη κάθε χώρα ανάλογα με τα συγκριτικά οφέλη που προσδίδουν στο κράτος. Ο Ricardo κατατάσσει τα προϊόντα παραγωγής δύο χωρών ανάλογα με το κόστος παραγωγής, ξεκινώντας από τη χώρα Α και καταλήγοντας στη χώρα Β, έτσι ώστε το τελευταίο αγαθό στη σειρά να αποτελεί το προϊόν, το οποίο παράγεται στη χώρα Β με το ελάχιστο συγκριτικό κόστος. Παραδείγματος χάριν, έστω τα εσπεριδοειδή παράγονται στη χώρα Α με το ελάχιστο συγκριτικό κόστος, ενώ τα οπτικά είδη παράγονται με το μέγιστο συγκριτικό κόστος για την ίδια χώρα και με το ελάχιστο κόστος στη χώρα Β. Επιπλέον παράγονται και στις δύο χώρες προϊόντα όπως το ύφασμα, ο σίδηρος και ο χάλυβας, για τα οποία τίθεται το ερώτημα για το ποια χώρα είναι συμφέρουσα η παραγωγή τους. Σύμφωνα με τη καθαρά θεωρία εμπορίου, η γραμμή διαχωρισμού των αγαθών που μπορούν να παραχθούν στην Α και Β χώρα, καθορίζεται από τις δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης¹. Αναλυτικότερα, εάν αυξηθεί η ζήτηση για οπτικά είδη, τα οποία αποτελούν για τη χώρα Β το προϊόν με το ελάχιστο συγκριτικό κόστος, τα οφέλη που θα αποκομίσει η χώρα από την παραγωγή τους καθιστούν ασύμφορη την παραγωγή των υπόλοιπων αγαθών με υψηλότερο κόστος παραγωγής. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η θεωρία του Ricardo χρησιμοποιεί για την ανάλυση του συγκριτικού κόστους των εμπορικών συναλλαγών μόνο τον συντελεστή εργασία, ενώ υπάρχουν περισσότεροι από ένας παραγωγικοί συντελεστές.

Οι Heckscher and Ohlin (1949), μελέτησαν την παραπάνω περίπτωση της ύπαρξης περισσότερων παραγωγικών συντελεστών, τονίζοντας ότι κάθε χώρα προσανατολίζεται στην εξαγωγή αγαθών, τα οποία παράγονται με τη χρησιμοποίηση του συντελεστή που βρίσκεται σε αφθονία, αφού η εκμετάλλευση του συντελεστή αυτού καθιστά την παραγωγή των συγκεκριμένων αγαθών πιο συμφέρουσα. Αναλυτικότερα αν μια χώρα διαθέτει εύφορες

εκτάσεις γης, ενώ μια άλλη χώρα διαθέτει άφθονο εργατικό δυναμικό, το κόστος παραγωγής αγαθών εντάσεως εργασίας στη πρώτη χώρα θα είναι υψηλότερο από τη δεύτερη. Διαπιστώνεται επομένως ότι η πρώτη χώρα θα έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα παραγωγής αγροτικών προϊόντων, ενώ η δεύτερη θα έχει συγκριτική ωφέλεια από την παραγωγή βιομηχανικών ή βιοτεχνικών προϊόντων, εξάγοντας αγροτικά και βιομηχανικά προϊόντα αντίστοιχα. Επιπλέον οι Heckscher και Ohlin αποδεικνύουν ότι το διεθνές εμπόριο συμβάλλει στην αύξηση της ζήτησης για τους συντελεστές σε αφθονία και σε μείωση της ζήτησης των συντελεστών που σπανίζουν. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής των εν αφθονία συντελεστών και σε μείωση της τιμής των σπάνιων συντελεστών παραγωγής, προκαλώντας μακροχρόνια την εξίσωση των αμοιβών των συντελεστών.

Εναντίον της παραπάνω θεωρίας των Heckscher και Ohlin, τοποθετείται ο Samuelson (1948), εκφράζοντας μια άλλη κριτική για το διεθνές εμπόριο. Ο Samuelson υποστηρίζει ότι η διεθνής κατανομή του εισοδήματος γίνεται πιο άνιση με το διεθνές εμπόριο, δημιουργώντας ανισορροπία στις τιμές και στις αναλογίες των συντελεστών και όχι εξίσωση των αμοιβών των συντελεστών όπως υποστηρίζεται από τη νεοκλασική θεωρία. Σύμφωνα με τη νεοκλασική θεωρία, το διεθνές εμπόριο, υπό ορισμένες προϋποθέσεις¹, αποτελεί τέλειο υποκατάστατο της πλήρους διεθνούς κινητικότητας των συντελεστών της παραγωγής, εξισώνοντας, όχι μόνο τις τιμές των προϊόντων, αλλά και των συντελεστών. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι ακόμη και στην κλασική θεωρία, είναι δυνατή η εξίσωση των πραγματικών μισθών ή του GDP per capita, ανάμεσα στις συναλλασσόμενες χώρες, μόνο όταν ισχύουν οι περιορισμοί. Επειδή όμως δεν ισχύουν οι περιορισμοί, απλώς υποστηρίζεται ότι το πραγματικό εισόδημα της χώρας θα είναι υψηλότερο υπό την επίδραση του διεθνούς εμπορίου.

Με βάση τα ιστορικά δεδομένα υποστηρίζεται ότι υπάρχει τάση επιδείνωσης των όρων εμπορίου σε βάρος των αναπτυσσομένων χωρών, γεγονός που οφείλεται στο διεθνές εμπόριο. Με βάση την ανάλυση των εμπορευματικών όρων εμπορίου της Μεγάλης Βρετανίας, υποστηρίζεται ότι από το 1870 και μετά σημειώνεται μακροχρόνια πτωτική τάση των τιμών των προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής, τα οποία εξάγονται προς τις ανεπτυγμένες χώρες. Σύμφωνα με τον Myint (1954), η επιδείνωση αυτή σε βάρος των όρων

¹ α. Τέλειος ανταγωνισμός σε όλες τις αγορές

β. Σταθερές αποδόσεις κλίμακας στην παραγωγή κάθε αγαθού

γ. Ίδιες συναρτήσεις παραγωγής σε όλες τις χώρες

δ. Ατελής εξειδίκευση σε όλες τις χώρες

εμπορίου των αναπτυσσομένων χωρών, οφείλεται στην μεταφορά εισοδήματος από τις αναπτυσσόμενες προς τις πλούσιες χώρες, με αποτέλεσμα τη μείωση της αγοραστικής δύναμης στις πρώτες. Συγκεκριμένα, ως κύρια αίτια της επιδείνωσης των όρων εμπορίου μπορούν να θεωρηθούν η επίδραση της τεχνολογίας στις ανεπτυγμένες χώρες, η διαφορετική συμπεριφορά των τιμών στις αναπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες χώρες και η μείωση της ζήτησης για πρωτογενή προϊόντα . Αναλυτικότερα, η αύξηση της παραγωγικότητας λόγω τεχνολογικής προόδου στις αναπτυγμένες χώρες, δεν μεταβιβάστηκε στους καταναλωτές με τη μορφή χαμηλότερων τιμών, αλλά με τη μορφή υψηλότερων μισθών και κερδών. Αντίθετα στις αναπτυσσόμενες χώρες, η αύξηση της παραγωγής, έλαβε τη μορφή μείωσης των τιμών παρά το γεγονός ότι η αύξηση αυτή ήταν μικρή σε σχέση με την αύξηση της παραγωγικότητας στα αναπτυγμένα κράτη.

Επιπλέον, η διαφορετική συμπεριφορά των τιμών στις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, οφείλεται επίσης στη διαφορετική κίνηση των τιμών των βιομηχανικών και πρωτογενών προϊόντων κατά τη διάρκεια διαδοχικών οικονομικών κύκλων και στη μεγαλύτερη μονοπωλιακή κατάσταση στις βιομηχανικές αγορές. Αναλυτικότερα, οι τιμές των προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής αυξάνονται απότομα κατά τις περιόδους άνθησης της οικονομίας, ενώ κατά τις περιόδους ύφεσης η πτώση των τιμών είναι πολύ σημαντική. Αντίθετα, οι τιμές των βιομηχανικών προϊόντων, αυξάνονται λιγότερο κατά τις περιόδους άνθησης, αλλά η πτώση τους κατά τις περιόδους ύφεσης είναι σε ποσοστό μικρότερη από την άνοδο τους στην άνθηση της οικονομίας, γεγονός που οφείλεται στην ακαμψία των μισθών στις μονοπωλιακές αγορές. Επομένως το χάσμα μεταξύ των τιμών των βιομηχανικών και πρωτογενών προϊόντων διευρύνεται κατά τη διάρκεια διαδοχικών οικονομικών κύκλων, με αποτέλεσμα την επιδείνωση των όρων εμπορίου στις αναπτυσσόμενες χώρες. Επίσης το χάσμα μεταξύ των δυο κατηγοριών αγαθών οφείλεται και στη σχετική μείωση της ζήτησης για τα πρωτογενή προϊόντα, και στην παράλληλη αύξηση της ζήτησης για βιομηχανικά προϊόντα, γεγονός που οφείλεται στην μείωση της χρησιμοποιούμενης ποσότητας πρώτων υλών στην παραγωγή βιομηχανικών προϊόντων, λόγω τεχνολογικής εξέλιξης . Παράλληλα, οι χαμηλές εισοδηματικές ελαστικότητες και οι τεχνολογικές μεταβολές συντελούν σε μεγάλο βαθμό στην μακροχρόνια κάμψη της ζήτησης για πρωτογενή προϊόντα. Επιπλέον, ο Myint (1958), απέδειξε ότι η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου δεν αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα στην οικονομική ανάπτυξη των Ασιατικών και Αφρικανικών χωρών και αυτό γιατί η ανάπτυξη που σημειώθηκε λόγω αύξησης της παραγωγής του εξαγωγικού τομέα , δεν επεκτάθηκε στους υπόλοιπους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας. Συγκεκριμένα, η περιορισμένη συμβολή του διεθνούς εμπορίου στην

οικονομική ανάπτυξη των χωρών αυτών οφείλεται στο γεγονός ότι το εργατικό δυναμικό προσφέρει υπηρεσίες με χαμηλές αμοιβές, ενώ παράλληλα δεν διαθέτει εξειδικευμένες γνώσεις. Επιπλέον η πεποίθηση εκ μέρους των επιχειρηματιών ότι η καμπύλη ζήτησης έχει θετική κλίση και η χρησιμοποίηση απλών μεθόδων παραγωγής, έχει ως αποτέλεσμα την μη ουσιώδη αύξηση των εισοδημάτων στους υπόλοιπους παραγωγικούς τομείς.

Την ίδια θεωρία με τον Myint υποστήριξε και ο Myrdal (1957), τονίζοντας ότι το εμπόριο μεταξύ αναπτυγμένων και υπανάπτυκτων χωρών, όχι μόνο δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη των υπανάπτυκτων χωρών, αλλά αντίθετα αυξάνει τις διαφορές ανάμεσα τους. Για την απόδειξη της παραπάνω θεωρίας, ο Myrdal εξετάζει αρχικά την περίπτωση ορισμένων χωρών, οι οποίες παρουσιάζουν έντονη ανισότητα εισοδημάτων μεταξύ των περιοχών τους. Στις περιπτώσεις αυτές, οι αναπτυσσόμενες περιοχές προσελκύουν τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους των άλλων περιοχών, επιτυγχάνοντας την περαιτέρω ανάπτυξη τους και την παράλληλη μείωση της ευημερίας των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών. Η συνέχιση του φαινομένου αυτού τροφοδοτείται από την υπεργεννητικότητα στις μη αναπτυσσόμενες περιοχές, επιδεινώνοντας τις υπάρχουσες συνθήκες. Το πρόβλημα γίνεται εντονότερο όταν το εργατικό δυναμικό των περιοχών αυτών κατευθύνεται προς τις αναπτυσσόμενες περιοχές, με αποτέλεσμα να μειώνεται η παραγωγή αντί να αυξάνεται για την κάλυψη των συνεχώς αυξανόμενων αναγκών. Αντίθετα, στις αναπτυσσόμενες περιοχές ο βιομηχανικός κλάδος παράγει υπό συνθήκες φθίνοντος κόστους, ενώ διαθέτει τα εμπορεύματα σε χαμηλότερες τιμές σε σχέση με των βιομηχανιών στις υπανάπτυκτες περιοχές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την διαρκή τροφοδότηση ενός φαύλου κύκλου εις βάρος των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών, οι οποίες δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στον ισχυρό ανταγωνισμό. Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι ο Myrdal υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη ορισμένων περιοχών μπορεί να επιφέρουν και ευνοϊκά αποτελέσματα, όπως τη δημιουργία, λόγω αύξησης των εισοδημάτων, αυξανόμενης ζήτησης για τα παραγόμενα προϊόντα των υπανάπτυκτων περιοχών. Αναλυτικότερα, από τη μελέτη των διαφορών μεταξύ της νότιου και της Βόρειου Ιταλίας, έπειτα από την ένωση τους το 1860, διαπιστώθηκε ότι υπήρξε θετική και όχι αρνητική επίδραση της περαιτέρω ανάπτυξης των αναπτυσσομένων περιοχών. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω είναι δυνατόν η ανάπτυξη ορισμένων χωρών να συμβάλλει στην ανάπτυξη των υπανάπτυκτων χωρών, λόγω της αυξανόμενης ζήτησης για αγαθά τα οποία παράγονται στις υπανάπτυκτες χώρες. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι στις περισσότερες περιπτώσεις διενέργειας εμπορίου μεταξύ ανεπτυγμένων και λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, οι εξαγωγές αγαθών του πρωτογενή τομέα, ο οποίος αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό κλάδο για τις υπανάπτυκτες περιοχές, τείνουν να μειώνονται, αφού οι ανεπτυγμένες χώρες

επενδύουν στον εγχώριο πρωτογενή τομέα, με στόχο την τόνωση της παραγωγικής δραστηριότητας των υπόλοιπων τομέων. Με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η μεταποιητική δραστηριότητα της οικονομίας, ενώ παράλληλα αυξάνονται οι μεταφορικές υπηρεσίες για την κάλυψη των αναγκών από τη αύξηση της παραγωγής του πρωτογενή τομέα. Διαπιστώνεται επομένως ότι όσος πιο ανεπτυγμένη είναι η χώρα, τόσο ευνοϊκότερα είναι τα αποτελέσματα από το ελεύθερο εμπόριο, διευρύνοντας τις διαφορές μεταξύ ανεπτυγμένων και υπανάπτυκτων χωρών.

Η παραπάνω θεωρία αμφισβητήθηκε από τον Haberler (1961), λόγω της αξιοπιστίας των στοιχείων πάνω στα οποία βασίστηκε η παραπάνω θεωρία, αλλά και στο γεγονός ότι για να πάρει η αύξηση της παραγωγής τη μορφή αύξησης των χρηματικών μισθών και κερδών, πρέπει να υπάρχουν και μονοπωλιακά στοιχεία στις αγορές των προϊόντων και όχι μόνο στις αγορές των συντελεστών. Η ύπαρξη μονοπωλίου μόνο στις αγορές των συντελεστών, φαίνεται να μην ισχύει, αφού δεν υπάρχουν σαφή στοιχεία για το αν οι εργατικές ενώσεις και οι επιχειρήσεις στις χώρες αυτές κατείχαν επαρκείς μονοπωλιακές δυνάμεις, ενώ παράλληλα υποστηρίζεται ότι και αν διέθεταν τη δύναμη αυτή, θα επηρεάζονταν οι εσωτερικές τιμές και όχι τιμές παγκοσμίως. Επιπλέον μια χώρα με σχετικά υψηλό επίπεδο τιμών στο εσωτερικό της θα μπορούσε να βρεθεί απομονωμένη από τις διεθνείς αγορές, αφού τα παγκόσμια επίπεδα τιμών εξαρτώνται από τις δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης. Ακόμη και αν η επιδείνωση των όρων του εμπορίου οφείλονταν στις διαφορές των εισοδηματικών ελαστικότητας της ζήτησης για εισαγωγές, το απόλυτο ύψος της ζήτησης για την εισαγωγή μπορεί να αυξηθεί με την οικονομική ανάπτυξη. Αναλυτικότερα, αν το ποσοστό των δαπανών για την εισαγωγή προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής μειώνεται με την αύξηση του εισοδήματος, η οικονομική ανάπτυξη της χώρας θα προκαλέσει αύξηση σε απόλυτο μέγεθος της ζήτησης για τα συγκεκριμένα προϊόντα, αφού θα πρέπει να καλυφθούν οι ανάγκες από την οικονομική μεγέθυνση. Διαπιστώνεται επομένως ότι εκείνο που έχει σημασία για μια αναπτυσσόμενη γεωργική χώρα δεν είναι η ελαστικότητα εισοδήματος, αλλά η αύξηση της ζήτησης για τις δικές της εξαγωγές.

Η θεωρία ότι το εμπόριο αποτέλεσε εμπόδιο στην οικονομική ανάπτυξη δεν είναι επαρκώς θεμελιωμένη. Αντίθετα μπορεί να υποστηριχθεί ότι η περιορισμένη έκταση των ωφελημάτων του διεθνούς εμπορίου στην οικονομική ανάπτυξη οφείλεται στην ύπαρξη άλλων παραγόντων, όπως οι διαφορετικές επιδράσεις των διαφόρων εξαγωγίμων προϊόντων, οι ατέλειες αγοράς και τα διάφορα κοινωνικοοικονομικά εμπόδια εντός των αναπτυσσομένων και κυρίως των φτωχών χωρών. Σύμφωνα με τον Meier (1970), η αύξηση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης λόγω της αύξησης των εξαγωγών και η επέκταση της

ανάπτυξης αυτής και στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας εξαρτάται από τον χαρακτήρα των εξαγωγών της χώρας. Αναλυτικότερα, μια αύξηση των βιομηχανικών εξαγωγίμων προϊόντων θα οδηγήσει σε επέκταση των βιομηχανιών και σε αύξηση της χρησιμοποίησης πρώτων υλών, παρέχοντας ευκαιρίες ανάπτυξης και στον πρωτογενή τομέα, επηρεάζοντας την κατανομή του εισοδήματος. Επιπλέον ο βαθμός επίδρασης της αύξησης των εξαγωγών στην ανάπτυξη, εξαρτάται από την ομάδα στην οποία κατευθύνεται η αύξηση του εισοδήματος από την επέκταση του εξαγωγικού τομέα. Η κατεύθυνση του εισοδήματος προς κοινωνικές ομάδες με υψηλή ροπή προς κατανάλωση εγχώριων προϊόντων, θα ενισχύσει την εγχώρια ζήτηση και κατ' επέκταση και τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας. Αντίθετα, αν η αύξηση της ζήτησης αφορά προϊόντα, τα οποία εισάγονται από το εξωτερικό, τότε η αύξηση του εισοδήματος από την επέκταση του εξαγωγικού τομέα της οικονομίας θα διοχετευτεί στο εξωτερικό. Επίσης, η συμβολή του εξαγωγικού τομέα στην ανάπτυξη των υπόλοιπων τομέων της χώρας, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ροπή προς αποταμίευση των ομάδων τις οποίες αφορά η αύξηση του εισοδήματος, αλλά και από το είδος των επενδύσεων στις οποίες κατευθύνονται οι αποταμιεύσεις. Πρέπει να σημειωθεί ότι η επίδραση της αύξησης των εξαγωγών θα είναι μηδαμινή αν η επέκταση του εξαγωγικού τομέα λάβει χώρα μόνο ως διεύρυνση της παραγωγής και όχι ως μεταβολή των μεθόδων παραγωγής, μέσω της εκπαίδευσης των εργατών και την υιοθέτηση νέας τεχνολογίας. Για τους λόγους αυτούς οι εξαγωγές ορισμένων χωρών προσδίδουν μεγαλύτερη ώθηση στην ανάπτυξη σε σχέση με τις εξαγωγές άλλων χωρών, γεγονός που δικαιολογεί τις διαφορές στην επέκταση της ανάπτυξης σε χώρες με παρόμοιο όγκο συναλλαγών.

Οι περισσότερες όμως χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου, εξάγουν προϊόντα για τα οποία η παγκόσμια ζήτηση δεν παρουσιάζει αυξητικές τάσεις. Αν οι αναπτυσσόμενες χώρες προσανατολιστούν στην αύξηση των παραδοσιακών εξαγωγικών τους προϊόντων, οι ανεπτυγμένες χώρες, θα ωφελούνταν από την εισαγωγή προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής οι τιμές των οποίων, όπως αναφέραμε παραπάνω, αυξάνονται απότομα κατά τις περιόδους άνθησης της οικονομίας, ενώ κατά τις περιόδους ύφεσης η πτώση των τιμών είναι πολύ μεγαλύτερη. Επομένως για να επωφεληθούν οι αναπτυσσόμενες χώρες από το διεθνές εμπόριο θα πρέπει να υπάρξει διαφοροποίηση των εξαγωγών τους. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τον Σκούντζο (1990) η διαφοροποίηση των εξαγωγών, μετριάξει τον κίνδυνο από τις διακυμάνσεις των πρωτογενών προϊόντων, ενώ ενισχύεται με τον τρόπο αυτό η διαπραγματευτική δύναμη των χωρών. Μια χώρα η οποία εξάγει συγκεκριμένο είδος προϊόντων και κυρίως πρωτογενών, βρίσκεται υπό την πίεση των ανεπτυγμένων χωρών, αφού η ανάπτυξη της εξαρτάται από την εισαγωγή ειδών και κυρίως τεχνολογικού εξοπλισμού από

τις χώρες αυτές. Τέλος η διαφοροποίηση των εξαγωγών, θα βοηθήσει τις αναπτυσσόμενες χώρες να διοχετεύουν τα προϊόντα τους σε νέες αγορές, ενώ αποκτούν οικονομική ευελιξία για την εκμετάλλευση νέων ευκαιριών, προωθώντας με τον τρόπο αυτό την οικονομική τους ανάπτυξη.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι όροι εμπορίου των αναπτυσσομένων χωρών τείνουν να επιδεινώνονται σημαντικά κατά τις περιόδους διεθνών οικονομικών υφέσεων και να βελτιώνονται κατά τις περιόδους παγκόσμιας ευημερίας, λόγω του περιορισμένου αριθμού εξαγόμενων προϊόντων και της διάρθρωσης των εισαγωγών τους. Σύμφωνα με τον Enke (1963), για να υπάρξει θετική επίδραση στη ανάπτυξη ενός κράτους από το διεθνές εμπόριο, θα πρέπει να περιοριστεί η παραγωγή εξαγωγικών προϊόντων και να διαφοροποιηθεί η εγχώρια παραγωγή για την υποκατάσταση των εισαγωγών. Με τον τρόπο αυτό θα μειωθεί η εκροή χρήματος προς ξένες αγορές, αυξάνοντας το εισόδημα των εγχώριων βιομηχανιών, όχι μόνο αυτών που πραγματοποιούν την υποκατάσταση των εισαγωγών, αλλά και όλων των συμπληρωματικών υπηρεσιών. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η περικοπή της παραγωγής προϊόντων εξαγωγικού προσανατολισμού για την υποκατάσταση των εισαγωγών, μπορεί να έχει υψηλό κόστος για την οικονομική ανάπτυξη αν το κόστος της υποκατάστασης υπερβαίνει το όφελος της μη εκροής χρήματος στο εξωτερικό.

Για πολλούς οικονομολόγους, η οικονομική ανάπτυξη είναι αυτή που οδηγεί σε εμπορικές ροές και όχι ότι η αύξηση των εξαγωγών συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη. Την υπόθεση αυτή συμπεριέλαβε στην έρευνα του ο Konya (2006), ενώ εξέτασε και την υπόθεση της ανόδου της ευημερίας του κράτους μέσω της αύξησης της παραγωγής εξαγωγικών προϊόντων. Αναλυτικότερα, η επέκταση του εξαγωγικού τομέα οδηγεί σε αύξηση της παραγωγής εξαγωγικών προϊόντων, μέσω της επιπλέον εξειδίκευσης και της εκμετάλλευσης των οικονομιών κλίμακας, με αποτέλεσμα να ενισχύεται το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα του κράτους. Η αύξηση αυτή των εξαγωγών έχει ως αποτέλεσμα την εισαγωγή υψηλών ποιοτικά προϊόντων και τεχνολογικού εξοπλισμού, μεταβάλλοντας το τεχνολογικό επίπεδο της χώρας. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η αύξηση της παραγωγικότητας, της διαθεσιμότητας κεφαλαίου και κατ' επέκταση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης. Η δεύτερη υπόθεση, βασίζεται στην άποψη ότι η οικονομική ανάπτυξη είναι αυτή που οδηγεί σε εμπορικές ροές. Η εξειδίκευση και η τεχνολογική εξέλιξη σε ένα αναπτυσσόμενο κράτος οδηγεί σε αύξηση των εξαγωγών και σε αύξηση των εισαγωγών για την κάλυψη των επιπλέον αναγκών που δημιουργούνται από την αναδιάρθρωση της οικονομίας.

Τα δεδομένα της έρευνας αυτής προέρχονται από μετρήσεις σε 24 χώρες και συγκεκριμένα στην Αυστραλία, Αυστρία, Βέλγιο, Καναδά, Δανία, Φιλανδία, Γαλλία, Ελλάδα,

Ισλανδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Ιαπωνία, Κορέα, Λουξεμβούργο, Μεξικό, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και Ολλανδία. Ως μεταβλητές χρησιμοποιήθηκαν το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (1995 \$US), οι εξαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών και το ποσοστό του αθροίσματος των εισαγωγών και των εξαγωγών στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν . Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής, στο Βέλγιο, τη Δανία, την Ισλανδία, την Ιρλανδία, την Ιταλία, τη Νέα Ζηλανδία, την Ισπανία και τη Σουηδία φαίνεται να ισχύει η υπόθεση της οικονομικής ανάπτυξης μέσω της προώθησης του διεθνούς εμπορίου. Αντίθετα στην Αυστρία, τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ιαπωνία, το Μεξικό, τη Νορβηγία και την Πορτογαλία, η οικονομική ανάπτυξη του κράτους οδήγησε στην αύξηση των εξαγωγών, μέσω της εξειδίκευση και της τεχνολογικής εξέλιξης . Σε ορισμένες χώρες φαίνεται να ισχύουν και οι δύο υποθέσεις, όπως η περίπτωση της Φιλανδίας, του Καναδά και της Ολλανδίας, ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, στην Ελβετία, στη Κορέα, στο Λουξεμβούργο, στην Αυστραλία και στο Ηνωμένο Βασίλειο, αποδεικνύεται από την έρευνα ότι δεν υπάρχει σχέση μεταξύ εξαγωγών και οικονομικής ανάπτυξης.

Αντίθετα, ο Yanikkaya (2002), στηρίζοντας την έρευνα του σε οικονομικά στοιχεία 100 αναπτυσσόμενων και ανεπτυγμένων χωρών για την περίοδο 1970-1997, υποστηρίζει ότι τα κράτη με υψηλότερα μερίδια εμπορίου φαίνεται να αναπτύσσονται με γρηγορότερους ρυθμούς από τις υπόλοιπες χώρες. Αναλυτικότερα ως μεταβλητές χρησιμοποιήθηκαν ο ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος στο τρέχον έτος, το αρχικό κατά κεφαλήν εισόδημα το έτος βάσης, το ανθρώπινο κεφάλαιο που αντιστοιχεί ανά άτομο στο έτος βάσης καθώς και δύο γεωγραφικοί παράγοντες όπως το κλίμα και η πρόσβαση στα θαλάσσια μεταφορικά δίκτυα. Από την έρευνα αυτή συμπεραίνεται ότι μια αύξηση 10% στο μερίδιο της χώρας στο διεθνές εμπόριο, θα προκαλέσει αύξηση του ρυθμού αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος κατά 0,18% ετησίως. Επιπλέον από την εμπειρική μελέτη, η αύξηση των εμπορικών συναλλαγών συνδέεται άμεσα με την οικονομική ανάπτυξη, ενώ η επιβολή περιορισμών στο διεθνές εμπόριο μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την οικονομική ανάπτυξη μακροχρόνια, λόγω της μείωσης των θετικών επιδράσεων του εμπορίου. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι οι περιορισμοί μπορεί να αποτελέσουν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, παράγοντα προώθησης της ανάπτυξης, όπως σε περιπτώσεις προστασίας της νηπιακής βιομηχανίας, ενισχύοντας την εγχώρια οικονομία.

Επιπλέον ο Ramos (2000), τονίζει ότι η ανάπτυξη του εξαγωγικού τομέα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ανάπτυξη της παραγωγής και της εργασίας σε μια χώρα. Στην μελέτη της σχέσης μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και του διεθνούς εμπορίου

χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές του πραγματικού Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος, των πραγματικών εξαγωγών και των πραγματικών εισαγωγών για την περίοδο 1865-1998 στην Πορτογαλία. Αρχικά η αύξηση των εξαγωγών ακολουθείται από επέκταση των παραγωγικών τομέων της οικονομίας και από αύξηση της ζήτησης για εργασία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του εγχώριου εισοδήματος και των επενδύσεων σε οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς, ενώ το ξένο συνάλλαγμα που εισρέει στη χώρα επιτρέπει την εισαγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών, τα οποία αυξάνουν περαιτέρω την παραγωγή, ενισχύοντας την εγχώρια οικονομία. Διαπιστώνεται επομένως ότι τα οφέλη από την αύξηση των εξαγωγών διοχετεύονται προς όλους τους παραγωγικούς τομείς βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο του κράτους.

Στα ίδια συμπεράσματα καταλήγει και ο Kohli (2004), στηρίζοντας την έρευνα του σε οικονομικά στοιχεία της περιόδου 1980-1996 στην Ολλανδία., υποστηρίζει ότι η αύξηση του πραγματικού εισοδήματος και κατ' επέκταση η ανάπτυξη της χώρας, οφείλεται στην βελτίωση των όρων του εμπορίου. Η βελτίωση των όρων του εμπορίου, σύμφωνα με μεγάλο τμήμα της οικονομικής θεωρίας ισοδυναμεί με τεχνολογική πρόοδο, αφού η χώρα δύναται να αυξήσει τις εισαγωγές ή να μειώσει τις εξαγωγές, αυξάνοντας το πραγματικό εισόδημα και την ευημερία της χώρας. Σύμφωνα όμως με τον Kohli (1991), η βελτίωση των όρων διεθνούς εμπορίου θα αυξήσει την ζήτηση για εργασία, ενώ παράλληλα θα οδηγήσει σε ασήμαντη μείωση του πραγματικού εθνικού προϊόντος. Αντίθετα η τεχνολογική πρόοδος θα αυξήσει το πραγματικό εθνικό προϊόν, χωρίς όμως παράλληλη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, γεγονός το οποίο αποδεικνύει ότι το διεθνές εμπόριο συμβάλλει σε μεγαλύτερο βαθμό στην οικονομική ανάπτυξη. Επιπλέον αν το εμπορικό ισοζύγιο βρίσκεται σε ισορροπία, τα επιπλέον έσοδα από την αύξηση των εξαγωγών, αντισταθμίζουν το επιπλέον κόστος της αύξησης των εισαγωγών, οι οποίες πρόκειται να καλύψουν της ανάγκες των τομέων που σημειώνουν ανάπτυξη, διατηρώντας σταθερό τον ρυθμό ανάπτυξης. Στην περίπτωση που το εμπορικό ισοζύγιο είναι ελλειμματικό, τα υψηλά σε τιμή εμπορεύσιμα αγαθά θα οδηγήσουν σε χειρότερη οικονομική κατάσταση, ενώ το αντίθετο θα αυξήσει την οικονομική ευημερία της χώρας. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τον Kohli and Prescott (2002), το πραγματικό εθνικό προϊόν αποτελεί παραπλανητικό δείκτη για την ανάπτυξη του κράτους όταν μεταβάλλονται οι όροι εμπορίου. Για το λόγο αυτό πρέπει να υπάρξει διαχωρισμός του πραγματικού ακαθάριστου εθνικού προϊόντος και του πραγματικού ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος, αφού το πρώτο αφορά τις ικανότητες παραγωγής, ενώ το δεύτερο την καταναλωτική ικανότητα της χώρας. Διαπιστώνεται επομένως ότι το πραγματικό εθνικό

προϊόν υποεκτιμά συστηματικά την ανάπτυξη σε πραγματικό εισόδημα, η οποία οφείλεται στο διεθνές εμπόριο και συγκεκριμένα στην βελτίωση των όρων εμπορίου.

3^η Ενότητα : Περιγραφή Υπάρχουσας κατάστασης

I. Η οικονομία των Αραβικών χωρών κατά την περίοδο 1970-2005.

Ο βαθμός επίδρασης των εξωγενών και των ενδογενών παραγόντων στην οικονομική ανάπτυξη των Αραβικών κρατών, όπως προκύπτει από τη μελέτη των κοινωνικοοικονομικών μεταβλητών, διαφέρει ανάμεσα στις χώρες αυτές. Η υπόθεση της συσχέτισης της οικονομικής ανάπτυξης με την απόσταση των χωρών από τα οικονομικά κέντρα, δεν φαίνεται να ισχύει σε μεγάλο βαθμό στην περίπτωση των χωρών αυτών, αφού σε λίγες μόνο περιπτώσεις η απόσταση επέδρασε αρνητικά στην οικονομική τους ανάπτυξη. Επιπλέον η έλλειψη φυσικών πόρων δεν φαίνεται να αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα στην ανάπτυξη ορισμένων Αραβικών κρατών, αφού κράτη με παρόμοια ποσότητα φυσικών πόρων παρουσιάζουν σημαντική διαφορά στην εξέλιξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος, ενώ χώρες με σημαντικές διαφορές αποθεμάτων φυσικών πόρων, όπως η Ιορδανία και το πλούσιο σε φυσικούς πόρους Ομάν, παρουσιάζουν παρόμοια αύξηση εισοδήματος. Ως σημαντικότεροι παράγοντες ανάπτυξης μπορούν να θεωρηθούν οι κοινωνικές, οικονομικές και εμπορικές κρατικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν στα Αραβικά κράτη, αφού τα τελευταία χρόνια, έχει σημειωθεί σημαντική βελτίωση στους κοινωνικοοικονομικούς τομείς προσφέροντας ένα αρκετά ευνοϊκό κλίμα για τους ξένους επενδυτές, οι οποίοι προσανατολίζονται κυρίως προς τον εξαγωγικό τομέα.

Σύμφωνα με τους Dipak *et al.*(2004) οι οικονομίες του Αραβικού κόσμου, διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με το βαθμό εξάρτησης της οικονομίας τους από την παραγωγή και την εξαγωγή πετρελαίου. Συγκεκριμένα, οι οικονομίες των κρατών Μπαχρέιν, Κουβέιτ, Ομάν, Κατάρ, Σαουδικής Αραβίας και Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, τα οποία αποτελούν τον Αραβικό Σύνδεσμο, βασίζονται στην παραγωγή και εξαγωγή πετρελαίου, ενώ στόχος τους είναι η μεγιστοποίηση της τιμής του και η σταθεροποίηση της σε υψηλά επίπεδα. Οι οικονομίες των χωρών της Αλγερίας, Συρίας και Ιράκ, παρουσιάζουν σταδιακή διαφοροποίηση, μειώνοντας την εξάρτηση της οικονομικής τους ανάπτυξης από την παραγωγή και εξαγωγή πετρελαίου, ενώ η Αίγυπτος, το Μαρόκο, η Ιορδανία, η Υεμένη και ο Λίβανος, αποτελούν διαφοροποιημένες οικονομίες, στις οποίες ο πετρελαϊκός τομέας είναι περιορισμένης δυναμικής ή ανύπαρκτος, ενώ σχετίζονται με τις οικονομίες των υπόλοιπων Αραβικών εξαγωγικών χωρών πετρελαίου.

Όπως προκύπτει από τον παρακάτω πίνακα, η ημερήσια κατανάλωση πετρελαίου στην Ιορδανία το 2001 ανήλθε σε 103.000 βαρέλια, όταν η ημερήσια παραγωγή υπολογίζεται για την ίδια χρονιά σε 40 βαρέλια ημερησίως. Αντίστοιχα, η ημερήσια παραγωγή πετρελαίου στο Μαρόκο το 2001 και 2004 ανήλθε στα 400 και 1000 βαρέλια ημερησίως, με ημερήσια κατανάλωση 167.000 βαρέλια. Αντίθετα στην Αίγυπτο, η ημερήσια κατανάλωση δεν υπερβαίνει την ημερήσια παραγωγή πετρελαίου, ανέρχεται όμως στο 70% της παραγωγής του πετρελαϊκού τομέα, γεγονός που αποδεικνύει ότι στη χώρα αυτή, όπως και στις παραπάνω χώρες, ο πετρελαϊκός τομέας είναι περιορισμένης δυναμικής. Όσον αφορά τις χώρες του Αραβικού Συνδέσμου, η ημερήσια παραγωγή πετρελαίου το 2001 αποτελεί το 75% της συνολικής ημερήσια παραγωγής των Αραβικών κρατών της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής, ενώ μόνο το 16% της ημερήσιας παραγωγής πετρελαίου παράγεται από την Αίγυπτο, το Μαρόκο, την Ιορδανία, την Υεμένη, την Αλγερία και τη Συρία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΙΣ ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΑ ΕΤΗ 2001 ΚΑΙ 2004 (σε βαρέλια)

ΧΩΡΑ	ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΕ ΒΑΡΕΛΙΑ		ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΕ ΒΑΡΕΛΙΑ	
	2001	2004	2001	2004
Αλγερία	1.520.000	1.200.000	209.000	N/A
Μπαχρέιν	43.000	45.000	31.000	40.000
Αίγυπτος	816.900	740.000	562.000	N/A
Ιορδανία	40	40	103.000	103.000
Κουβέιτ	2.117.000	2.319.000	273.000	293.000
Λίβανος	N/A	N/A	107.000	N/A
Λιβύη	1.429.000	1.518.000	216.000	N/A
Μαρόκο	400	1000	167.000	N/A
Ομάν	963.000	775.000	53.000	54.000
Κατάρ	864.200	790.000	29.000	30.000
Σ.Αραβία	8.711.000	9.021.000	1.452.000	1.550.000
Σουδάν	209.100	345.000	50.000	70.000
Συρία	522.700	525.000	265.000	240.000
Τυνησία	72.580	N/A	87.000	N/A
Η.Α.Ε	2.566.000	2.335.000	N/A	N/A
Υεμένη	438.500	417.500	74.000	78.000

Πηγή: Δεδομένα Παγκόσμιας Τράπεζας

Πρέπει να σημειωθεί ότι στις παραπάνω οικονομίες η αύξηση ή μείωση της τιμής του πετρελαίου επιδρά διαφορετικά στην οικονομική ανάπτυξη της κάθε χώρας, ενώ παράλληλα η σχέση τιμής πετρελαίου και ρυθμού ανάπτυξης φαίνεται να μεταβάλλεται στα μέσα της εξεταζόμενης περιόδου. Συγκεκριμένα, την περίοδο 1970-1988, η αύξηση των τιμών του πετρελαίου είχε ως αποτέλεσμα την μείωση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας, κυρίως των μη πετρελαιοπαραγωγών χωρών . Αντίθετα, από τα τέλη του 1980, παρατηρείται μια θετική σχέση μεταξύ της τιμής του πετρελαίου και του ρυθμού ανάπτυξης του Αραβικού κόσμου.

Αναλυτικότερα την περίοδο 1970-1981 τα κράτη της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής στηρίζονταν οικονομικά στην παραγωγή πετρελαίου. Την δεκαετία αυτή ο ρυθμός αύξησης του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος υπολογίζεται σε 6,2% ετησίως, το κατά κεφαλήν εισόδημα σε \$1908,5, ενώ οι αποταμιεύσεις αποτελούν το 36,7% του ετήσιου Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος. Επιπλέον οι εξαγωγές αποτελούν το 42% του ΑΕΠ και οι εισαγωγές το 34,8% με συνεχώς αυξανόμενη δημόσια δαπάνη. Στα τέλη του 1980, παράλληλα με την πτώση των τιμών του πετρελαίου, ακολούθησε πτώση του συνολικού ΑΕΠ κατά 1%, ενώ μειώθηκε και το ποσοστό των εξαγωγών στο ΑΕΠ. Η συνεχής μείωση του ποσοστού αύξησης του ΑΕΠ σε συνδυασμό με την μείωση του ποσοστού των εξαγωγών και αύξηση των εισαγωγών, συνέβαλε στην εξασθένηση των περισσότερων οικονομιών της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. Συγκεκριμένα, την περίοδο 1980-1990 οι αποταμιεύσεις στα κράτη της Β.Αφρικής και Μ.Ανατολής δεν κατευθύνονταν προς τον κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, αλλά προς την κατανάλωση, ενώ υπήρξε σημαντική αύξηση του πληθωρισμού, μείωση του κατά κεφαλήν εισοδήματος και υψηλή ανεργία, στοιχεία τα οποία παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΩΝ ΑΡΑΒΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΦΡΙΚΗΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1984-1989

ΑΛΓΕΡΙΑ	ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ
1984	8,1	2,2
1985	10,5	0,5
1986	12,4	-2,4
1987	7,4	-3,5
1988	5,9	-3,6
1989	9,3	1,8

ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ
1982	14,8	7,1
1983	16,1	4,6
1984	17	3,4
1985	12,1	3,9
1986	23,9	0,1
1987	19,7	0

ΜΑΡΟΚΟ	ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ
1978	9,7	0
1979	8,3	2,5
1980	9,4	1,3
1981	12,5	-4,9
1982	10,5	7,2
1983	6,2	-2,7

ΤΥΝΗΣΙΑ	ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ
1981	N/A	2,8
1982	N/A	-3,1
1983	N/A	2
1984	N/A	3,7
1985	N/A	2,5
1986	N/A	-4,5

Πηγή: World Bank DPI –(*The economic and political determinants of IMF and world Bank lending in the Middle East and North Africa 2006*)

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΣΤΙΣ ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1980-1990 (σε δολάρια Η.Π.Α 1995)

Χώρα	Α.Ε.Π κατά κεφαλήν			Ετήσιος μέσος όρος Αύξησης	
	1980	1990	1999	1980-1990	1990-1999
<i>Αλγερία</i>	1,692	1,638	1,573	-0,3	-0,2
<i>Αίγυπτο</i>	731	971	1,194	2,9	2,3
<i>Ιορδανία</i>	1,715	1,436	1,468	-1,8	0,2
<i>Μαρόκο</i>	1,114	1,31	1,368	1,6	0,5
<i>Συρία</i>	1,071	956	1,242	-1,1	3
<i>Τυνησία</i>	1,641	1,823	2,394	1,1	3,1
<i>Υεμένη</i>	315	315	281	0	-1,3
<i>Μπαχρέιν</i>	12,022	8,551	9,329	-3,3	1
<i>Ομάν</i>	3,509	5,581	5,9	4,7	0,6
<i>Σαουδική Αραβία</i>	11,554	7,101	6,455	-4,8	-1,1

Πηγή : World Bank data

Από την μελέτη του πίνακα 2 και 3 διαπιστώνεται ότι την περίοδο 1980-1990 σημειώθηκε μεγάλη αύξηση του πληθωρισμού, μείωση του ρυθμού ανάπτυξης και αστάθεια στην εξέλιξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος λόγω της αυξημένης ζήτησης, κυρίως εισαγόμενων προϊόντων . Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο ποσοστό πληθωρισμού σημειώθηκε στην Αίγυπτο και την Αλγερία το 1986, το οποίο υπολογίζεται σε 23,9% και 12,4% αντίστοιχα, ενώ η μεγαλύτερη μείωση του ρυθμού αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος, την ίδια δεκαετία, σημειώθηκε στη Σαουδική Αραβία και στο Μπαχρέιν.

Στα Αραβικά κράτη η μακροοικονομική ισορροπία επιτεύχθηκε έπειτα από την εφαρμογή κατάλληλων οικονομικών πολιτικών των αραβικών κυβερνήσεων την δεκαετία του 1990, οι οποίες βρίσκονταν σε συμφωνία με τις πολιτικές των Η.Π.Α, ενώ η αύξηση στο κεφαλήν εισόδημα των 16 Αραβικών κρατών οφείλεται κυρίως στην αύξηση του όγκου των εξαγωγών πετρελαίου, με σημαντικό παράδειγμα της Ιορδανίας και της Σαουδικής Αραβίας. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα ποσοστά του πληθωρισμού, το μέγεθος της δημόσιας κατανάλωσης , οι εισαγωγές και οι εξαγωγές ως ποσοστό του ΑΕΠ του Αραβικού κόσμου και των υπόλοιπων αναπτυσσόμενων χωρών για τις περιόδους 1980-1983 και 1999-2002.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1980-2002

Οικονομικά Μεγέθη	1980-1983		1999-2002	
	Αραβικές Χώρες	Αναπτυσσόμενες Χώρες	Αραβικές Χώρες	Αναπτυσσόμενες Χώρες
Πληθωρισμός	9,2	(12,5)	1,5	(4,4)
Δημόσια κατανάλωση ως % του ΑΕΠ	18,1	(14,6)	19,5	(13,5)
Εξαγωγές ως % του ΑΕΠ	39,3	(24,9)	39,3	(30,5)
Εισαγωγές ως % του ΑΕΠ	39,2	(35,7)	34,5	(40,1)

Πηγή : World Bank (2004)

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, την περίοδο 1999-2002 υπήρξε μείωση στο ποσοστό του πληθωρισμού σε σχέση με την περίοδο 1980-1983, ενώ μειώθηκαν οι εισαγωγές ενισχύοντας το εμπορικό ισοζύγιο των αραβικών χωρών. Αναλυτικότερα, την περίοδο 1999-2002 οι εισαγωγές ως ποσοστό του ΑΕΠ ανέρχονταν στο 34,5 % σε σχέση με 39,2 % την περίοδο 1980-1983, με ποσοστά για τις υπόλοιπες αναπτυσσόμενες χώρες (40,1%) και (35,7%) αντίστοιχα. Όσον αφορά τις εξαγωγές, παρέμειναν σταθερές και στις δύο περιόδους στο 39,3%, ενώ στις υπόλοιπες αναπτυσσόμενες χώρες αυξήθηκαν από (24,9%) σε (30,5%) την περίοδο 1999-2002, ποσοστό το οποίο είναι περίπου 9% χαμηλότερο από αυτό των αραβικών χωρών. Συγκρίνοντας τον πληθωρισμό των Αραβικών χωρών μ'αυτόν των υπόλοιπων αναπτυσσομένων χωρών, ο πληθωρισμός των αραβικών κρατών ήταν σημαντικά μικρότερος και στις δύο περιόδους, ενώ το ποσοστό των δημοσίων δαπανών στο ΑΕΠ ήταν μεγαλύτερο κατά 3,5% και 6% για τις περιόδους 1980-1983 και 1999-2002 αντίστοιχα. Σύμφωνα με την κριτική του Hoekman and Messerlin (2002) « Οι κυβερνήσεις των περισσότερων κρατών της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής έκαναν ανεπαρκή προσπάθεια για την μείωση του παρεμβατικού ρόλου του κράτους στην οικονομία», γεγονός που γίνεται αντιληπτό από την αύξηση του ποσοστού των δημοσίων δαπανών στο ΑΕΠ την περίοδο 1999-2002.

Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος διαφέρει αρκετά μεταξύ των Αραβικών κρατών. Χώρες με παρόμοια ποσότητα φυσικών πόρων παρουσιάζουν σημαντική διαφορά στην εξέλιξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος, ενώ χώρες με σημαντικές διαφορές αποθεμάτων φυσικών πόρων παρουσιάζουν παρόμοια αύξηση εισοδήματος. Συγκεκριμένα, η Αλγερία και η Τυνησία, καθώς και οι γειτονικές χώρες Λίβανος και Συρία, παρουσιάζουν στην εξεταζόμενη περίοδο σημαντική διαφορά στην οικονομική ανάπτυξη. Επίσης χώρες με διαφορά στα αποθέματα των φυσικών πόρων όπως η Ιορδανία και το πλούσιο σε φυσικούς πόρους Ομάν, παρουσιάζουν παρόμοια εξέλιξη στο κατά κεφαλήν εισόδημα. Τέλος, η Συρία και η Αίγυπτος, χώρες οι οποίες ξεκίνησαν με εισόδημα που υπολογίζεται στο 10% του κατά κεφαλήν εισοδήματος των Η.Π.Α το 1992, σημείωσαν διαφορετικό μέγεθος οικονομικής ανάπτυξης, με υψηλότερο αυτό της Αιγύπτου. Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η σύγκριση των Αραβικών κρατών με τις Η.Π.Α όσον αφορά το κατά κεφαλήν εισόδημα. Η σύγκριση γίνεται με βάση τον δείκτη PCI και παρουσιάζει την σχετική μεταβολή του κατά κεφαλήν εισοδήματος.(PCI^a)*.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΡΑΒΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΔΕΙΚΤΗ PCI^a

ΧΩΡΕΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ PCI
Σουδάν	1,10
Τυνησία	1,07
Αίγυπτος	1,05
Υεμένη	1,05
Μαυριτανία	0,99
Λίβανος	0,99
Μπαχρέιν	0,93
Μαρόκο	0,93
Συρία	0,93
Ομάν	0,90
Ιορδανία	0,88
Αλγερία	0,86
Κουβέιτ	0,80
Ην.Αραβικά Εμιράτα	0,80
Σαουδική Αραβία	0,74

Πηγή : World Bank 2004

Όπως προκύπτει από τη μελέτη του πίνακα 5, γειτονικές χώρες όπως η Τυνησία με την Αλγερία και ο Λίβανος με την Συρία παρουσιάζουν διαφορές ως προς την εξέλιξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος, ενώ η Ιορδανία και το Ομάν παρουσιάζουν παρόμοια μεταβολή του κατά κεφαλήν τους εισοδήματος, παρά το γεγονός ότι το Ομάν διαθέτει ζωτικής σημασίας φυσικούς πόρους. Όσον αφορά τις εξωγενείς μεταβλητές, αυτές φαίνεται να επιδρούν σε μεγαλύτερο βαθμό στην συνολική οικονομική ανάπτυξη των αραβικών χωρών σε σχέση με τα αποθέματα φυσικού πλούτου, επίδραση όμως η οποία ποικίλλει ανάλογα με το εξεταζόμενο κράτος. Σημαντικό παράδειγμα αποτελεί το Σουδάν, το οποίο σημείωσε γρήγορη ανάπτυξη επωφελούμενο από τους ευνοϊκούς όρους εμπορίου χωρίς έχει εκμεταλλευτεί τα αποθέματα πετρελαίου. Επιπλέον πρέπει να σημειωθεί ότι σε χώρες παραγωγής πετρελαίου, όπως η Σαουδική Αραβία, οι όροι εμπορίου δεν μπορούν να

* Ο δείκτης PCI^a υπολογίζεται ως εξής : $\frac{PCI\ 2002^i}{PCI\ 2002^{us}} : \frac{PCI\ 1992^i}{PCI\ 1992^{us}}$, όπου i το εξεταζόμενο Αραβικό κράτος και us οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.

θεωρηθούν εξωγενείς μεταβλητές, αλλά ενδογενής, αφού η χώρα αυτή μπορεί να επηρεάσει την παγκόσμια αγορά πετρελαίου σε μεγάλο βαθμό. Επίσης, είναι αρκετά σημαντικό να αναφέρουμε την υπόθεση της συσχέτισης της οικονομικής ανάπτυξης με την απόσταση των χωρών από τα οικονομικά κέντρα. Στην περίπτωση των Αραβικών κρατών η υπόθεση αυτή δεν φαίνεται να ισχύει σε μεγάλο βαθμό, αφού σε λίγες μόνο περιπτώσεις η απόσταση επέδρασε αρνητικά στην οικονομική ανάπτυξη. Σημαντικό παράδειγμα αποτελεί το Σουδάν και η Υεμένη, οι οποίες προσέγγισαν το εισόδημα των βιομηχανικών χωρών σε αρκετά μικρό χρονικό διάστημα, παρά το γεγονός ότι βρίσκονται στην μεγαλύτερη απόσταση από τα οικονομικά κέντρα σε σχέση με τις υπόλοιπες αραβικές χώρες. Αντίθετα η Αλγερία, ενώ βρίσκεται κοντά στα οικονομικά κέντρα της Δύσης, δεν επωφελήθηκε από το πλεονέκτημα αυτό όπως η γειτονική Τυνησία (Πίνακας 6). Διαπιστώνεται επομένως ότι η οικονομική ανάπτυξη στο σύνολο των αραβικών κρατών δεν συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τον φυσικό πλούτο των χωρών και την απόσταση της χώρας από τα οικονομικά κέντρα, αλλά κυρίως με την οικονομική πολιτική που ακολουθείται από την εκάστοτε κυβέρνηση, ενώ οι όροι εμπορίου επηρεάζουν σε διαφορετικό βαθμό την ανάπτυξη κάθε χώρας.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στην Αλγερία και την Συρία η αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος ήταν χαμηλή, ενώ στην Αίγυπτο και το Ομάν η αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος ήταν αρκετά μεγάλη με παράλληλη μείωση του πληθωρισμού και της δημόσιας δαπάνης. Όμως παρά την αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος στην Αίγυπτο, οι μεταρρυθμίσεις πραγματοποιήθηκαν με χαμηλούς ρυθμούς σε σχέση με άλλα κράτη όπως στο Μαρόκο και την Τυνησία, στις οποίες όμως δεν σημειώθηκε μεγάλη αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος κατά τις εξεταζόμενες περιόδους. Επιπλέον, η οικονομική ανάπτυξη της Αιγύπτου δεν θεωρήθηκε βιώσιμη και αυτό λόγω της μείωσης των επενδύσεων σε συνδυασμό με την έλλειψη πολιτικών για την ενθάρρυνση των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων και της υψηλής εισαγωγικής δραστηριότητας. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις δεν συνεισφέρουν πάντα στην οικονομική ανάπτυξη, αφού η υιοθέτηση νέας τεχνολογίας, η οποία δεν ανταποκρίνεται στις συνθήκες των χωρών υποδοχής και η παράλληλη εισροή ξένου εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, είναι δυνατόν να επιφέρουν αρνητικά αποτελέσματα. Επιπλέον, τις περισσότερες φορές, ο εξοπλισμός που εισάγεται στην αναπτυσσόμενη χώρα αφορά μεταχειρισμένο εξοπλισμό, ο οποίος εισάγεται σε χαμηλή τιμή και αποτελεί ακατάλληλη και απαξιωμένη τεχνολογία. Βέβαια αυτό δεν αποτελεί κανόνα, αφού οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις επέδρασαν θετικά σε πολλές Αραβικές χώρες όπως το Σουδάν.

Στον πίνακα 6 παρουσιάζεται το κατά κεφαλήν εισόδημα πέντε Αραβικών χωρών, ενώ στο Διάγραμμα 1 παρουσιάζονται οι επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ το 1997, της Αιγύπτου, του Μαρόκο και των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

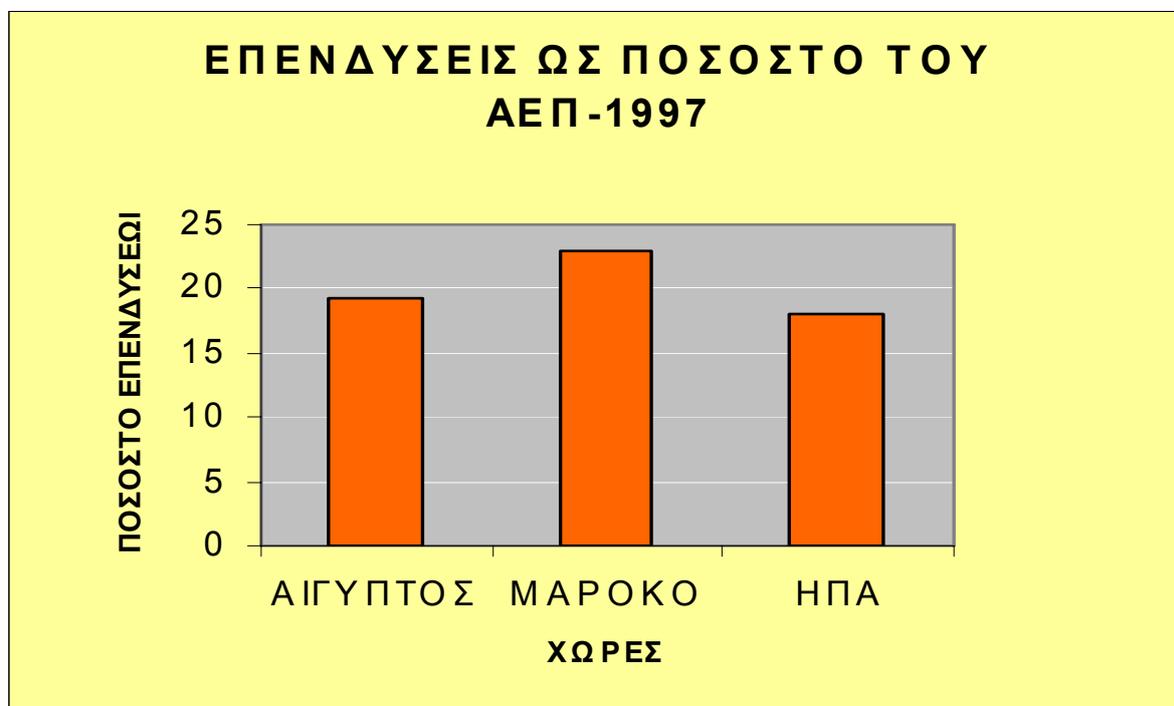
ΤΟ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΩΝ ΑΡΑΒΙΚΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΟ 1999

ΧΩΡΑ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	\$3.000
ΑΛΓΕΡΙΑ	\$4.700
ΜΑΡΟΚΟ	\$3.600
ΣΥΡΙΑ	\$2.500
ΤΥΝΗΣΙΑ	\$5.500

Πηγή: Στατιστικά στοιχεία πρεσβειών

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ, ΤΟΥ ΜΑΡΟΚΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΗΠΑ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ

Πηγή : World Bank (1997)

Επιπλέον πρέπει να αναφερθεί ότι παρά τα κίνητρα που δίνονται για τις νέες επιχειρήσεις και το ευνοϊκό επιχειρηματικό κλίμα που επικρατεί στις Βορειοαφρικανικές χώρες και τις χώρες της Μέσης Ανατολής, υπάρχουν αρκετά εμπόδια για την ίδρυση μιας επιχείρησης σε ορισμένες από αυτές. Παραδείγματος χάριν στην Συρία χρειάζονται 63 μέρες και 18 έγγραφα από την στιγμή που τα εισαγόμενα αγαθά φτάσουν στην χώρα ως τη στιγμή που θα μεταφερθούν στην επιχείρηση, ενώ χρειάζονται 12 έγγραφα για την εξαγωγή των παραγόμενων προϊόντων από τις βιομηχανίες. Για την ίδρυση μιας επιχείρησης στο Ιράκ χρειάζονταν στο παρελθόν 77 μέρες και 11 έγγραφα έγκρισης, στην Υεμένη απαιτούνται 27 φορές το ετήσιο κατά κεφαλήν εισόδημα ως ελάχιστο κεφάλαιο και στο Ιράν 668 μέρες για την νόμιμη λειτουργία μιας αποθήκης. Βέβαια υπάρχουν εξαιρέσεις όπως η Αίγυπτος, το Μαρόκο, η Σαουδική Αραβία, η Τυνησία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Στην Σαουδική Αραβία υπάρχει μεγάλος αριθμός ιδιωτικών πιστωτικών γραφείων και τραπεζών, τα οποία διευκολύνουν την ίδρυση μιας εταιρίας. Στα Αραβικά Εμιράτα απαιτούνται μόνο 12 ώρες ετησίως για τις φορολογικές ρυθμίσεις, ενώ στην Τυνησία το δικαστικό σύστημα είναι ένα από τα καλύτερα παγκοσμίως, γεγονός που αποτελεί σημαντική βάση για περαιτέρω οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Αναλυτικότερα, η Συρία μετά το 1991 προσφέρει πραγματικές ευκαιρίες για τους ξένους επενδυτές που επιθυμούν να εγκατασταθούν στην χώρα και να αναπτύξουν επιχειρηματική εξαγωγική δραστηριότητα. Η δημιουργία ελεύθερων ζωνών εμπορίου και η ίδρυση ιδιωτικών τραπεζών βοήθησε αρκετά στην δημιουργία ευνοϊκού επιχειρηματικού κλίματος. Το 1991 θεσπίστηκε ο νόμος Νο10, ο οποίος κατήργησε όλους σχεδόν τους περιορισμούς σχετικά με τις ξένες επενδύσεις και καθόρισε μια δέσμη εξαιρέσεων ενθαρρύνοντας την εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα προβλέπεται απαλλαγή από το φόρο επί των κερδών για 5 έτη, ελευθερία επαναπατρισμού των κερδών και του κεφαλαίου και δικαίωμα ιδιοκτησίας του χώρου εγκατάστασης της επιχείρησης. Επίσης δεν ορίζεται συγκεκριμένο ποσοστό ξένου μετοχικού μεριδίου, ενώ δεν υπάρχει περιορισμός στην εθνικότητα των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της εταιρίας. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η δασμολογική πολιτική παραμένει αρκετά περίπλοκη, αφού απαιτείται άδεια εισαγωγής για τα περισσότερα προϊόντα. Συγκεκριμένα, τα είδη ένδυσης, τα αγροτικά προϊόντα και ο καπνός απαγορεύεται να εισαχθούν στην χώρα ή επιβάλλεται από το κράτος πολύ υψηλός φόρος.

Το 1993 με τον κρατικό νόμο της Αλγερίας για τις επενδύσεις, δημιουργείται στην Bellara η πρώτη ελεύθερη ζώνη εμπορίου, αυξάνοντας τις ευκαιρίες για ξένες επενδύσεις, έπειτα από χρόνια οικονομικής ύφεσης. Επιπλέον, η συμφωνία που υπογράφηκε μεταξύ της

ΕΥ και της Αλγερίας το 2002 με ισχύ από τα μέσα του 2005, αύξησε τις εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004 απορροφά το 57,8% των εξαγωγών της Αλγερίας και εξάγει το 55,5% των προϊόντων της στην Αλγερία. Η Αλγερινή κυβέρνηση ενθαρρύνει τις ξένες επενδύσεις και ιδιαίτερα τα επιχειρηματικά σχέδια που στηρίζονται για την παραγωγή προϊόντων με τον υπάρχον φυσικό τοπικό πλούτο. Επίσης από τον Ιανουάριο του 2002 ισχύει η μείωση του ποσοστού φορολόγησης των νέων επιχειρήσεων ανάλογα με τον βαθμό μετασχηματισμού των πρώτων υλών που εισάγονται στην χώρα, ενώ παράλληλα επιβάλλεται δασμός σε συγκεκριμένα εισαγόμενα προϊόντα με σκοπό την προστασία των εγχώριων προϊόντων. Διαπιστώνεται επομένως ότι η Αλγερία, παρά το γεγονός ότι διαθέτει μόνο μια ελεύθερη ζώνη εμπορίου, προσφέρει αρκετά κίνητρα για την εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων μετασχηματισμού προϊόντων.

Η συμφωνία μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Αιγύπτου τον Μάρτιο του 2004 έχει αυξήσει τις εξαγωγές της τελευταίας προς την ευρωπαϊκή κοινότητα και αυτό γιατί το μεταφορικό κόστος είναι φθηνότερο για τα αγαθά που μεταφέρονται μέσω θαλάσσης, αν αυτό συγκριθεί με των υπολοίπων Β.Αφρικανικών κρατών. Η Αιγυπτιακή κυβέρνηση επιδιώκει την εφαρμογή οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών με στόχο υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Η Αίγυπτος διαθέτει μια εξελιγμένη συγκοινωνιακή υποδομή τόσο μεταξύ των πόλεων, όσο και μεταξύ των αγροτικών περιοχών, δίνοντας την δυνατότητα εγκατάστασης σε απομακρυσμένες περιοχές. Επίσης τα μεταφορικά δίκτυα μεταξύ της Αιγύπτου και των γειτονικών χωρών διευκολύνουν την μεταφορά των αγαθών και την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού, γεγονός πολύ σημαντικό για τους μελλοντικούς επενδυτές. Το τηλεπικοινωνιακό δίκτυο εκτείνεται από το 1992 σε όλες τις αγροτικές περιοχές, δίνοντας την δυνατότητα εγκατάστασης νέων επιχειρήσεων σε απομακρυσμένες περιοχές ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό την τοπική οικονομία. Οι επιχειρήσεις αυτές με την επιλογή εγκατάστασης στις παραπάνω περιοχές, όχι μόνο βοηθούν στην ανάπτυξη τους, αλλά επωφελούνται και οι ίδιες από τα προνόμια που λαμβάνουν από την κυβέρνηση σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται σε αστικές περιοχές. Αρκετά σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι υπήκοοι άλλου κράτους που επενδύουν ή εργάζονται στην Αίγυπτο μπορούν να εγκατασταθούν σε οποιοδήποτε μέρος της Αιγύπτου χωρίς να υπάρχει περιορισμός ή κάποια μορφή ρατσισμού, ενώ το δικαίωμα της ιδιοκτησίας προστατεύεται πλήρως από την κυβέρνηση. Πρέπει όμως να αναφερθεί ότι η Αίγυπτος είναι μια από τις χώρες όπου η ελευθερία λόγου όσον αφορά στα κυβερνητικά στελέχη απαγορεύεται. Η προφορική επίθεση

εναντίον δημόσιου προσώπου διώκεται ποινικά και τις περισσότερες φορές οδηγεί σε προσωρινή φυλάκιση.

Όσον αφορά τις οικονομικές πολιτικές και τις συνθήκες της χώρας για βιώσιμη ανάπτυξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, η Αίγυπτος καταλαμβάνει αρκετά καλή θέση. Συγκεκριμένα υπάρχει ελευθερία επιλογής της επιχειρηματικής δραστηριότητας και δυνατότητα επένδυσης απεριόριστου κεφαλαίου στις ελεύθερες ζώνες εμπορίου, δίνοντας στους μελλοντικούς επενδυτές σημαντικά προνόμια σε σχέση με άλλες χώρες. Το ίδιο σημαντικό είναι η ελευθερία επαναπατρισμού των κερδών και του κεφαλαίου των επενδυτών στο εξωτερικό, η δυνατότητα εισαγωγής πρώτων υλών από οποιαδήποτε εγχώρια ή διεθνή αγορά και η ελευθερία τιμολόγησης των παραγόμενων προϊόντων. Επίσης οι εμπορικές τράπεζες της Αιγύπτου παρέχουν δάνεια με αρκετά χαμηλό επιτόκιο, ενώ υπάρχει απαλλαγή φόρου για τα πρώτα χρόνια ίδρυσης της επιχείρησης, η οποία προβλέπεται από τους νόμους Νο 3 του 1998 και Νο 8 του 1997 για τις νεοϊδρύνόμενες βιομηχανίες και τις επενδύσεις αντίστοιχα. Τα τελευταία χρόνια η κυβέρνηση της Τυνησίας ενισχύει επιπλέον τις επιχειρήσεις, οι οποίες υποκαθιστούν τις εισαγωγές με το νεοπαραγόμενο προϊόν, επιδιώκοντας υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης. Εξαιρεί από τους δασμούς των πρώτων υλών και του τεχνολογικού εξοπλισμού τις ξένες επιχειρήσεις και απαλλάσσει από τον φόρο επί των κερδών (35%) τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς των εξαγωγών, της αγροτικής ανάπτυξης, της προστασίας περιβάλλοντος, της τεχνολογίας και της τοπικής ανάπτυξης. Με τα μέτρα αυτά αυξήθηκε η εισροή ξένων κεφαλαίων στη χώρα ενισχύοντας περαιτέρω την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Τέλος το Μαρόκο, μόλις 8 χιλιόμετρα από την Ευρώπη, προσφέρει ένα αρκετό ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Η Μαροκινή κυβέρνηση ενθαρρύνει τις επενδύσεις που στοχεύουν στην εξαγωγή προϊόντων προς τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ οι νόμοι για τις επενδύσεις είναι αρκετά φιλελεύθεροι. Επιπλέον διαθέτει ένα εξελιγμένο τεχνολογικά συγκοινωνιακό δίκτυο μεταξύ των πόλεων, το οποίο επεκτείνεται αρκετά γρήγορα, παρέχοντας στις νέες επιχειρήσεις την δυνατότητα ταχύτερης διακίνησης των παραγόμενων προϊόντων. Τα τελευταία χρόνια το Μαρόκο ενθαρρύνει την ξένη συμμετοχή στα προγράμματα ιδιωτικοποίησης και δεν καθορίζει συγκεκριμένους τομείς για την υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων. Συγκεκριμένα, το Υπουργείο Οικονομικών μελετά μέτρα που αφορούν τις γραφειοκρατικές διαδικασίες οι οποίες σχετίζονται με τις ξένες επενδύσεις και τον χρόνο εξέτασης των επενδυτικών σχεδίων, προσπαθώντας να μειώσει στο ελάχιστο το χρόνο έγκρισης επιχειρηματικών σχεδίων και τον αριθμό των απαιτούμενων εγγράφων. Για τις

επενδύσεις ξένων στο Μαρόκο, δεν υπάρχουν περιορισμοί, όπως υποχρεωτική υποκατάσταση εισαγωγών από τα νεοπαραγόμενα προϊόντα ή πρόσληψη μόνο Μαροκινού εργατικού και επιστημονικού δυναμικού. Δίνεται ελευθερία στην τιμολόγηση του προϊόντος, η οποία όμως πρέπει να κυμαίνεται μέσα σε καθορισμένα πλαίσια, ενώ παρέχονται ισχυρά κίνητρα στους ξένους επενδυτές που επενδύουν στις ελεύθερες ζώνες εμπορίου. Επίσης είναι δυνατή η λήψη δανείου από εμπορικές τράπεζες εφόσον η υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου απαιτεί μεγάλο ύψος αρχικού κεφαλαίου. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα τελευταία 6 χρόνια πουλήθηκαν επιχειρήσεις που ανήκουν στο δημόσιο και αφορούν 34 εταιρίες και 22 ξενοδοχειακές μονάδες αξίας άνω των 1,7 δισ. δολαρίων.

II. Οι οικονομίες των Αραβικών χωρών της Βορείου Αφρικής

1. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Τυνησίας

Οι οικονομικές και οι κοινωνικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν μετά τη δεκαετία του 1990, καθώς και οι διεθνής συνθήκες, αποτελούν τους σημαντικότερους παράγοντες ανάπτυξης της Τυνησίας. Η προτεραιότητα που δόθηκε στην μόρφωση και στην βελτίωση της υγείας του πληθυσμού καθώς και η ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα με εξαγωγικό προσανατολισμό συνέβαλαν στο να αποκτήσει η Τυνησία ενεργό ρόλο στην διεθνή αγορά. Το 1972 το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Τυνησίας σημείωσε αύξηση 17,7% με πτώση 1,5% το 1986, γεγονός που οφείλεται τόσο στις εγχώριες οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν τις προηγούμενες περιόδους, όσο και στους διεθνείς επιχειρηματικούς κύκλους. Αναλυτικότερα, την σοσιαλιστική περίοδο 1961-1970, η Τυνησία σημείωσε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, λόγω των αυξημένων κρατικών επενδύσεων στην γεωργία και στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου. Η μακροοικονομική όμως κρίση του 1969 οδήγησε στην δεύτερη αναπτυξιακή φάση, η οποία στηρίχθηκε κυρίως στον ιδιωτικό τομέα, με την υιοθέτηση, εκ μέρους της κυβέρνησης, ενός συστήματος κινήτρων για την ενίσχυση των βιομηχανιών με εξαγωγικό προσανατολισμό. Συγκεκριμένα η κυβέρνηση της Τυνησίας εξαιρούσε από τους δασμούς τον εισαγόμενο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό και τις πρώτες ύλες, είτε οι εισαγωγές αφορούσαν ξένες βιομηχανίες εγκατεστημένες στην χώρα, είτε εγχώριες εταιρίες. Επιπλέον το κράτος παρείχε αρκετά κίνητρα στις επιχειρήσεις οι οποίες υποκαθιστούσαν τις εισαγωγές με το παραγόμενο προϊόν τους, με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι εξαγωγές και να μειωθούν οι εισαγωγές, ενισχύοντας το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας.

Το 1990 η Τυνησία ξεπέρασε το κατά κεφαλήν εισόδημα της Αλγερίας κατά 7%, όταν το 1960 το κατά κεφαλήν της εισόδημα ήταν 60% χαμηλότερο από της Αλγερίας, γεγονός που οφείλεται στην εφαρμογή κοινωνικών προγραμμάτων και στην εμπορική πολιτική που ακολούθησε η κυβέρνηση της Τυνησίας. Αναλυτικότερα, στην τρίτη φάση ανάπτυξης από το 1987 ως το 2001, η κυβέρνηση της Τυνησίας υιοθέτησε μια βαθμιαία ελεύθερη εμπορική πολιτική, η οποία οδήγησε σε συμφωνία συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση το 1995, λαμβάνοντας από την τελευταία οικονομική υποστήριξη για την αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων της, ώστε να μην πληγεί η οικονομία από τον διεθνή ανταγωνισμό.

Η κρατική πολιτική ενίσχυσης των επιχειρήσεων, των οποίων η παραγωγή υποκαθιστούσε τις εισαγωγές, είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της εισροής ξένων κεφαλαίων στη χώρα και την περαιτέρω ανάπτυξη της. Συγκεκριμένα η εξαίρεση από τους δασμούς επί των πρώτων υλών και του τεχνολογικού εξοπλισμού, καθώς και η απαλλαγή από τον φόρο επί των κερδών (35%) των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς των εξαγωγών και της αγροτικής ανάπτυξης, είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος και των εξαγωγών της χώρας. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι την περίοδο αυτή η αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, και κατ' επέκταση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, οφείλεται και στην βελτίωση της ποιότητας του ανθρώπινου κεφαλαίου. Αναλυτικότερα, το 1989 η κυβέρνηση της Τυνησίας αύξησε τα χρόνια υποχρεωτικής φοίτησης στα σχολεία στα εννέα, ενώ εφάρμοσε προγράμματα για την εξειδίκευση των καθηγητών, με αποτέλεσμα να αυξηθεί το ποσοστό καθηγητών με ανώτερη εκπαίδευση από 67% σε 78%. Τα μέτρα αυτά για την βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος στην Τυνησία δεν είχαν ως αποτέλεσμα μόνο την μείωση του ποσοστού του αναλφαβητισμού, αλλά και την δημιουργία ενός εξειδικευμένου εργατικού και επιστημονικού δυναμικού, το οποίο συντέλεσε σε μεγάλο βαθμό στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Συγκεκριμένα, μετά το τέλος της δεκαετίας του 1990, το κατά κεφαλή εισόδημα της Τυνησίας αυξάνεται με σταθερούς ρυθμούς, σημειώνοντας το 2000 αύξηση 18% σε σχέση με το κατά κεφαλήν εισόδημα του 1999. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η εξέλιξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος της Τυνησίας την περίοδο 1999-2004.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.α

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΤΥΝΗΣΙΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1999-2004

ΕΤΟΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΣΕ ΔΟΛΛΑΡΙΑ Η.Π.Α
1999	5.500
2000	6.500
2001	6.600
2002	6.800
2003	6.900
2004	7.100

Πηγή: Δεδομένα Παγκόσμιας Τράπεζας

Το 2004, σύμφωνα με τα δεδομένα της Παγκόσμιας Τράπεζας, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν του 2004, υπολογίζεται στα 70,88 δις δολάρια, με κατά κεφαλήν εισόδημα 7.100 δολάρια , ρυθμό ανάπτυξης 5,1% και πληθωρισμό 4,1% την ίδια χρονιά. Όσον αφορά το ποσοστό συμμετοχής των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, η Γεωργία αποτελεί το 13,8% του Α.Ε.Π, η Βιομηχανία το 32% και οι Υπηρεσίες το 54%. Αναλυτικότερα, τα αγροτικά προϊόντα της Τυνησίας είναι οι ελιές, το ελαιόλαδο , το σιτάρι , οι ντομάτες ,τα εσπεριδοειδή ,το κρέας , η ζάχαρη ,οι χουρμάδες , τα αμύγδαλα, καθώς και τα γαλακτοκομικά προϊόντα. Η βιομηχανική δραστηριότητα αφορά κυρίως την παραγωγή και επεξεργασία πετρελαίου, τη παραγωγή φυσικού αερίου, τη μεταλλουργία, τη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων και την παραγωγή έτοιμων ενδυμάτων, ενώ ο τριτογενής τομέας δραστηριοποιείται κυρίως στις τουριστικές υπηρεσίες. Πρέπει να αναφερθεί ότι το ύψος της παραγωγής πετρελαίου ανήλθε το 2001 στα 72.580 βαρέλια , ενώ τα αποθέματα του πετρελαίου και του φυσικού αερίου το 2004 υπολογίζονταν στα 1,7 δις βαρέλια και στα 77,16 δις κυβικά μέτρα αντίστοιχα.Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται οι σημαντικότεροι οικονομικοί και κοινωνικοί δείκτες της Τυνησίας για τα έτη 2001,2004 και 2005.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.β

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΤΥΝΗΣΙΑΣ

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΕΤΟΣ	
Πληθυσμός	2005	10.074.951
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν	2004	\$70.88 billion
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν κατά κεφαλήν	2004	\$7.100
Ανεργία	2004	13,8%
Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής	2005	74,89
Άνδρες	2005	73,2
Γυναίκες	2005	76,71
Αριθμός παιδιών ανά γυναίκα	2005	1,75
Παραγωγή πετρελαίου (Ημερήσια παραγωγή σε βαρέλια	2001	72,580
Κατανάλωση πετρελαίου(Ημερήσια κατανάλωση σε βαρέλια)	2001	87,000

Πηγή : Δεδομένα Παγκόσμιας Τράπεζας

Όσον αφορά το εξωτερικό εμπόριο της Τυνησίας, η αξία των εξαγωγών και των εισαγωγών το 2004 ανήλθε στα 9,9 δις δολάρια και 11,5 δις δολάρια αντίστοιχα, ενώ το εξωτερικό χρέος υπολογίζεται στα 14,7 δις δολάρια για το 2004. Τα κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα του κράτους είναι τα ενδύματα, ο μηχανολογικός εξοπλισμός, το φωσφορικό άλας, τα χημικά και γεωργικά προϊόντα και τα προϊόντα υδατάνθρακα. Τα προϊόντα αυτά εισάγονται κυρίως από Γαλλία, την Ιταλία, τη Γερμανία, την Ισπανία και τη Λιβύη με ποσοστό 30%, 23,3%, 9,3%, 5,3% και 4,2% αντίστοιχα. Επιπλέον, οι κυριότερες χώρες οι οποίες εξάγουν προς την Τυνησία είναι η Γαλλία με ποσοστό 27,5%, η Ιταλία με ποσοστό 20,8%, η Γερμανία και η Ισπανία με ποσοστό 9,2% και 5,7% αντίστοιχα, με κυριότερες εξαγωγές τα χημικά προϊόντα, τα τρόφιμα και τον ηλεκτρονικό εξοπλισμό. Στον πίνακα 1.γ παρουσιάζεται η αξία των εισαγωγών και των εξαγωγών της Τυνησίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών την περίοδο 1995-2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.γ

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΤΥΝΗΣΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	4384748023	5435452924
1996	4613289649	5517024111
1997	4554961824	5993675126
1998	4809134161	6484914705
1999	5088471306	6428161156
2000	5075180718	6726946307
2001	5544347405	7134009531
2002	5717133660	7171568425
2003	6920542744	8096132252
2004	8310046254	9313639376
2005	8405998009	9705126494
2006	9483873684	10613667634

Πηγή: Eurostat

Όπως προκύπτει από τη μελέτη του παραπάνω πίνακα, οι εξαγωγές της Τυνησίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών αυξάνονται καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου, με παράλληλη αύξηση της αξίας των εισαγωγών. Συγκεκριμένα, το ποσοστό αύξησης της αξίας των εξαγωγών τα έτη 1995-1998, 1999-2002 και 2003-2006, υπολογίζονται σε 9,67%,

12,65% και 37% αντίστοιχα. Επιπλέον παρατηρείται ότι μετά το 1998, χρονιά από την οποία τέθηκε σε ισχύ η Ευρωμεσογειακή συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την δημιουργία μιας ζώνης ελευθέρων συναλλαγών, η αξία των εμπορικών συναλλαγών αυξάνεται με μεγαλύτερο ποσοστό σε σχέση με τα προηγούμενα έτη. Πρέπει να σημειωθεί ότι η συμφωνία αυτή αποτέλεσε τη βάση για τις διαπραγματεύσεις τον υπόλοιπων μεσογειακών χωρών, αφού η Τυνησία ήταν η πρώτη χώρα που υπέγραψε συμφωνία σύνδεσης με την Ε.Ε στα πλαίσια της διαδικασίας της Βαρκελώνης του 1995. Η Τυνησία παράλληλα συμπεριλαμβάνεται στην συμφωνία του Agadir, η οποία αποτελεί συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με την Αίγυπτο, την Ιορδανία και το Μαρόκο.

Διαπιστώνεται επομένως ότι η προτεραιότητα που δόθηκε στην μόρφωση και στην υγεία του πληθυσμού, η κρατική ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα με την παροχή κινήτρων στις εταιρίες με εξαγωγικό προσανατολισμό και η συμφωνία συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση συντέλεσαν στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της χώρας, δίνοντας της παράλληλα τη δυνατότητα να αποκτήσει ενεργό ρόλο στις διεθνείς αγορές.

2. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Αλγερίας

Η Αλγερία, μια από τις πλουσιότερες σε φυσικούς πόρους Αραβικές χώρες, σημείωσε ταχεία ανάπτυξη από το 1962 με ποσοστό αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος 5% ετησίως. Το 1960, το κατά κεφαλήν εισόδημα της Αλγερίας ήταν 60% υψηλότερο από αυτό της Τυνησίας, ενώ την περίοδο 1962-1985 η Αλγερία σημείωσε την υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη με ποσοστό 7% ετησίως. Κατά τις περιόδους όμως 1986-1988 και 1989-1994 σημειώθηκε οικονομική ύφεση με πτώση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας κατά 0,7% ετησίως, λόγω μείωσης του ποσοστού των εξαγωγών και αύξησης των εισαγωγών. Η οικονομική όμως στήριξη από την Παγκόσμια Τράπεζα και η αξιοποίηση των κεφαλαίων αυτών συντέλεσε στην οικονομική αναδιάρθρωση της Αλγερίας με ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 3,4% και αποτέλεσε τον σημαντικότερο ίσως παράγοντα αναδιάρθρωσης της Αλγερίας έπειτα από την κρίση της δεκαετίας 1980-1990. Πρέπει να σημειωθεί ότι η αύξηση της παγκόσμιας ζήτησης φυσικού αερίου τα τελευταία χρόνια, λόγω της ανόδου της τιμής του πετρελαίου οδήγησε στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, ενώ παράλληλα οι οικονομικές ρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν στηριζόμενοι στο Δ.Ν.Τ σταθεροποίησαν τους οικονομικούς δείκτες.

Εξετάζοντας αναλυτικότερα τις παραπάνω περιόδους διαπιστώνεται ότι οι οικονομικές κρίσεις στην Αλγερία δεν οφείλονταν τόσο στις διεθνείς οικονομικές συνθήκες, αλλά στις οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν κυρίως την περίοδο 1986-1994. Όπως αναφέραμε και παραπάνω την περίοδο 1962-1985, η Αλγερία σημείωσε τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης μετά την ανεξαρτησία της, γεγονός που οφείλεται στην εφαρμογή κοινωνικών προγραμμάτων μείωσης της ανεργίας και βελτίωσης του επιπέδου μόρφωσης του πληθυσμού. Αναλυτικότερα το 1962 ως το 1970 οι επενδύσεις ανέρχονταν σε 45% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, ενώ την τριετία 1970-73 το 55% των συνολικών δημόσιων δαπανών κατευθύνθηκε σε βιομηχανίες και μόνο το 10% επενδύθηκε στην γεωργία. Το 1974-1977 ακολούθησε περαιτέρω μείωση σε 6% του ποσοστού των συνολικών κρατικών επενδύσεων που κατευθύνθηκαν στον αγροτικό τομέα, αυξάνοντας το ποσοστό των επενδεδυμένων κεφαλαίων στον βιομηχανικό τομέα κατά 2%. Επίσης αρκετά σημαντικά μέτρα για την οικονομική ανάπτυξη της Αλγερίας αποτέλεσαν η ενίσχυση της τοπικής και ενεργειακής παραγωγής και ιδιαίτερα της παραγωγής πετρελαϊκών προϊόντων με άμεση κρατική ενίσχυση και η προστασία των εγχώριων προϊόντων. Διαπιστώνεται επομένως ότι την περίοδο αυτή η ανάπτυξη της Αλγερίας οφείλεται στην πολιτική

κατεύθυνσης των δημοσίων δαπανών στον βιομηχανικό τομέα και στην αύξηση της παγκόσμιας ζήτησης φυσικού αερίου, λόγω την ανόδου των διεθνών τιμών των πετρελαϊκών προϊόντων.

Την περίοδο 1986-1988 η μείωση των τιμών του πετρελαίου και οι δυσμενείς όροι εμπορίου λόγω της μείωσης της αξίας του δολαρίου, το οποίο αποτελούσε το νόμισμα των ενεργειακών εμπορικών συναλλαγών της Αλγερίας, προκάλεσε την οικονομική της εξασθένηση. Παράλληλα μειώθηκε η εισαγωγή πρώτων υλών από το εξωτερικό στο 1/3 με αποτέλεσμα να υπάρξει μείωση στην παραγωγή των βιομηχανιών μετασχηματισμού με εξαγωγικό προσανατολισμό, ενώ η αύξηση της ποσότητας του χρήματος με στόχο την τόνωση της εγχώριας ζήτησης, αύξησε το δημόσιο χρέος. Αποτέλεσμα της κρίσης αυτής και της νομισματικής πολιτικής της κυβέρνησης ήταν η ραγδαία αύξηση του πληθωρισμού και της ανεργίας. (*Mohammed Abdelbasset Chemingui 2003*).

Την περίοδο 1985-1992, το ποσοστό αύξησης του ΑΕΠ κυμάνθηκε σε 0,4% με περαιτέρω αύξηση της ανεργίας στο 21% και μείωση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης. Τα επόμενα όμως χρόνια από το 1993 ως το 2002 σημειώθηκε σημαντική βελτίωση στην Αλγερινή οικονομία και αυτό οφείλεται τόσο στην οικονομική βοήθεια από την Παγκόσμια Τράπεζα, όσο και στην εφαρμογή πολιτικών ενίσχυσης των ξένων επιχειρήσεων με στόχο την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Το 1993, έπειτα από μια δεκαετία οικονομικής ύφεσης, η εφαρμογή του νόμου περί των επενδύσεων του 1993, δημιουργεί στην Bellara την πρώτη ελεύθερη ζώνη εμπορίου δίνοντας ισχυρά κίνητρα στους ξένους επενδυτές για υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων. Παράλληλα η κυβέρνηση ενισχύει τις ξένες επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό, η παραγωγή των οποίων στηρίζεται στον τοπικό φυσικό πλούτο, ενώ επιβάλλεται δασμός σε συγκεκριμένα εισαγόμενα προϊόντα με σκοπό την προστασία της εγχώριας παραγωγής. Επιπλέον στις αρχές του 1995, η οικονομική βοήθεια από την παγκόσμια Τράπεζα επέδρασε θετικά στην οικονομική κατάσταση της Αλγερίας με μείωση του πληθωρισμού στο 5% το 2000 από 39% το 1994, ενώ σημειώθηκε αύξηση 5,1% ετησίως στο ΑΕΠ, παρά την πετρελαϊκή κρίση.

Στην Αλγερία το 2000, οι κλάδοι του φυσικού αερίου και του πετρελαίου αποτελούν το 30% του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος και το 95% της αξίας των συνολικών εξαγωγών της χώρας, ενώ η γεωργική παραγωγή υπολογίζεται στο 10-12% του συνολικού εγχώριου προϊόντος, απασχολώντας το 18% του εργατικού δυναμικού. Μετά το 2000 η Αλγερινή κυβέρνηση αυξάνει τις ευκαιρίες εγκατάστασης ξένων πετρελαϊκών επιχειρήσεων μειώνοντας το μερίδιο της υφιστάμενης επιχείρησης στην συνολική παραγωγή πετρελαίου από 50% σε 30%, προσελκύνοντας στον ενεργειακό τομέα ξένα κεφάλαια. Επιπλέον ο νόμος

01-03 περί της ανάπτυξης των επενδύσεων ενισχύει τις επιχειρήσεις των οποίων η παραγωγή στηρίζονταν στον τοπικό φυσικό πλούτο, με στόχο την αύξηση των εξαγωγών της χώρας, ενώ στον τομέα της μεταποίησης και τυποποίησης της παραγωγής προβλέπεται ενίσχυση των βιομηχανιών εμφιάλωσης μεταλλικού νερού και επεξεργασίας ζάχαρης. Επίσης τα κίνητρα που δίνονται προς ενίσχυση του φαρμακευτικό-ιατρικού κλάδου αυξάνουν συνεχώς τον αριθμό των ιδιωτικών κλινικών και ενισχύουν τις πιθανότητες για μελλοντικά κέρδη στην παραγωγή φαρμάκων, αφού μόνο το 20% παράγεται εγχωρίως. Παράλληλα αυξάνονται τα κίνητρα για νέες επιχειρήσεις μετασχηματισμού εισαγόμενων προϊόντων καθορίζοντας τα ποσοστά δασμού σε 0, 5,15 και 30% ανάλογα με το βαθμό μετασχηματισμού των εισαγόμενων πρώτων υλών ή προϊόντων. Συγκεκριμένα εφαρμόζεται 0-5% σε ακατέργαστα υλικά και κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, 15% σε ενδιάμεσα αγαθά και 30% στα καταναλωτικά αγαθά, προστατεύοντας με το τρόπο αυτό τις νέες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον μετασχηματισμό των εισαγόμενων προϊόντων. Πρέπει να σημειωθεί ότι η θέσπιση του Νόμου 01-03/2001 περί της αναπτύξεως των επιχειρήσεων και η Ευρωμεσογειακή συμφωνία μεταξύ Αλγερίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2002, με ισχύ από τα μέσα του 2005, συντέλεσε στην αύξηση των εξαγωγών της Αλγερίας, με αποτέλεσμα να εξάγει πλέον το 57,8% των εξαγωγών της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και να απορροφά το 55,5% των εξαγωγών στις Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Το 2004 το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της Αλγερίας υπολογίζεται στα 212,3 δις δολάρια, με ρυθμό ανάπτυξης 6,1 % , κατά κεφαλή εισόδημα 6,600\$ και πληθωρισμό 3,1% για την ίδια χρονιά . Τα έσοδα του προϋπολογισμού το 2004 υπολογίζονται στο 31,47 δις δολάρια , τα έξοδα σε 29,3 δις δολάρια , ενώ το γενικό χρέος αποτελεί το 37,4% του συνολικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Σύμφωνα με το Βιβλίο Παγκόσμιων Στοιχείων (World fact Book) του 2005 , ο τομέας υδατόανθρακα θεωρείται ο ακρογωνιαίος λίθος της Αλγερικής οικονομίας , ενώ κατέχει την έβδομη θέση παγκοσμίως σε αποθέματα αερίου και τη δεύτερη στην εξαγωγή αερίου. Συγκεκριμένα η παραγωγή φυσικού αερίου το 2001 ανήλθε στα 80,3 δις κυβικά μέτρα και τα αποθέματα στα 4,739 τρις κυβικά μέτρα το 2004 .Όσον αφορά την παραγωγή πετρελαίου, αυτή ανήλθε στα 1,2 εκ. βαρέλια ημερησίως το 2004 , τα βεβαιωμένα αποθέματα πετρελαίου στα 11,87 δις βαρέλια, ενώ το 2001 η εσωτερική κατανάλωση πετρελαίου κυμάνθηκε στο επίπεδο των 209.000 βαρελίων ημερησίως.

Όσον αφορά το μερίδιο των παραγωγικών κλάδων στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, ο γεωργικός τομέας το 2004 αποτελεί το 10,3 % του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, με ποσοστό απασχολούμενου εργατικού δυναμικού 14% των 9,91 εκατ. εργατών και κύρια γεωργικά προϊόντα το σιτάρι, τη βρώμη , το κριθάρι, τα σταφύλια και τα εσπεριδοειδή. Στον

βιομηχανικό κλάδο, εκτός της παραγωγής και επεξεργασίας πετρελαίου και φυσικού αερίου, περιλαμβάνονται προϊόντα ελαφριάς βιομηχανίας, η μεταλλουργία, τα ηλεκτρικά και πετροχημικά προϊόντα, η επεξεργασία και η τυποποίηση τροφίμων. Πρέπει να σημειωθεί ότι στη βιομηχανία απασχολείται το 13,4% του συνολικού εργατικού δυναμικού, στον οικοδομικό τομέα, στο εμπόριο και στο δημόσιο τομέα απασχολείται το 10%, το 14,6% και το 32% αντίστοιχα, ενώ ένα ποσοστό 16% απασχολείται σε διάφορους κλάδους. Όσον αφορά τον πληθυσμό της Αλγερίας, υπολογίζεται στους 32.531,853 κατοίκους τον Ιούλιο του 2005, με ρυθμό αύξησης 1,22%, ενώ το 29% του πληθυσμού αφορά άτομα ηλικίας από 0 ως 14 και το 66,3% αφορά ηλικίες από 15 ως 64 ετών . Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι παρά τις βελτιώσεις και τις θετικές εξελίξεις , το επίπεδο των ανέργων και το βιοτικό επίπεδο δε βελτιώθηκε σε μεγάλο βαθμό, παραμένοντας ένας από τους βασικότερους παράγοντες για την πορεία της οικονομίας. Στους παρακάτω πίνακες 2.α και 2.β παρουσιάζονται ορισμένοι από τους κοινωνικοοικονομικούς δείκτες , οι οποίοι υπολογίσθηκαν τα έτη 2001,2004 και 2005

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.α

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΑΛΓΕΡΙΑΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 2005

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΕΤΟΣ	
Πληθυσμός	2005	32,531,853
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν	2004	\$212.3 billion
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν κατά κεφαλήν	2004	\$6,600
Ανεργία	2004	25,4%
Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής	2005	73
Άνδρες	2005	71.45
Γυναίκες	2005	74.63
Αριθμός παιδιών ανά γυναίκα	2005	1.92
Παραγωγή πετρελαίου (Ημερήσια παραγωγή σε βαρέλια	2004	1,200,000
Κατανάλωση πετρελαίου(Ημερήσια κατανάλωση σε βαρέλια)	2001	209,000

Πηγή : Δεδομένα Παγκόσμιας Τράπεζας

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.β

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΑΛΓΕΡΙΑΣ ΤΑ ΕΤΗ 2003-2004

ΔΕΙΚΤΕΣ	2003	2004
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν(δις δολάρια)	168	212,3
Σταθερή επένδυση σε ποσοστό επί του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος	29,3	28,8
Ποσοστό ανάπτυξης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε %	6,8	6,1
Συμμετοχή των τομέων στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε %		
Γεωργία	10,2	10,3
Βιομηχανία	55,1	73,5
Υπηρεσίες	34,7	13,8
Το Εμπόριο (εκ. δολάρια)		
Σύνολο εξαγωγών (FOB)	24,476	29,472
- Αγροτικά προϊόντα	3,5	3,342
- Μεταποιητικές βιομηχανίες	476	495
Σύνολο εισαγωγών (CIF)	13,008	15,324
- Καύσιμα και πετρέλαιο	112	127
- Κεφαλαιουχικά αγαθά	4,822	5,563
Το Ισοζύγιο πληρωμών (εκ. δολάρια)		
- Εξαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών	26,030	32,160
- Εισαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών	16,240	15,250
-Τρέχον ισοζύγιο	8,900	10,272
Το εξωτερικό χρέος και η ροή των κεφαλαίων (εκ. \$)		
- Σύνολο χρέους	23,573	21,987
- Σύνολο εξυπηρέτησης χρέους	4,312	5,754
- Καθαρά άμεσες επενδύσεις	634	-----

* Αρχικές εκτιμήσεις

Πηγή : Διεθνής Τράπεζα

Τα τελευταία χρόνια η Αλγερία διαθέτει αρκετά μεγάλο απόθεμα ξένου συναλλάγματος, ενώ παρουσιάζει θετικό εμπορικό ισοζύγιο. Συγκεκριμένα, το σύνολο των εισαγωγών (FOB) της Αλγερίας το 2004 ανήλθε στα 15,25 δις δολάρια , ενώ το σύνολο των εξαγωγών (FOB) της έφτασε στα 32,16 δις δολάρια. Η Αλγερία εισάγει κυρίως κεφαλαιουχικά και καταναλωτικά αγαθά, καθώς και τρόφιμα από τη Γαλλία, με ποσοστό 30,3%, από τη Γερμανία με 6,5%, από την Ιταλία με 8,2%, από την Ισπανία με 5,5%, από τις Ηνωμένες Πολιτείες με 5,2%, από την Κίνα και την Τουρκία με 5,1% και 4,3% αντίστοιχα. Οι εξαγωγές της Αλγερίας αποτελούνται κατά 97% από πετρελαϊκά προϊόντα και φυσικό αέριο, τα οποία κατευθύνονται κυρίως προς τις Ηνωμένες Πολιτείες με ποσοστό 22,6% του συνόλου των εξαγωγών , την Ιταλία με 17,2% , τη Γαλλία με 11,4% , την Ισπανία με 10,1% , τον Καναδά με 7,5% ,τη Βραζιλία με 6,1% και το Βέλγιο με ποσοστό 4,6% . Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η αξία των εμπορικών συναλλαγών της Αλγερίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών την περίοδο 1995-2006

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.γ

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΑΛΓΕΡΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	6336470452	6182658406
1996	6995402499	5174027806
1997	9481486743	4940591084
1998	7630889682	5905487418
1999	8287778693	5563292990
2000	15169244290	5640744904
2001	14354762409	6725446834
2002	13514528177	7646584322
2003	16443845161	8797766463
2004	18840507526	11520230604
2005	25812259591	12614834466
2006	29966188703	11900033411

Πηγή: Eurostat

Όπως προκύπτει από τη μελέτη του πίνακα 2.γ, οι εξαγωγές της Αλγερίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών αυξάνονται καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου, εκτός του έτους 1997-1998, όπου η αξία των εξαγωγών μειώθηκε κατά 19,5% . Μείωση

παρατηρείται και στις εισαγωγές της Αλγερίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση τα έτη 1996-1997 και 1998-1999 κατά 4,5% και 5,7% αντίστοιχα. Τα έτη 2004-2006 παρουσιάζεται σημαντική αύξηση της αξίας των εξαγωγών της Αλγερίας προς την Ε.Ε, ενώ το 2006 παρουσιάζεται μείωση στην αξία των εισαγωγών της τάξεως του 5,6%, ενισχύοντας το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας. Πρέπει να σημειωθεί ότι η συμφωνία σύνδεσης μεταξύ Αλγερίας και Ε.Ε υπογράφηκε το 2002 με ισχύ από το Σεπτέμβριο του 2005, ενισχύοντας τα οφέλη των καταναλωτών και των επιχειρηματιών από την ανάπτυξη του εμπορίου.

3. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Σουδάν

Το Σουδάν, μια χώρα πλούσια σε αποθέματα φυσικών πόρων, παραμένει μία από τις φτωχότερες χώρες της Αφρικής, αποδεικνύοντας ότι η ύπαρξη φυσικού πλούτου δεν αποτελεί βασική προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη των χωρών. Η καθυστέρηση στην ανάπτυξη του Σουδάν οφείλεται κυρίως στην ξηρασία, στην ερήμωση της νότια πλευράς της χώρας, στο μεγάλο εξωτερικό χρέος της και στον εμφύλιο πόλεμο μεταξύ των Αράβων μουσουλμάνων του Βορρά και των αφρικανών του Νότου, ο οποίος μείωσε τον τουρισμό και καθυστέρησε την υλοποίηση ξένων επιχειρηματικών σχεδίων. Τα παραπάνω γεγονότα εξασθένησαν την οικονομία του Σουδάν με αποτέλεσμα το κεφαλήν εισόδημα να παρουσιάζει μείωση 58% το 1998 και να υπολογίζεται σε \$290 σε σχέση με \$498,50 την δεκαετία του 1980 –1990. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τον Peter Woodward (1991), ο συνδυασμός της τεχνολογικής βοήθειας που δόθηκε από την Δύση, της συνεχώς αυξανόμενης αγροτικής παραγωγής και των αποθεμάτων φυσικών πόρων, συντέλεσε στην βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών υποδομών την δεκαετία του '80, ενώ σημειώθηκε μαζική παραγωγή τροφίμων, μέρος της οποίας μπορούσε να εξαχθεί. Η μαζική αυτή παραγωγή τροφίμων οφείλεται στο γεγονός ότι οι γειτονικές Αραβικές χώρες, λόγω της μεγάλης εισροής χρήματος από την μεγάλη προσφορά πετρελαίου στον υπόλοιπο κόσμο, είχαν την δυνατότητα επένδυσης κεφαλαίων στο Σουδάν με κατεύθυνση κυρίως στην παραγωγή τροφίμων.

Στις αρχές όμως του 1990 υπήρξε αξιοσημείωτη μείωση στο κατά κεφαλήν εισόδημα, το οποίο υπολογίστηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα σε \$340,00 το 1991-1992 και σε \$290 το 1997 με αύξηση το 1999 σε \$330. (*Human Development Report (UNDP-2000/ World Development Report 2000-2001)*). Επιπλέον καταγράφηκε ότι τη δεκαετία του '90 το ποσοστό του πληθυσμού που ζούσε κάτω από το όριο της φτώχειας ανέρχονταν σε 67% με εντονότερο πρόβλημα στο Νότιο Σουδάν, ποσοστό που θα μπορούσε να μειωθεί αν οι οικονομικοί πόροι του Σουδάν κατευθύνονταν στην βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης του πληθυσμού. (*World Employment Report 1998-1999/African Development Report 2000*). Πρέπει επιπλέον να σημειωθεί ότι η οικονομία του Σουδάν, σύμφωνα με την έκθεση του EIU (Economic Intelligence Unite) το 1996, βασίζεται στον αγροτικό τομέα με ποσοστό συμμετοχής στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν 42%, ενώ ο βιομηχανικός τομέας και ο τομέας των υπηρεσιών συμμετέχουν με ποσοστά 16,5% και 41,5% αντίστοιχα. Η συμβολή του αγροτικού τομέα στην αναπτυξιακή διαδικασία την περίοδο 1980-1990 ήταν σημαντική,

αφού το 90% των πρώτων υλών για την εγχώρια βιομηχανία και το 80% των εσόδων από τις κρατικές εξαγωγές προερχόταν από τον πρωτογενή τομέα. Επίσης την περίοδο 1980 ως το 1998, το 71% του εργατικού δυναμικού απασχολούνταν στον τομέα αυτό. Όσον αφορά τον δευτερογενή τομέα, η κατασκευή βιομηχανικών προϊόντων και η εξόρυξη αποτελούσαν το 8,7% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος του Σουδάν το 1991, ενώ απασχολούνταν στις δραστηριότητες αυτές μόνο το 4% του εργατικού δυναμικού την περίοδο 1980-1985 (*World Bank, African Development Indicators 1994-1995*).

Την δεκαετία του 1990 σημειώθηκε αύξηση στο προϊόν του δευτερογενή τομέα, με ποσοστό συμμετοχής στο ΑΕΠ 15.3% το 1990, 16.7%, 17.3% και 18.2% το 1992, 1996 και 1998 αντίστοιχα, η οποία όμως δεν ήταν αρκετή για την κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών της χώρας. Παράλληλα η έλλειψη ξένου συναλλάγματος για την εισαγωγή απαραίτητων πρώτων υλών από το εξωτερικό, το ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό και η μη τεχνολογικά εξελιγμένη συγκοινωνιακή υποδομή για την γρήγορη μεταφορά των παραγόμενων προϊόντων καθυστέρησε σημαντικά την ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα και μείωσε την συμβολή του στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας. Επιπλέον η οικονομική ανάπτυξη του Σουδάν περιορίστηκε λόγω της εκροής κεφαλαίων στο εξωτερικό, αφού το κράτος εισήγαγε αγροτικά και βιομηχανικά προϊόντα από το εξωτερικό, παρά το γεγονός ότι ο πρωτογενής τομέας είχε τη δυνατότητα παραγωγής τους. Επίσης η έλλειψη κρατικών μέτρων ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, μείωσε την εισροή ξένων κεφαλαίων στην χώρα, τα οποία ήταν απαραίτητα για την αναπτυξιακή διαδικασία του κράτους. Τέλος, πρέπει να αναφερθεί, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα Αραβικά κράτη, ότι ο τουριστικός κλάδος του Σουδάν την περίοδο 1980-1997 δεν παρουσίασε σημαντική συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, γεγονός που οφείλεται κυρίως στον εμφύλιο πόλεμο, αλλά και στις χαμηλές προδιαγραφές των τουριστικών υπηρεσιών (*Khalid Mansour 1990*). Την περίοδο όμως 1999-2004 σημειώνεται αύξηση στο ετήσιο κατά κεφαλήν εισόδημα, (Πίνακας 3.α), η οποία οφείλεται τόσο στην κρατική οικονομική πολιτική, όσο και στην εισροή μεγαλύτερου αριθμού τουριστών σε σχέση με τις υπόλοιπες περιόδους.

Σύμφωνα με το Βιβλίο Παγκοσμίων Στοιχείων το οποίο εκδόθηκε το 2005, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της χώρας το 2004 ανήλθε στα 76,19 δις δολάρια, με κατά κεφαλήν εισόδημα 1.900 δολάρια και ρυθμό ανάπτυξης στο 6,4% για την ίδια χρονιά. Όσον αφορά το ποσοστό συμμετοχής των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, το 2003, ο αγροτικός τομέας αποτελεί το 38,7% του Α.Ε.Π, απασχολώντας το 80% του πληθυσμού της χώρας, ενώ ο βιομηχανικός τομέας και οι υπηρεσίες αποτελούν το 20,3% και 41% του Α.Ε.Π αντίστοιχα. Αναλυτικότερα ο Αγροτικός τομέας παράγει

κυρίως βαμβάκι, φιστίκι αράπικο, καλαμπόκι, βύνη, σιτάρι, αραβική κόλλα, ζαχαροκάλαμο, όσπρια, μάνγκο, φρούτα, μπανάνες, γλυκοπατάτα, σουσάμι, παπάγια, πρόβατα και άλλα ζώα. Όσον αφορά τον δευτερογενή τομέα της οικονομίας, η βιομηχανική δραστηριότητα αφορά την παραγωγή και επεξεργασία πετρελαίου και βαμβακιού, την παραγωγή ενδυμάτων, υποδημάτων, φαρμάκων, καθώς και την συναρμολόγηση αυτοκινήτων και φορτηγών. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η εξέλιξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος του Σουδάν την περίοδο 1999-2004, ενώ στον πίνακα 3.β παρουσιάζονται τα σημαντικότερα οικονομικά στοιχεία του Σουδάν την περίοδο του 2002-2005.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.α

ΤΟ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΟ ΣΟΥΔΑΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1999-2004

ΕΤΟΣ	ΕΤΗΣΙΟ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ
1999	\$940
2000	\$1,000
2001	\$1,360
2002	\$1,400
2003	\$1,900
2004	\$1,900

Πηγή : Δεδομένα Παγκόσμιας Τράπεζας

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.β

ΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΔΑΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2002-2005

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	2002	2004	2005
Ρυθμός ανάπτυξης του ακαθάριστου προϊόντος	6,1	6,4	6,8*
Παραγωγή πετρελαίου (χιλ. βαρέλια ημερησίως)	280,0	310,0*	375,0*
Εξαγωγές αργού πετρελαίου (εκ.\$)	1949,8	1.578,5*	1.930,5*
Εξαγωγές (FOB) δις δολάρια	2,3	3,4	2,5*
Εισαγωγές (FOB) δις δολάρια	-2,4	3,5	2,8*
Ισοζύγιο τρέχοντος λογαριασμού	-1,1	-1,2	-1,2

* Εκτιμήσεις

Πηγή : Economist intelligence Unit

Όπως προκύπτει από τη μελέτη του πίνακα 3.β, οι εξαγωγές του Σουδάν το 2004 υπολογίζονται σε 3,4 δις δολάρια, ενώ η συνολική αξία των εισαγωγών κυμάνθηκε στα 3,5 δις δολάρια. Τα σημαντικότερα εξαγόμενα προϊόντα του Σουδάν είναι το πετρέλαιο, τα προϊόντα πετρελαίου, το βαμβάκι, το σουσάμι, τα ζωντανά ζώα, τα φιστίκια, το αράπικο φιστίκι, η αραβική κόλλα και η ζάχαρη, ενώ τα κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα είναι τα τρόφιμα, τα βιομηχανοποιημένα προϊόντα, ο εξοπλισμός μεταφορών και της διύλισης, τα φάρμακα, τα χημικά, τα ενδύματα και το σιτάρι. Αντίστοιχα οι κυριότερες εξαγωγικές χώρες του Σουδάν το 2004 είναι η Κίνα με ποσοστό 66,9%, η Ιαπωνία και η Σαουδική Αραβία με ποσοστά 10,7 και 4,4% αντίστοιχα. Τέλος οι κυριότερες εισαγωγικές χώρες του Σουδάν το 2004 είναι η Κίνα με ποσοστό 13%, η Σαουδική Αραβία με 11,5%, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα με 5,9%, η Αίγυπτος με 5,1%, η Ινδία με 4,8%, η Γερμανία, η Αυστραλία και η Ιαπωνία με ποσοστά 4,5%, 4,1% και 4%. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η αξία των εμπορικών συναλλαγών του Σουδάν με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών την περίοδο 1995-2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.γ

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΟΥ ΣΟΥΔΑΝ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	225103603,2	366271433,9
1996	213560805,1	374737220,0
1997	265865378,1	409236065,9
1998	269788857,3	594913819,3
1999	196711294,4	504999207,3
2000	235517158,6	406285808,4
2001	272373606,7	548445321,2
2002	250805833,0	513253927,3
2003	260698171,0	740187473,6
2004	310868713,7	1032286400,0
2005	215025747,8	1615370254,0
2006	139585215,2	1881515424,0

Πηγή : Eurostat

Όσον αφορά τις εξαγωγές του Σουδάν προς την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών το 2006 δεν παρουσιάζουν αύξηση σε σχέση με το πρώτο έτος της εξεταζόμενης

περιόδου, όπως παρατηρείται στην Τυνησία και την Αλγερία. Αντίθετα, η αξία των εξαγωγών του Σουδάν σημείωσε μείωση κατά 38%, ενώ αντίθετα οι εισαγωγές, το 2006, έχουν τετραπλασιαστεί προσεγγίζοντας τα 1881515424,08 δολάρια Η.Π.Α, επιδεινώνοντας το ήδη παθητικό εμπορικό ισοζύγιο της χώρας με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Διαπιστώνεται επομένως ότι η ύπαρξη φυσικού πλούτου στο Σουδάν δεν αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, αφού παρά την ύπαρξη ενεργειακών αποθεμάτων, δεν κατάφερε να αυξήσει της εξαγωγές της από το 1995. Η καθυστέρηση στην ανάπτυξη του Σουδάν οφείλεται κυρίως στις καιρικές συνθήκες, στην ερήμωση της νότια πλευράς της χώρας, στο μεγάλο εξωτερικό χρέος της χώρας και στον εμφύλιο πόλεμο μεταξύ των Αράβων μουσουλμάνων του Βορρά και των αφρικανών του Νότου, ο οποίος μείωσε τον τουρισμό και την υλοποίηση ξένων επιχειρηματικών σχεδίων

4. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Αιγύπτου

Η Αίγυπτος έχει σημειώσει αρκετά μεγάλη αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της τα τελευταία χρόνια. Την περίοδο 2001-2002 η αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος υπολογίζεται σε 3.4% και σε 3.2%, 3% και 4,1% τις περιόδους 2002-2003, 2003-2004 και 2004-2005 αντίστοιχα. Παράλληλα, το κατά κεφαλήν εισόδημα ανήλθε το 2004 σε 4.200 δολάρια, σημειώνοντας αύξηση κατά 5% σε σχέση με το 2003. Όσον αφορά τους τρεις τομείς της οικονομίας, τόσο ο αγροτικός και ο βιομηχανικός τομέας, όσο και ο τομέας των υπηρεσιών παρουσιάζουν σημαντική και συνεχή ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα η συνολική αξία της αγροτικής παραγωγής αυξήθηκε από 5,8 δισεκατομμύρια EGP σε 82,6 δισεκατομμύρια EGP το 2004, ενώ το μερίδιο της στο Α.Ε.Π υπολογίζεται σε 16,6 την ίδια χρονιά. Επίσης αξιοσημείωτη είναι η συνολική ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου την περίοδο 2001-2004 με συνολικό ποσοστό αύξησης 88,37% και ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 22,09%. Στον βιομηχανικό τομέα, σημαντική θέση κατέχει ο κλωστοϋφαντουργικός κλάδος, ο οποίος κατέχει το 16,3% του συνολικού βιομηχανικού προϊόντος, ενώ οι φαρμακοβιομηχανίες προσφέρουν το 30% της συνολικής προσφερόμενης ποσότητας φαρμακευτικών προϊόντων στον υπόλοιπο αραβικό κόσμο. Στην Αίγυπτο, οι πιο κερδοφόροι τομείς ανάπτυξης επιχειρηματικής δράσης θεωρούνται οι ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, οι θαλάσσιες μεταφορές, οι μεταφορές κατεψυγμένων προϊόντων και οι αερομεταφορές, ενώ η αξιοποίηση και η καλλιέργεια άγονων περιοχών, η ιχθυοκαλλιέργεια, η εξόρυξη και παραγωγή μεταλλικών προϊόντων αποτελούν τους τομείς με την συνεχώς αυξανόμενη ανάγκη για επενδύσεις. Πρέπει να σημειωθεί ότι το μερίδιο του ιδιωτικού τομέα στο GDP μειώθηκε τα τελευταία χρόνια από 70,7% το 2000-2001 σε 62,3% την περίοδο 2004-2005.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η Αιγυπτιακή κυβέρνηση με τους Νόμους 3 και 8 του 1998 και 1997 αντίστοιχα, παρέχει μεγάλο αριθμό κινήτρων και προνομίων ανάλογα με την περιοχή εγκατάστασης. Συγκεκριμένα στις ελεύθερες ζώνες εμπορίου είναι δυνατή η συνεργασία Αραβικού και ξένου κεφαλαίου για την ίδρυση επιχειρήσεων, χωρίς να ορίζεται συγκεκριμένο ποσοστό συμμετοχής για τον κάθε επενδυτή όπως ίσχυε στο παρελθόν. Ο Νόμος 8, ο οποίος αφορά τις επενδύσεις επιτρέπει την υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων, τα οποία χρηματοδοτούνται εξ' ολοκλήρου από ξένους επενδυτές, ενώ τους δίνει την δυνατότητα επαναπατρισμού των κερδών και του κεφαλαίου στο εξωτερικό. Ο ίδιος νόμος προβλέπει 5 χρόνια απαλλαγή από τον φόρο των κερδών για τις επιχειρήσεις που θα εγκατασταθούν στο

Old Valley και 10 χρόνια απαλλαγής για τις εταιρίες που πρόκειται να εγκατασταθούν σε βιομηχανικές ζώνες. Παράλληλα δίνεται 20ετή απαλλαγή φόρων εάν η εγκατάσταση των επιχειρήσεων αφορά τοποθεσίες που βρίσκονται στο New Valley (Toshka, East Farafra). Όσον αφορά το παραγόμενο προϊόν, αυτό δεν αποτελεί αντικείμενο κυβερνητικής τιμολογιακής πολιτικής, ενώ δίνεται η δυνατότητα εισαγωγής πρώτων υλών από διεθνής αγορές. Επιπλέον δίνεται η δυνατότητα να προσλαμβάνεται ξένο εργατικό και επιστημονικό προσωπικό, και προβλέπεται ελευθερία στην μορφή της επιχείρησης εφ' όσον αυτή είναι νόμιμη. Ο νόμος 3/1998, τροποποίηση του νόμου 159/1981, καλύπτει τους επενδυτές οποιοδήποτε κλάδων τους οποίους δεν καλύπτει ο νόμος 8. Συγκεκριμένα αφορά τους μετόχους, τις εταιρίες περιορισμένης ευθύνης και τα παραρτήματα γραφείων ή καταστημάτων και καταργεί το ποσοστό 49% το οποίο προβλεπόταν για συμμετοχή Αιγυπτίων μετόχων στο Διοικητικό Συμβούλιο επιχειρήσεων, δίνοντας το δικαίωμα συμμετοχής μόνο ξένων επενδυτών . Διαπιστώνεται επομένως ότι η Αίγυπτος αποτελεί ένα αρκετά πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ξένων επενδυτών, γεγονός που ενισχύει τους ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας. Στους παρακάτω πίνακες παρατίθενται στοιχεία για τον πληθυσμό, το Ακαθάριστο Εθνικό προϊόν και παρουσιάζονται ορισμένοι από τους βασικότερους κοινωνικούς δείκτες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.α

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΤΑ ΕΤΗ 2001-2005

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΕΤΟΣ	
Πληθυσμός	2005	77.505.756
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν	2004	\$316.3 billion
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν κατά κεφαλήν	2004	\$4.200
Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής	2005	71
Άνδρες	2005	68,5
Γυναίκες	2005	73,62
Αριθμός παιδιών ανά γυναίκα	2005	2,88
Παραγωγή πετρελαίου (Ημερήσια παραγωγή σε βαρέλια)	2001	740,000
Κατανάλωση πετρελαίου(Ημερήσια κατανάλωση σε βαρέλια)	2001	562,000

Πηγή : Δεδομένα Παγκόσμιας Τράπεζας

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.β

ΟΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΟ 2004-2005

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	2002/2003	2003/2004	2004/2005
Καλλιεργημένη γη σε (χιλ.τ.μ)	8314	8110	1000
Πληθυσμός (σε εκ.)	76,3 **	68,6**	70,0**
Ποσοστό ετήσιας αύξησης πληθυσμού	2,1	1,9	2,0
Εργατικού δυναμικό (σε χιλ.)	20176	20703	21241
Αριθμός εργαζομένων(σε χιλ.)	18179	18659	19259
Αριθμός άνεργων (σε χιλ.)	1997	2044	1982
Ποσοστό ανεργίας %	9,9	9,9	9,3

** προβλεπόμενη τιμή για την πρώτη Ιανουαρίου κάθε έτους

Πηγή : Εθνική Τράπεζα της Αιγύπτου , η Αιγυπτιακή οικονομία με αριθμούς το 2004

Από τις αρχές του 2004 η οικονομία της Αιγύπτου παρουσιάζει συνεχή ανάπτυξη , γεγονός που οφείλεται στην εφαρμογή μέτρων για την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων. Από τα μέσα 1990, και κυρίως την περίοδο 2001-2003, είχε σημειωθεί μείωση της ροής των Α.Ξ.Ε , στασιμότητα του ακαθάριστου Εθνικού προϊόντος και έλλειμμα προϋπολογισμού σε ποσοστό 6,1%. Επιπλέον το 2003 οι νομισματικές πιέσεις προς το Αιγυπτιακό νόμισμα, οδήγησαν στην απελευθέρωση του εθνικού νομίσματος, με αποτέλεσμα να μην έχει σταθερή τιμή στην εσωτερική αγορά και να υποτιμηθεί σε μεγάλο βαθμό σε σύγκριση με το δολάριο. Το 2004 όμως, παρά τις πληθωριστικές πιέσεις, η Αίγυπτος, μέσω των μεταρρυθμίσεων που εφάρμοσε, παρουσιάζει συνεχή ανάπτυξη, η οποία προέρχεται κυρίως από τον τουριστικό κλάδο. Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της Αιγύπτου τη χρονιά αυτή ανήλθε στα 316,3 δις δολάρια, με ρυθμό αύξησης 4,5%, το κατά κεφαλή εισόδημα υπολογίστηκε στα 4.200 δολάρια, ενώ το ποσοστό του πληθωρισμού και της ανεργίας κυμάνθησαν στα 9,5% και 9,9% αντίστοιχα. Το 2004 η παραγωγή πετρελαίου ανέρχεται στα 740.000 βαρέλια ημερησίως , ενώ η παραγωγή και η κατανάλωση φυσικού αερίου το 2001 υπολογίζεται στα 21,2 και 21,3 δις κυβικά μέτρα αντίστοιχα. Επιπλέον τα πετρελαϊκά

αποθέματα και τα αποθέματα φυσικού αερίου το 2004 ανήλθαν στα 2,7 δις βαρέλια και σε 1,264 τρις κυβικά μέτρα αντίστοιχα. Όσον αφορά τον πληθυσμό της Αιγύπτου, υπολογίζεται σε 77.505,756 κατοίκους τον Ιούλιο του 2005, με ρυθμό αύξησης 1,78% την ίδια χρονιά. Το 33% του συνολικού πληθυσμού περιλαμβάνει άτομα ηλικίας από 0 ως 14 ετών, το 62,6% άτομα ηλικίας από 15 ως 64 ετών, ενώ το 4,4% αφορά άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών.

Όσον αφορά του παραγωγικούς τομείς της οικονομίας, η γεωργία αποτελεί το 17,2% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος απασχολώντας το 32% του εργατικού δυναμικού, η βιομηχανία το 33%, απασχολώντας το 17% του εργατικού δυναμικού, ενώ οι υπηρεσίες απασχολούν το 51% του συνολικού εργατικού δυναμικού, το οποίο υπολογίζεται το 2004 σε 20,71 εκατ. Εργάτες. Η παραγωγή του αγροτικού τομέα της Αιγύπτου αφορά βαμβάκι , ρύζι , καλαμπόκι , σιτάρι , φασόλια , φρούτα , και λαχανικά, ενώ ο βιομηχανικός τομέας δραστηριοποιείται στην παραγωγή ενδυμάτων, υφασμάτων, τροφίμων, τσιμέντου, στην επεξεργασία χημικών και μετάλλων και στην κατασκευή οικοδομών. Η αξία της παραγωγής τομέων αυτών παρουσιάζεται στο πίνακα 4.γ .

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.γ

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ(χιλιάδες τόνους)

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	2002/2003	2003/2004	2004/2005
Γεωργία			
Σιτάρι	6854	7178	7347
Καλαμπόκι Συρίας	6563	6227	7787
Λεπτό καλαμπόκι	960	959	1112
Ρύζι	6104	6174	4703
Ζαχαροκάλαμο	16031	16245	14790
Παντζάρι	3709	3709	4354
Βιομηχανία			
Ζάχαρη	1526	1572	1603
Ζωοτροφές	9536	9999	10384
Αλουμίνιο	248	254	265
Σίδηρο οικοδομής	4405	4537	4720
Τσιμέντο	26750	29500	32470
Φωσφορικό λίπασμα	1235	1278	1290
Λιπάσματα Αζώτου	10420	10681	10750

* Πρόγραμμα κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης για το 2004/2005

Πηγή : Εθνική Τράπεζα της Αιγύπτου , η Αιγυπτιακή οικονομία με αριθμούς το 2004

Η Αίγυπτος εξάγει κυρίως πετρελαϊκά προϊόντα, βαμβάκι, ενδύματα, αργό πετρέλαιο, μεταλλικά κατασκευάσματα, χημικά και υφάσματα. Αναλυτικότερα, το τρέχον ισοζύγιο της Αιγύπτου το 2004 υπολογίζεται στα 2,113 δις δολάρια ,ενώ το σύνολο των Αιγυπτιακών εξαγωγών ανήλθε στα 11 δις δολάρια (FOB). Οι πιο σημαντικές χώρες οι οποίες εισήγαγαν από την Αίγυπτο ,το 2004, είναι η Ιταλία με ποσοστό 11,9% επί των συνολικών εξαγωγών της Αιγύπτου , οι Ηνωμένες Πολιτείες με 10,8% , η Βρετανία με 7% , η Συρία με 6,2% , η Γερμανία με 4,7% και Ισπανία με ποσοστό 4,2% . Αντίστοιχα, οι εισαγωγές της Αιγύπτου ανήλθαν στα 19,21 δις δολάρια (FOB) το 2004 ,με κύρια εισαγωγικά προϊόντα τους μηχανολογικούς εξοπλισμούς και τα τρόφιμα, τα οποία εισάγει κατά σειρά όγκου εισαγωγών από τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Γερμανία , την Ιταλία , τη Γαλλία , την Κίνα, τη Βρετανία και τη Σαουδική Αραβία . Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται οι συνολικές εξωτερικές συναλλαγές της Αιγύπτου, η γεωγραφική διανομή του Εξωτερικού εμπορίου, καθώς και η αξία των εμπορικών συναλλαγών της Αιγύπτου με την Ευρωπαϊκή Ένωση την περίοδο 1995-2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.δ

ΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΤΑ ΕΤΗ 2001-2004 (εκ. δολάρια)

Οι σημαντικότερες πηγές Ξένου νομίσματος	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Εξαγωγές πετρελαίου	2381,0	3160,8	3910,3
Εξαγωγές βαμβακιού	83,2	199,2	201,6
Τέλη διέλευσης από τη Διώρυγα του Σουέζ	1819,8	2236,2	2848,4
Τουριστικά έσοδα	3422	3796,4	5475,1
Εμβάσματα	4252,4	3609,3	3934,1
Σύνολο	11959,2	13001,9	16369,5

* Αρχικές εκτιμήσεις

Πηγή : Εθνική Τράπεζα της Αιγύπτου , η Αιγυπτιακή οικονομία με αριθμούς το 2004

Όπως προκύπτει από τη μελέτη του πίνακα 4.δ, τις σημαντικότερες πηγές ξένου νομίσματος για την Αίγυπτο τα έτη 2001-2002 αποτελούν τα εμβάσματα, τα τουριστικά έσοδα και οι εξαγωγές πετρελαίου, με αξία 4252, 3422 και 2381 εκ. δολάρια αντίστοιχα. Αντίθετα το 2003-2004, οι σημαντικότερες πηγές ξένου νομίσματος είναι τα τουριστικά έσοδα, τα εμβάσματα και οι εξαγωγές πετρελαίου, οι οποίες αυξήθηκαν κατά 64%. Την περίοδο 2002-2003, όπως παρατηρείται από τον πίνακα 4.ε, ο μεγαλύτερος εξαγωγικός εμπορικός εταίρος της Αιγύπτου είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής με ποσοστό 37,2%

επί των συνολικών εξαγωγών και ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση με ποσοστό 34,1%. Όσον αφορά τις εισαγωγές το 2002-2003, το μεγαλύτερο ποσοστό των εισαγωγών της Αιγύπτου προέρχεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ποσοστό το οποίο μειώθηκε το 2003-2004 κατά 2,5%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.ε

Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ (%)

	2002/2003		2003/2004	
	Εξαγωγές	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Εισαγωγές
Γενικό Σύνολο(εκ.δολ.)	8205,4	14820,3	10452,5	18286,3
Ευρωπαϊκή Ένωση	34,1	34,5	32,8	32,0
Υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες	4,6	9,2	5,9	8,6
Η.Π.Α.	37,2	25,2	35,4	23,5
Αραβικές χώρες	11,4	5,8	12,2	7,0
Αφροασιατικές χώρες	11,4	15,5	12,4	15,3
Ρωσία , και οι ανεξάρτητες χώρες των κοινοτήτων	0,4	1,9	0,6	1,2
Αυστραλία και άλλες χώρες	0,9	7,9	0,7	12,4

* Αρχικές εκτιμήσεις

Πηγή : Εθνική Τράπεζα της Αιγύπτου , η Αιγυπτιακή οικονομία με αριθμούς το 2004

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.στ

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	2864858964	6562790245
1996	3529853182	7398732648
1997	2990286932	7663607659
1998	2833390224	8517503836
1999	2551863734	8448847892
2000	3173464552	7267170007
2001	2814187515	6183375650
2002	3074477207	5998423625
2003	3830183253	6778751641
2004	5106871510	8929376277
2005	6290649123	9848190523
2006	9252237266	10361870588

Πηγή: Eurostat

Από τη μελέτη του πίνακα 4.στ παρατηρείται συνεχή αύξηση της αξίας των εισαγωγών και των εξαγωγών της Αιγύπτου . Το 2004 , έτος στο οποίο παρουσιάζεται η μεγαλύτερη αύξηση των εμπορικών συναλλαγών της Αιγύπτου, τέθηκε σε ισχύ η συμφωνία ευρωμεσογειακής συνεργασίας μεταξύ της Αιγύπτου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο τη δημιουργία ζώνης ελεύθερων συναλλαγών, καθώς και την ελευθερία εισαγωγής Αιγυπτιακών προϊόντων στην Ευρώπη. Αναλυτικότερα, το 2006, η αξία των εξαγωγών της Αιγύπτου προς την Ε.Ε αυξήθηκε κατά 81% σε σχέση με το 2004, ενώ οι εισαγωγές από την Ε.Ε αυξήθηκαν κατά 16%.

5. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Μαρόκου

Τα τελευταία χρόνια η κυβέρνηση του Μαρόκου επικεντρώνεται κυρίως στην αναδιάρθρωση της οικονομίας και την απελευθέρωση του εμπορίου με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το 2002 το κατά κεφαλήν εισόδημα του Βασιλείου του Μαρόκου ανήλθε στα 3.900 δολάρια, σημειώνοντας αύξηση 8% σε σχέση με το 1999, ενώ το ποσοστό του πληθωρισμού και της ανεργίας ανήλθε στο 1,9% και στο 19% αντίστοιχα. Το 2004, το κατά κεφαλήν εισόδημα υπολογίζεται σε \$4.200 (Πίνακας 5.α), ενώ η ανεργία σε 12.1% (Πίνακας 5.β). Τα τελευταία χρόνια η κυβερνητική πολιτική του κράτους ενθαρρύνει τις ξένες επενδύσεις και μειώνει τις γραφειοκρατικές διαδικασίες και τον χρόνο αναμονής για έγκριση υλοποίησης του επιχειρηματικού σχεδίου. Στο Μαρόκο δεν υπάρχει υποχρέωση των επενδυτών για υποκατάσταση εισαγωγών με τα παραγόμενα προϊόντα ή πρόσληψη μόνο μαροκινού εργατικού και επιστημονικού προσωπικού, δίνοντας, με τον τρόπο αυτό, την δυνατότητα παραγωγής οποιοδήποτε προϊόντος και την εισαγωγή ξένου προσωπικού. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει ελευθερία επένδυσης ξένων επενδυτών στην καλλιέργεια γεωργικής γης όπως συμβαίνει στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας. Συγκεκριμένα στον κλάδο του καπνού δεν προβλέπεται δυνατότητα επένδυσης τόσο ιδιωτικών εγχώριων κεφαλαίων, όσο και ξένων κεφαλαίων, η ρύθμιση, η οποία επανεξετάζεται από την κυβέρνηση.

Στο Μαρόκο ο αγροτικός και βιομηχανικός τομέας παρουσιάζουν αρκετά γρήγορη ανάπτυξη τα τελευταία 5 χρόνια. Στον αγροτικό τομέα, παρά το γεγονός ότι δεν δίνονται κίνητρα για την καλλιέργεια παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων, είναι αρκετά κερδοφόρα η επένδυση σε καλλιέργειες διαφοροποιημένων προϊόντων για τις εγχώριες και διεθνείς αγορές. Αντίθετα στον βιομηχανικό κλάδο το Μαρόκο προσφέρει αρκετά κίνητρα σε ξένους επενδυτές στους τομείς των ηλεκτρονικών και των μηχανικών εξοπλισμών, ενώ διαθέτει έμπειρο εργατικό δυναμικό, τεχνικό προσωπικό, εξειδικευμένους επιστήμονες και πλήθος προμηθευτών πρώτων υλών στον κλάδο αυτό. Επιπλέον παρέχονται σημαντικά κίνητρα ανάπτυξης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών στον κλάδο του τουρισμού και κυρίως για την κατασκευή πλαζ και ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων υψηλών προδιαγραφών, ενώ παράλληλα η κυβέρνηση ενισχύει και τις επενδύσεις σε αθλητικές εγκαταστάσεις. Συγκεκριμένα, για την υλοποίηση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών με υψηλές κεφαλαιακές απαιτήσεις είναι δυνατή η λήψη δανείου με αρκετά χαμηλό επιτόκιο και περίοδο αποπληρωμής 15 ετών, ενώ όταν

πρόκειται για εγκατάσταση επιχείρησης σε βιομηχανική ζώνη , η οποία θα απασχολήσει πάνω από 1000 άτομα, το κράτος είναι δυνατόν να παραχωρήσει τον χώρο εγκατάστασης, με πενταετή εξαίρεση της επιχείρησης από τους φόρους. Πρέπει να σημειωθεί ότι εκτός των φορολογικών και οικονομικών κινήτρων τα οποία παρέχονται στους ξένους επενδυτές, ένα από τα ισχυρότερα κίνητρα για τους ξένους επενδυτές που δραστηριοποιούνται στο εμπόριο αποτελεί η μετατρεσιμότητα του μαροκινού νομίσματος, διράχμιου, διευκολύνοντας την διεκπεραίωση των εμπορικών συναλλαγών και τον επαναπατρισμό των κερδών και τον μισθών στο εξωτερικό. Τα παραπάνω μέτρα είχαν ως αποτέλεσμα να αυξηθεί ο αριθμός των Ευρωπαϊκών και Αμερικάνικων Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο Μαρόκο και κυρίως εκείνων που δραστηριοποιούνται στη συναρμολόγηση μηχανημάτων, οχημάτων , βαγονιών και παραγωγής ηλεκτρονικού εξοπλισμού.

Τα τελευταία χρόνια, παρουσιάζεται σταθερή αύξηση στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν του Μαρόκου, το οποίο ανήλθε το 2004 στα 134 ,6 δις δολάρια, με ρυθμό ανάπτυξης 4,4%. Αντίστοιχα το κατά κεφαλή εισόδημα την ίδια χρονιά υπολογίζεται στα 4.200 δολάρια, σημειώνοντας αύξηση κατά 16% σε σχέση με αυτό του 1999. Αναλυτικότερα, όπως προκύπτει από τον πίνακα 5.α, το κατά κεφαλή εισόδημα του Μαρόκου το 1999, 2001 και 2003 ανήλθε στα 3.600, 3.700 και 4.000 δολάρια αντίστοιχα, με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 3,1%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.α

ΤΟ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΟΥ ΜΑΡΟΚΟΥ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1999-2004

ΕΤΟΣ	GDP κατά κεφαλήν
1999	\$3.600
2000	\$3.500
2001	\$3.700
2002	\$3.900
2003	\$4.000
2004	\$4.200

Πηγή : Δεδομένα Παγκόσμιας Τράπεζας

Όσον αφορά το ποσοστό συμμετοχής των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, η γεωργία αποτελεί το 21,2% του Α.Ε.Π , η βιομηχανία το 35,8% και οι υπηρεσίες το 43%, με κατανομή του εργατικού δυναμικού κατά 40%, 15% και

45% αντίστοιχα. Η παραγωγή του πρωτογενή τομέα αφορά το κριθάρι , το σιτάρι , τα εσπεριδοειδή , το κρασί , τα λαχανικά , τις ελιές και ζωικά προϊόντα, ενώ οι βιομηχανικές δραστηριότητες αφορούν κυρίως την παραγωγή δερμάτινων ειδών, τον μετασχηματισμό των αγροτικών προϊόντων, την παραγωγή ενδυμάτων, καθώς και τις οικοδομικές εργασίες.

Πρέπει να αναφερθεί ότι η παραγωγή πετρελαίου το 2004 ανήλθε στα 1.000 βαρέλια ημερησίως , με βεβαιωμένα αποθέματα 300 εκ. βαρέλια και εγχώρια κατανάλωση το 2001 , 167.000 βαρέλια ημερησίως. Επιπλέον η παραγωγή του φυσικού αερίου υπολογίζεται το 2001 στα 50 εκ. κυβικά μέτρα , με κατανάλωση στα 50 εκ. κυβικά μέτρα , ενώ τα αποθέματα το 2004 υπολογίζονται στα 665,4 εκ. κυβικά μέτρα . Τα παραπάνω στοιχεία παρουσιάζονται στον πίνακα 5.β.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.β

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΟΥ ΜΑΡΟΚΟΥ ΤΟ 2004-2005

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΕΤΟΣ	
Πληθυσμός	2005	32.725.847
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν	2004	\$134.6 billion
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν κατά κεφαλήν	2004	\$4.200
Ανεργία	2004	12,1%
Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής	2005	70,66
Άνδρες	2005	68,35
Γυναίκες	2005	73,07
Αριθμός παιδιών ανά γυναίκα	2005	2,73
Παραγωγή πετρελαίου (Ημερήσια παραγωγή σε βαρέλια)	2001	1.000
Κατανάλωση πετρελαίου(Ημερήσια κατανάλωση σε βαρέλια)	2001	167.000

Πηγή : Δεδομένα Παγκόσμιας Τράπεζας

Όσον αφορά το εξωτερικό εμπόριο του Μαρόκου, οι συνολικές Μαροκινές εξαγωγές και εισαγωγές το 2004 ανήλθαν στα 9,75 δις δολάρια και 15,63 δις δολάρια αντίστοιχα, ενώ το εξωτερικό χρέος ανήλθε στα 17,07 δις δολάρια για την ίδια χρονιά. Τα κυριότερα εξαγόμενα προϊόντα του Μαρόκου είναι τα ενδύματα , τα ψάρια , τα ανόργανα χημικά , τα

λιπάσματα , τα πετρελαϊκά προϊόντα ,τα φρούτα ,τα λαχανικά ,τα ακατέργαστα μέταλλα και οι ραδιοφωνικές συσκευές, με κυριότερες εισαγωγικές χώρες των προϊόντων αυτών , τη Γαλλία , την Ισπανία, τη Βρετανία, την Ιταλία, τη Γερμανία και τις Ηνωμένες πολιτείες, με ποσοστά 25,3%, 18,4%, 8%, 4,9%, 4,6% και 4,6% αντίστοιχα . Αντίστοιχα, τα κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα του Μαρόκου είναι το αργό πετρέλαιο ,τα νήματα , ο εξοπλισμός επικοινωνιών , το σιτάρι , το φυσικό Αέριο , η ηλεκτρική ενέργεια και τα πλαστικά ,ενώ οι κυριότερες εξαγωγικές χώρες προς την εξεταζόμενη χώρα είναι η Γαλλία, η Ισπανία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Σαουδική Αραβία και η Κίνα με ποσοστά 21,2% , 14,9%, 7,3%, 6,9%, 4,8% και 4,8% αντίστοιχα . Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η αξία των εμπορικών συναλλαγών του Μαρόκου με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.γ

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΟΥ ΜΑΡΟΚΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	5254360043	6183866507
1996	5374464259	5967312756
1997	5386381606	6043243701
1998	5979889773	7402505060
1999	5917932201	7063237115
2000	5555860764	7144603202
2001	5589032052	6695899644
2002	5952877111	7278593854
2003	7045445993	9130801227
2004	8050634624	10889441019
2005	11160455826	14404594923
2006	8887911799	12587358972

Πηγή : Eurostat

Την περίοδο 1995-2002 δεν σημειώνεται αξιόλογη αύξηση στην αξία των εξαγωγών και την εισαγωγών του Βασιλείου του Μαρόκου προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, παρά την έναρξη ισχύς της Ευρομεσογειακής συνεργασίας το 2000. Σημαντική αύξηση σημειώνεται στην αξία των εισαγωγών και των εξαγωγών την περίοδο 2003-2005, η οποία στο 57% και 58% αντίστοιχα, ενώ το 2006 παρατηρείται μείωση της αξίας των εμπορικών συναλλαγών του Μαρόκου με την Ε.Ε.

6. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Λιβύης

Η οικονομία της Λιβύης εξαρτάται ,σε μεγάλο βαθμό, από το πετρέλαιο , η παραγωγή του οποίου ανήλθε στα 1,518 εκ. βαρέλια ημερησίως το 2004 , με απόθεμα 38 δις βαρέλια, κατατάσσοντας την πρώτη χώρα ανάμεσα στις αφρικανικές χώρες σε ό,τι αφορά το κατά κεφαλή εισόδημα σε σχέση με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν . Σύμφωνα με το Βιβλίο Παγκόσμιων Στοιχείων του 2005, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν το 2004 , ανήλθε στα 37,48 δις δολάρια, το κατά κεφαλή εισόδημα στα 6.700 δολάρια, ενώ ο ρυθμός πραγματικής ανάπτυξης και ο πληθωρισμός υπολογίζεται στο 4,9% και 2,9% αντίστοιχα , με αρκετή απόκλιση από τις αρχικές εκτιμήσεις (Πίνακας 6.α). Όσον αφορά το ποσοστό των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο προϊόν, η γεωργία αποτελεί το 8,7% , με κύρια προϊόντα το σιτάρι , το κριθάρι ,τις ελιές , τους χουρμάδες , τα εσπεριδοειδή , τα λαχανικά , τα φιστικιά , τη σόγια , και τα ζώα . Παράλληλα η βιομηχανία αποτελεί το 45,7% του Ακαθάριστου Εγχώριου εισοδήματος, με κυριότερες παραγωγικές δραστηριότητες την εξόρυξη και επεξεργασία πετρελαίου, σίδηρου, χάλυβα , υφάσματος, τσιμέντου και τροφίμων, ενώ οι υπηρεσίες αποτελούν το 45,6% . Επιπλέον η κατανομή του εργατικού δυναμικού ,σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του 1997, υπολογίζεται για τον γεωργικό τομέα στο 17% , για τη Βιομηχανία στο 29% και για τις Υπηρεσίες στο 54% του συνολικού εργατικού δυναμικού . Πρέπει να σημειωθεί ότι το 2004 η ανεργία στη Λιβύη αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά παγκοσμίως, το οποίο ανήλθε στο 30%.

Όσον αφορά το εξωτερικό εμπόριο της Λιβύης, οι εξαγωγές για το 2004 υπολογίζονται στα 18,65 δις δολάρια (FOB), ενώ οι εισαγωγές στα 7,224 δις δολάρια (FOB). Οι εξαγωγές της Λιβύης αφορούν κυρίως αργό πετρέλαιο , Διυλισμένα πετρελαϊκά προϊόντα και Φυσικό αέριο, η ποσότητα του οποίου ανήλθε στα 770 εκ. κυβικά μέτρα το 2001 . Οι κυριότερες χώρες οι οποίες εισήγαγαν από την Λιβύη το 2004 ήταν η Ιταλία με ποσοστό 37,0% , η Γερμανία με 16,6% ,η Ισπανία με 11,9% , η Τουρκία με 7,1% και η Γαλλία με ποσοστό 6,2% . Όσον αφορά τις εισαγωγές, ως κυριότερα προϊόντα θεωρούνται για το 1999 ο εξοπλισμός , τα μέσα μεταφοράς , τα ημιτελή αγαθά , τα τρόφιμα και τα καταναλωτικά αγαθά. Πρέπει να σημειωθεί ότι η Λιβύη εισάγει το 75% περίπου των αναγκών της σε τρόφιμα, λόγω των κλιματολογικών συνθηκών και του άγονου του εδάφους .Οι σημαντικές χώρες που εξήγαγαν στη Λιβύη το 2004 ήταν Ιταλία με ποσοστό 25,5%, η Γερμανία με 11% , η Νότια Κορέα με 6,1%, η Βρετανία με 5,4%, η Τυνησία με 4,7% και η Τουρκία με ποσοστό 4,6%. Το 2006 η αξία των εξαγωγών της Λιβύης προς την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών αυξήθηκε κατά 90% σε σχέση με το 2004, ενώ η αξία των

εισαγωγών μειώθηκε κατά 3%. Στους παρακάτω πίνακες παρατίθενται τα στοιχεία για το εξωτερικό εμπόριο μεταξύ της Ευρωπαϊκή Ένωσης των 15 κρατών μελών και Λιβύης , καθώς και οι σημαντικότεροι οικονομικοί δείκτες της περιόδου 2002-2005.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.α

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΛΙΒΥΗΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2002 – 2005

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	2002	2003	2004*	2005**
Παραγωγή και τιμές (δισ δηνάρια)				
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	24,6	30,3	38,0	39,2
Μεταβολή σε %	3,3	9,1	4,4	4,3
Ακαθάριστο προϊόν μη πετρελαϊκό	11,8	11,6	11,3	12,2
Μεταβολή σε %	4,7	2,2	2,7	3,0
Ποσοστό πληθωρισμού	9,9	2,1	1,0	1,8
Προϋπολογισμός(δισ δηνάρια)				
Έσοδα	12,6	16,6	22,6	23,1
Ποσοστό επί του συνόλου του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος	51,1	54,8	59,5	58,9
Έξοδα	10,1	13,4	15,5	15,9
Ποσοστό επί του συνόλου του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος	40,9	44,2	40,8	40,6
Πλεόνασμα/Έλλειμμα	2,5	3,2	7,1	7,2
Εξωτερικός τομέας (δισ δολάρια)				
Εξαγωγές (FOB)	9,9	14,7	20,8	21,9
Εισαγωγές (FOB)	7,4	7,2	8,6	9,3
Τρέχον ισοζύγιο	0,1	3,6	7,4	9,4
Ποσοστό επί του συνόλου του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος				
Αποθέματα	15,0	18,9	24,6	31,2
Ισοζύγιο πληρωμών	0,3	3,1	5,7	6,6
Ποσοστό επί του συνόλου του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος	1,6	13,2	19,7	21,1

* Εκτιμήσεις

** Προβλέψεις

Πηγή : Διεθνές Νομισματικό Ταμείο , από το περιοδικό (Middle East Economic Digest) 29 Ιουλίου -4 Αυγούστου

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.β

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΛΙΒΥΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	7585253530	2980904705
1996	8972607266	3180992621
1997	8638371793	3143487916
1998	6347311716	3075262349
1999	7308629132	2436848084
2000	12036830664	2304906721
2001	10276420370	2645099648
2002	8952290891	2961035411
2003	12377349057	3527869351
2004	16931496874	4262920042
2005	24528040756	4264480345
2006	32246697406	4406524300

Πηγή: Eurostat

III. Η οικονομία των Αραβικών χωρών της Μέσης Ανατολής

1. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Συρίας

Η οικονομία της Συρίας και κυρίως ο εμπορικός τομέας εξακολουθεί να βρίσκεται υπό κρατικό έλεγχο, παρά τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση των επενδύσεων, ενώ η μείωση της παραγωγής και εξαγωγής πετρελαίου και η έλλειψη νερού αποτελούν εμπόδιο για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Τα τελευταία όμως χρόνια η εξαγωγική ικανότητα της Συρίας έχει ενισχυθεί σε μεγάλο βαθμό από τις διαπραγματεύσεις για συμφωνίες ελεύθερων εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των Συριακών αρχών, των γειτονικών χωρών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον η δημιουργία της ζώνης ελευθέρων συναλλαγών στην Δαμασκό, στην Άλεφ στην Λατακία και σε άλλες πόλεις της Βορειοανατολικής Συρίας παρέχουν στις ξένες επιχειρήσεις, με εξαγωγικό προσανατολισμό, κίνητρα παρόμοια με εκείνα των ελεύθερων συναλλαγών του υπόλοιπου κόσμου. Για τις επιχειρήσεις όμως που δεν έχουν εξαγωγικό προσανατολισμό και είναι εγκαταστημένες στον υπόλοιπο γεωγραφικό χώρο της Συρίας, η δασμολογική πολιτική παραμένει περίπλοκη. Τα αγαθά, όπως αγροτικά προϊόντα, ρουχισμός και καπνός απαγορεύεται να εισαχθούν ή φορολογούνται με υψηλό ποσοστό ανάλογα με την περίπτωση. Συγκεκριμένα, τα εισαγόμενα ακατέργαστα υλικά φορολογούνται με ποσοστό 1%, τα καταναλωτικά αγαθά με 1% ως 20%, ενώ τα πολυτελή αγαθά, όπως αυτοκίνητα, φορολογούνται με ποσοστό 160% επί την αξία τους.

Στην Συρία, υπό τον κρατικό έλεγχο βρίσκονται τα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, οι σιδηροδρομικές και οι μέσω αέρα μεταφορές, η εμπορία των σιτηρών και του μεταλλικού νερού, ενώ στην παραγωγή ηλεκτρισμού και τσιμέντου ενισχύονται οι επενδύσεις ξένων ιδιωτικών κεφαλαίων. Αναλυτικότερα η Συριακή κυβέρνηση προωθεί μέτρα για την ενίσχυση των νέων επιχειρήσεων και την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων, καθορίζοντας μια δέσμη εξαιρέσεων. Σύμφωνα με το Νόμο N.10 του 1991 δίνεται 5 έτη εξαίρεση από τον φόρο επί των κερδών και 7 έτη εξαίρεση από τον φόρο επί των κερδών σε επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό, ενώ απαλλάσσονται από τους δασμούς επί του εισαγόμενου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού. Επίσης δεν ορίζεται συγκεκριμένο ποσοστό ξένου μετοχικού μεριδίου και δεν υφίσταται περιορισμός στην εθνικότητα των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι το σημαντικότερο κίνητρο για τους ξένους επενδυτές αποτελεί το δικαίωμα ιδιοκτησίας του χώρου εγκατάστασης της επιχείρησης και η δυνατότητα επαναπατριsmού του κεφαλαίου και των κερδών στο εξωτερικό.

Το κατά κεφαλήν εισόδημα στη Συρία το 1999 υπολογίζεται σε \$2.500 με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 7%. Το 2004 το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ανέρχεται στα 60,44 δις δολάρια, ενώ το κατά κεφαλήν εισόδημα υπολογίζεται στα 3.400 δολάρια, με πληθωρισμό 2,1%.(Πίνακας 1.α, 1.β). Όσον αφορά το ποσοστό συμμετοχής των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν το 2003, η γεωργία αποτελεί το 25% του Α.Ε.Π, απασχολώντας το 30% του συνολικού εργατικού δυναμικού, ενώ η βιομηχανία και οι υπηρεσίες αποτελούν το 31% και το 44% του Α.Ε.Π, απασχολώντας το 54% του εργατικού δυναμικού. Στα κυριότερα προϊόντα παραγωγής του πρωτογενή τομέα της οικονομίας περιλαμβάνονται το σιτάρι , το κριθάρι , το βαμβάκι , οι φακές, τα μπιζέλια , οι ελιές , τα παντζάρια , τα κρέατα , τα αυγά , τα πουλερικά και το γάλα. Αντίστοιχα ο βιομηχανικός τομέας δραστηριοποιείται κυρίως στην παραγωγή πετρελαίου, ενδυμάτων, τροφίμων, ποτών και καπνού, ενώ η μεταλλουργία κατέχει σημαντικό μερίδιο της συνολικής παραγωγής του δευτερογενή τομέα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1α

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΤΑ ΕΤΗ 2001, 2004 ΚΑΙ 2005

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΕΤΟΣ	
Πληθυσμός	2005	18.448.752
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν	2004	\$60.44 billion
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν κατά κεφαλήν	2004	\$3.200
Ανεργία	2004	20%
Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής	2005	70,03
Άνδρες	2005	68,75
Γυναίκες	2005	71,38
Αριθμός παιδιών ανά γυναίκα	2005	3,5
Παραγωγή πετρελαίου (Ημερήσια παραγωγή σε βαρέλια)	2001	525,000
Κατανάλωση πετρελαίου(Ημερήσια κατανάλωση σε βαρέλια)	2001	240,000

Πηγή : Δεδομένα Παγκόσμιας Τράπεζας

ΠΙΝΑΚΑΣ 1β

ΤΟ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1999-2004

ΕΤΟΣ	GDP κατά κεφαλήν
1999	\$2.500
2000	\$3.100
2001	\$3.200
2002	\$3.700
2003	\$3.300
2004	\$3.400

Πηγή : Δεδομένα Παγκόσμιας Τράπεζας

Οι εξαγωγές και οι εισαγωγές της Συρίας το 2004, ανήλθαν στα τα 6,1 και 5,1 δις δολάρια αντίστοιχα, με εξωτερικό χρέος 4 δις δολάρια. Συγκεκριμένα οι εξαγωγές πετρελαίου της Συρίας το 2004 ανήλθαν στα 285.000 βαρέλια ημερησίως, με παραγωγή 525.000 βαρέλια ημερησίως, εσωτερική κατανάλωση 240.000 βαρέλια και αποθέματα, τα οποία ανέρχονται στα 2,5 δις βαρέλια ημερησίως. Επιπλέον η παραγωγή φυσικού αερίου το 2001 υπολογίζεται 5,84 δις κυβικά μέτρα, με εσωτερική κατανάλωση στα 5,84 δις κυβικά μέτρα. Στις κυριότερες εξαγωγές της Συρίας περιλαμβάνονται το αργό πετρέλαιο και τα προϊόντα πετρελαίου, τα φρούτα, τα λαχανικά, το βαμβάκι, τα ενδύματα, τα κρέατα, τα ζωντανά ζώα και το σιτάρι, ενώ εισάγονται στη Γερμανία με ποσοστό 16,5%, στην Ιταλία με 13,5%, στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα με 8,6%, στον Λίβανο με 7,7%, στη Γαλλία και την Τουρκία με ποσοστά 6,3% και 5,1% αντίστοιχα. Αντίθετα οι κυριότερες χώρες, οι οποίες εξάγουν προς τη Συρία είναι η Ιταλία με ποσοστό επί του συνόλου των εισαγωγών 7,7%, η Κίνα με 7,6%, η Γερμανία με 7,4%, η Τουρκία με 4,5% και η Γαλλία με ποσοστό 4,4%, εξάγοντας προς αυτή εξοπλισμό και μέσα μεταφοράς, ηλεκτρικές συσκευές, τρόφιμα, ζώα, μέταλλα και παράγωγα μετάλλου, χημικά προϊόντα, πλαστικά και χαρτί.

Όσον αφορά το εμπορικό ισοζύγιο της Συρίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών, αυτό παρουσιάζεται πλεονασματικό καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, εκτός του έτους 1998. Συγκεκριμένα, το 1998, σημειώθηκε μείωση των εξαγωγών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση κατά 28%, ενώ οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 12%, υπερβαίνοντας την αξία των εξαγωγών κατά 77688527 δολάρια Η.Π.Α. Στον παρακάτω

πίνακα παρουσιάζεται η αξία των εμπορικών συναλλαγών της Συρίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών την περίοδο 1995-2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.γ

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	2268775105	1802293808
1996	2571340572	1779725973
1997	2298088918	1534921865
1998	1642013976	1719702503
1999	2299713234	1774384347
2000	3164485743	1625280978
2001	3704664244	1871281047
2002	3835454011	1983569979
2003	3209922923	2407257926
2004	3015265448	2815455789
2005	3668892362	3306888507
2006	4302460524	3491078037

Πηγή : Eurostat

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Ε.Ε και Συρίας για την επίτευξη υπογραφής συμφωνίας συνεργασίας άρχισαν το 1998 και βασίστηκαν στην συμφωνία συνεργασίας του 1977, ενώ το περιεχόμενο του τελικού κειμένου περιλαμβάνει τους ίδιους όρους με τις συμφωνίες των υπόλοιπων Αραβικών κρατών.

2. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Μπαχρέιν

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν του Μπαχρέιν το 2004 ανήλθε στα 13,01 δις δολάρια για το 2004, με ρυθμό αύξησης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος 5,6%, κατά κεφαλή εισόδημα 19.200 δολάρια, ενώ το ποσοστό του πληθωρισμού κυμάνθηκε στο 2,1%. Τα έσοδα του προϋπολογισμού για το 2004 υπολογίζονται στα 3,83 δις δολάρια, ενώ τα έξοδα στα 3,26 δις δολάρια, με εξωτερικό χρέος 6,215 δις δολάρια για το ίδιο έτος. Όσον αφορά το μερίδιο των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν του Μπαχρέιν, ο αγροτικός τομέας αποτελεί το 0,7% του ακαθάριστου προϊόντος για το 2004, με βασικότερα προϊόντα τα φρούτα και λαχανικά, τα πουλερικά, τα γαλακτοκομικά και τα ψάρια. Αντίστοιχα η βιομηχανία αποτελεί το 41%, με κύριες δραστηριότητες τη διύλιση, την παραγωγή προϊόντων πετρελαίου, αλουμινίου, σιδήρου, λιπασμάτων, και την επισκευή πλοίων. Οι υπηρεσίες καταλαμβάνουν το 58,3% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος και περιλαμβάνουν τις τραπεζικές υπηρεσίες και τον τουρισμό, ενώ οι σταθερές επενδύσεις το 12,8% του Α.Ε.Π. Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία αναφέρονται στο ετήσιο Βιβλίο Παγκοσμίων Στοιχείων του 2005, η παραγωγή και διύλιση πετρελαίου αποτελεί το 30% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, το 60% των εσόδων από εξαγωγές και το 60% των κρατικών εσόδων. Επιπλέον τα διυλισμένα πετρελαϊκά προϊόντα από το εισαγόμενο πετρέλαιο αποτελούν ένα μεγάλο μέρος των εξαγωγών του Μπαχρέιν. Συγκεκριμένα η παραγωγή πετρελαίου υπολογίζεται στα 44.000 βαρέλια ημερησίως το 2003, η εσωτερική κατανάλωση στα 40.000 βαρέλια, ενώ τα αποθέματα υπολογίζεται ότι ανήλθαν στα 126 εκ. βαρέλια το 2004. Επιπλέον, η παραγωγή αερίου έφτασε στα 32,7 δις κυβικά για το 2002 και η κατανάλωση στα 32,7 δις κυβικά μέτρα για την ίδια χρονιά, ενώ τα αποθέματα φυσικού αερίου διαμορφώθηκαν στα 46 δις κυβικά μέτρα το 2004.

Σύμφωνα με τις ίδιες πηγές, ο πληθυσμός του Μπαχρέιν, το 2005, ανήλθε στους 688.345 κατοίκους, εκ των οποίων το 1/3 αφορά αλλοδαπούς, ενώ ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού ανήλθε στο 1,51%. Το 27,8% του συνολικού πληθυσμού αποτελείται από κατοίκους ηλικίας μεταξύ 0-14, το 68,7% από άτομα ηλικίας από 15 ως 64 ετών, ενώ το 3,4% αποτελείται από άτομα άνω των 65 ετών. Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται ορισμένοι κοινωνικοοικονομικοί δείκτες της χώρας για τα έτη 2002-2004, ενώ παρατίθενται τα σημαντικότερα στοιχεία για τον τριτογενή τομέα της οικονομίας, ο οποίος καταλαμβάνει το μεγαλύτερο ποσοστό στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν του Μπαχρέιν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.α**ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΟΥ ΜΠΑΧΡΕΙΝ ΤΑ ΕΤΗ 2002-2004**

	2002	2003	2004
- Σύνολο πληθυσμού	672,124,0	689,418,0	707,160,0
- Σύνολο εργαζομένων	229,879,0	249,493,0	285,390,0
- Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν-τρέχουσες τιμές (σε εκ. δηνάρια)	3,176,5	3,612,0	-----
- Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν – κατά άτομο (σε δηνάρια)	4,726,0	5,239,2	-----
- Παραγωγή πετρελαίου(σε χιλ. βαρέλια)	86,500,0	87,481,0	76,337,0
- Έσοδα (σε εκ. δηνάρια – Μπαχρέιν)	1,026,9	1,145,5	-----
- Έξοδα (σε εκ. δηνάρια – Μπαχρέιν)	1,031,0	1,080,4	-----
- Πλεόνασμα – έλλειμμα (εκ. δηνάρια)	- 4,1	13,6	-----
- Εσωτερικό χρέος (σε εκ. δηνάρια)	597,0	591,5	585,5
- Εσωτερικό χρέος% / ακαθάριστο προϊόν	18,8	16,4	16,2
- Δείκτης τιμών καταναλωτή	100,4	102,0	-----
- Εμπορικό ισοζύγιο(εκ. δηνάρια)	294,0	366,4	388,8
- Τρέχων λογαριασμός(εκ. δηνάρια)	- 19,0	75,5	156,1
- Τρέχων λογαριασμός % / ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	0,6	2,1	4,3
- Ισοζύγιο πληρωμών % / του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος	0,4	0,5	1,6
- Κυκλοφορία χρήματος %	10,3	6,4	4,1
- Σύνολο καταθέσεων % του ακαθάριστου προϊόντος	89,4	89,4	99,9

Πηγή: Νομισματικό Ίδρυμα – Μπαχρέιν Περιοδικό Middle East Economic Digest
6 -12 Μαΐου 2005 .

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.β

ΧΡΗΜΑ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

	2002	2003	2004
Χρήματα			
-Αύξηση πρώτου εξαμήνου (εκ. δηνάρια –Μπαχρέιν)	647,2	821,4	861,1
-Ποσοστό ανάπτυξης	17,2	26,9	4,8
-Αύξηση δευτέρου εξαμήνου (εκ. δηνάρια Μπαχρέιν)	2,599,6	2,765,0	2,879,6
-Ποσοστό ανάπτυξης	10,3	6,4	4,1
- Καταθέσεις(Εμπορικές τράπεζες)			
- Σύνολο καταθέσεων(εκ. δηνάρια)	2,840,5	3,228,2	3,606,7
Ποσοστό επί του ακαθάριστου προϊόντος	89,4	89,4	99,9
Ποσοστό επί του συνόλου των απαιτήσεων	70,6	70,1	65,6
- Καταθέσεις ιδιωτικού τομέα (εκ. δηνάρια)	2,311,4	2,563,2	2,661,5
- Δάνεια (Εμπορικές τράπεζες)			
- Σύνολο εσωτερικών δανείων (εκ. δηνάρια)	1,629,8	1,798,9	2,230,7
ποσοστό επί του ακαθάριστου προϊόντος	51,3	49,8	61,8
Ποσοστό επί του συνόλου του ενεργητικού	40,5	39,1	40,6
Ποσοστό επί του συνόλου των καταθέσεων	57,4	55,7	61,8
- Σύνολο δανείων ιδιωτικού τομέα ως ποσοστό επί του συνόλου των δανείων	93,3	91,4	90,7

Πηγή : Νομισματικό Ίδρυμα – Μπαχρέιν – Οικονομικοί Δείκτες , Μάρτιο 2005

Όσον αφορά το εξωτερικό εμπόριο , το τρέχον ισοζύγιο του Μπαχρέιν κυμάνθηκε στα 586,1 εκ. δολάρια το 2004 , οι εξαγωγές στα 8,21 δις δολάρια για το ίδιο έτος , ενώ οι εισαγωγές για το 2004 διακυμάνθηκαν στα 5,87 δις δολάρια. Αναλυτικότερα, το ποσοστό μεταβολής του συνόλου των εξαγωγών το 2004 κυμαίνεται στο 13,4 % , ενώ το ποσοστό μεταβολής των εισαγωγών υπολογίζεται στο 14,6% (Πίνακας 2.γ). Επιπλέον το ποσοστό του εξωτερικού τομέα της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν το 2004 υπολογίζεται στο 10,8%, αυξημένο κατά 16% σε σχέση με το 2002. Τα κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα του κράτους είναι το πετρέλαιο και τα παράγωγά του , το αλουμίνιο και τα υφαντουργικά, ενώ το αργό πετρέλαιο ,ο εξοπλισμός και τα χημικά αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών του κράτους. Το Μπαχρέιν εισάγει προϊόντα από τη Σαουδική Αραβία με ποσοστό 32,4% επί του συνόλου των εισαγωγών , από την Ιαπωνία με ποσοστό 7,3%, από τη Γερμανία με ποσοστό 6,1% , και από τις Ηνωμένες Πολιτείες , τη Βρετανία και τη Γαλλία με ποσοστά

5,6% , 5,4% και 4,8% αντίστοιχα. Επιπλέον οι κυριότερες χώρες οι οποίες εισήγαγαν από το Μπαχρέιν το 2004 ήταν η Σαουδική Αραβία 3%, οι Ηνωμένες Πολιτείες 2,9% και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα με ποσοστό 2,2% . Πρέπει να σημειωθεί ότι το Μπαχρέιν έχει συνάψει συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με τις Ηνωμένες Πολιτείες το Σεπτέμβρη του 2004 , η οποία αποτελεί την πρώτη που υπογράφηκε από χώρα του Κόλπου. Στον πίνακα 2.δ παρουσιάζεται η αξία των εμπορικών συναλλαγών του Μπαχρέιν με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών την περίοδο 1995-2006, από τη μελέτη του οποίου προκύπτει ότι το 2006 οι εξαγωγές και οι εισαγωγές του Μπαχρέιν αυξήθηκαν κατά 93% και 94% σε σχέση με το 2002, ενώ η αξία των εισαγωγών υπερβαίνει αυτή των εξαγωγών κατά 143%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.γ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ(σε εκ. δηνάρια Μπαχρέιν)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	2002	2003	2004
-Σύνολο εξαγωγών (FOB)	2,178,7	2,493,5	2,827,0
- Ποσοστό μεταβολής %	3,9	14,4	13,4
- Πετρελαϊκές εξαγωγές	1,487,6	1,759,7	2,087,3
Ποσοστό επί του συνόλου των εξαγωγών	68,3	70,6	73,8
- Εξαγωγές μη πετρελαϊκές	691,1	733,8	739,7
Ποσοστό επί του συνόλου των εξαγωγών	31,7	29,4	26,2
- Σύνολο εισαγωγών (CIF)	1,884,7	2,127,1	2,438,2
- Ποσοστό μεταβολής %	16,4	12,9	14,6
- Πετρελαϊκές εισαγωγές	628,8	777,1	1,039,7
- Εισαγωγές μη πετρελαϊκές	1,255,9	1,350,0	1,398,5
Ποσοστό επί του συνόλου των Εισαγωγών	66,6	63,5	57,4
- Εμπορικό ισοζύγιο	294,0	366,4	388,8
Ποσοστό επί του ακαθάριστου Προϊόντος	9,3	10,1	10,8
- Τρέχων λογαριασμός	- 19,0	75,5	156,1
Ποσοστό επί του ακαθάριστου προϊόντος	0,6	2,1	4,3
- Πάγια αποθέματα	556,4	575,9	637,0
Ποσοστό επί του ακαθάριστου προϊόντος	17,5	15,9	17,6
- Κάλυψη εισαγωγών για λίγους μήνες			
Από τα πάγια	3,5	3,2	3,1
- Ισοζύγιο πληρωμών (ολικό ισοζύγιο)	13,1	16,4	59,4
Ποσοστό επί του Α.Ε.Π			

Πηγή : Νομισματικό Ίδρυμα – Μπαχρέιν – Οικονομικοί Δείκτες , Μάρτιο 2005, Τεύχος 7 .

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.γ

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΟΥ ΜΠΑΧΡΕΪΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	177816066,5	692307386,8
1996	120523117,8	1121299393
1997	244109584,7	756369999,6
1998	299349781,1	862846244,9
1999	275821040,1	1127566172
2000	401252513,5	827218872,8
2001	466964150,0	835491650,2
2002	363887809,9	883034108,4
2003	390348164,7	1066759083,0
2004	422697824,0	1454529951,0
2005	626896891,7	1383287130,0
2006	704076701,8	1715905274,0

Πηγή: Eurostat

3. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Ιορδανίας

Σύμφωνα με το Βιβλίο Παγκόσμιων Στοιχείων, το 2004, το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της Ιορδανίας ανήλθε στα 25,5 δις δολάρια, με ρυθμό αύξησης 5,1%, κατά κεφαλήν εισόδημα 4.500 δολάρια και ποσοστό πληθωρισμού και ανεργίας 3,2% και 15% αντίστοιχα. Παράλληλα τα έσοδα του προϋπολογισμού για το 2004 ανήλθαν στα 3,48 δις δολάρια έναντι 3,62 δις δολαρίων που ανέρχονταν τα έξοδα , με δημόσιο χρέος, 85,8% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Όσον αφορά το μερίδιο των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο προϊόν, ο αγροτικός τομέας αποτελεί το 2,4% απασχολώντας το 5% του εργατικού δυναμικού της χώρας, η βιομηχανία αποτελεί το 26% του Ακαθάριστου Εγχώριου προϊόντος με ποσοστό απασχολούμενου εργατικού δυναμικού 12,5% και οι υπηρεσίες καταλαμβάνουν το 71,5% του ΑΕΠ απασχολώντας το 82,5% του συνολικού εργατικού δυναμικού , το οποίο υπολογίζεται το 2004 σε 1,41 εκατ. Τα κυριότερα αγροτικά προϊόντα της Ιορδανίας είναι το σιτάρι ,το κριθάρι , τα εσπεριδοειδή , η ντομάτα , τα πεπόνια ,οι ελιές , τα πρόβατα ,τα ερίφια και τα πουλερικά. Επιπλέον, ο βιομηχανικός τομέας, ο οποίος παρουσιάζει ανάπτυξη 5% το 2004, δραστηριοποιείται κυρίως στην παραγωγή τσιμέντου, ποτάσας, ανόργανων χημικών και προϊόντων ελαφριάς βιομηχανίας, ενώ ο τομέας των υπηρεσιών αφορά τουριστικές υπηρεσίες. Στους πίνακες 3.α, 3.β και 3.γ παρουσιάζεται η εξέλιξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος την περίοδο 1999-2004 και η σύνθεση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος σε τρέχουσες τιμές του εγχώριου νομίσματος τα έτη 2002-2004.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.α

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΟΡΔΑΝΙΑΣ(1999-2004)

ΕΤΟΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ
1999	3500
2000	3500
2002	4300
2003	4300
2004	4500

Πηγή : Δεδομένα Παγκόσμιας Τράπεζας

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.β

Η ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟΥ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΙΟΡΔΑΝΙΑΣ σε τρέχουσες τιμές (σε εκ. Δηνάρια Ιορδανίας)

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	2002	2003	2004
Γεωργία	148,9	178,3	195,4
Βιομηχανίες εξόρυξης	188,7	192,1	192,5
Μεταποιητικές βιομηχανίες	987,7	1,082,6	1,330,2
Ηλεκτρική ενέργεια και υδάτινοι πόροι	156,6	161,2	181,9
Οικοδομές	251,7	268,3	333,1
Εμπόριο, εστιατόρια και ξενοδοχεία	635,0	652,7	734,3
Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες	934,9	1,015,6	1,180,1
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, ασφάλειες, ακίνητα και παροχή υπηρεσιών	1,235,7	1,311,2	1,384,9
Κοινωνικές και ατομικές υπηρεσίες	283,5	301,3	331,6
Παροχή κρατικών υπηρεσιών	1,135,5	1,250,7	1,326,3
Παροχή ειδικών υπηρεσιών μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα	63,0	64,8	66,7
Οικιακές υπηρεσίες	12,5	13,9	14,6
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε τιμές βάσης	5,833,9	6,287,4	7,060,9
Καθαρή φορολογία στα προϊόντα	944,6	916,2	1,103,2
Ακαθάριστο εθνικό προϊόν σε τιμές αγοράς	6,857,7	7,287,5	8,298,7

Πηγή: Ετήσια έκθεση της Κεντρικής Τράπεζας της Ιορδανίας 2004

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.γ**ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΙΟΡΔΑΝΙΑΣ
(Σε εκ. Δηνάρια Ιορδανίας)**

	2002	2003	2004
Πληθυσμός (σε εκ.)	5,070	5,200	5,323
Το χρήμα και οι τράπεζες			
Προσφορά χρήματος	8,419,1	9,465,7	10,571,4
Καθαρά κεφάλαια ξένων καταθέσεων στις τράπεζες	4,418,7	5,492,5	5,876,8
Καθαρά κεφάλαια εγχώριων καταθέσεων στις τράπεζες	4,000,4	3,973,2	4,694,6
Δημόσια Οικονομικά			
Σύνολο εσόδων και εξωτερικής βοήθειας	2,136,0	2,613,0	2,949,8
Ποσοστό επί του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος %	31,5	36,6	36,1
Σύνολο εξόδων	2,396,2	2,809,8	3,102,1
Ποσοστό επί του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος %	35,4	39,0	38,0
Συνολικό πλεόνασμα/ έλλειμμα (βάσει απαιτήσεων)	-220,2	-196,8	-152,3
Εξωτερικό εμπόριο και ισοζύγιο πληρωμών			
Τρέχων λογαριασμός	256,7	766,8	-210,6
Εμπορικό ισοζύγιο(- έλλειμμα)	-1,227,1	-1,415,3	-2,395,1
Εξαγωγές εμπορευμάτων (FOB)	1,963,9	2,184,9	2,753,0
Εισαγωγές εμπορευμάτων (FOB)	3,191,0	3,600,2	5,148,1
Ισοζύγιο υπηρεσιών (καθαρό)	-200,8	-174,8	-230,4
Εξαγωγές ηλεκτρ.ρευματος (σε εκατ.Μ/h)	2,0		
Εισαγωγές ηλεκτρ.ρευματος (σε εκατ.Μ/h)	300	N/A	N/A
Παραγωγή πετρελαίου(σε βαρέλια)	N/A	N/A	40,0
Κατανάλωση πετρελαίου			103.000

Πηγή: ετήσια έκθεση της Κεντρικής Τράπεζας της Ιορδανίας 2004

Όπως προκύπτει από τη μελέτη του παραπάνω πίνακα, το έτος 2002 η Ιορδανία εξήγαγε 2 εκ. MW/h, ενώ οι εισαγωγές της για την ίδια χρονιά ήταν 300 εκ. MW/H, με συνολική παραγωγή και κατανάλωση 7,307 δις MW / H και 7,094 δις MW/h αντίστοιχα. Όσον αφορά την παραγωγή πετρελαίου, το 2004, η Ιορδανία παρήγαγε παρήγαγε 40 βαρέλια

ημερησίως, με εγχώρια κατανάλωση 103.000 βαρέλια ημερησίως, αποδεικνύοντας ότι η οικονομία της Ιορδανίας δεν βασίζεται στον πετρελαϊκό τομέα όπως των περισσότερων χωρών της Μέσης Ανατολής . Επιπλέον, η παραγωγή της Ιορδανίας σε φυσικό αέριο ανήλθε στα 290 εκ. κυβικά μέτρα για το 2001, ενώ η κατανάλωση υπολογίζεται και αυτή στα 290 εκ. κυβικά μέτρα, με αποθέματα τα οποία προσεγγίζουν το 2002 τα 3,256 δις κυβικά μέτρα .

Το εξωτερικό εμπόριο της Ιορδανίας το 2004 ανήλθε στα 203,2 εκ. δολάρια, με αξία εξαγωγών και εισαγωγών στα 3,2 και 7,6 δις δολάρια αντίστοιχα, ενώ το εξωτερικό χρέος της χώρας, την ίδια χρονιά, υπολογίζεται στα 7,32 δις δολάρια. Τα κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα της χώρας είναι ο ρουχισμός, το φωσφορικό άλας , τα λιπάσματα , η ποτάσα , τα λαχανικά και τα φάρμακα, τα οποία κατευθύνονται προς τις Ηνωμένες Πολιτείες με ποσοστό 28,9% επί των συνολικών εξαγωγών , στο Ιράκ, στην Ινδία και στη Σαουδική Αραβία με ποσοστά επί των συνολικών εξαγωγών 17,6%, 7,1%, 5,6% αντίστοιχα. Οι εισαγωγές της χώρας αφορούν προϊόντα πετρελαίου και πετρέλαιο, υφαντουργικά προϊόντα , μηχανολογικό εξοπλισμό , μεταφορικά μέσα και βιομηχανικά προϊόντα , τα οποία εισάγονται από τη Σαουδική Αραβία με ποσοστό 19,8% επί των συνολικών εισαγωγών, από τη Κίνα με 8,4% , τη Γερμανία με 6,8% και τις Ηνωμένες Πολιτείες με ποσοστό 6,8%. Όσον αφορά το εμπορικό ισοζύγιο της Ιορδανίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών, αυτό παρουσιάζεται ελλειμματικό καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 3.δ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.δ

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΙΟΡΔΑΝΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	177230472,3	1368340043
1996	211560688,5	1515818021
1997	197434623,2	1360751258
1998	178517317,0	1277350779
1999	180198357,2	1325714185
2000	165918768,0	1497932313
2001	135437689,5	1638738190
2002	278590354,3	1853533997
2003	210974909,6	2059475843
2004	300635893,5	2323146560
2005	439968409,6	2678129819
2006	305835590,1	3127387033

Πηγή: Eurostat

Όπως προκύπτει από τη μελέτη του παρακάτω πίνακα, το 2006 η αξία των εξαγωγών αυξήθηκε κατά 10% σε σχέση με την αξία των εξαγωγών του 2002, όταν η αντίστοιχη αύξηση της αξίας των εισαγωγών υπολογίζεται στο 68%. Η μεγαλύτερη αύξηση των εξαγωγών σημειώθηκε το 2005, ενώ το 2006 παρουσιάζεται μείωση κατά 30% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Αντίθετα το 2006 η αξία των εισαγωγών της Ιορδανίας με την Ε.Ε αυξήθηκε κατά 16% σε σχέση με το 2005, επιδεινώνοντας το ήδη ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

4. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Κουβέιτ

Το Κουβέιτ είναι μια πλούσια χώρα με ανοιχτή οικονομία και πραγματικά αποθέματα πετρελαίου, τα οποία υπολογίζονται σε 96 δις βαρέλια , δηλαδή 10% των παγκοσμίων αποθεμάτων . Ο τομέας του πετρελαίου αντιπροσωπεύει το 50% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, ενώ παράλληλα αποτελεί το 80% των εσόδων του κράτους και το 95% των εσόδων από τις εξαγωγές. Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν το 2004, ανήλθε στα 48 δις δολάρια, ενώ ο ρυθμός αύξησης του κυμάνθηκε στο 6,8% . Αντίστοιχα, το κατά κεφαλή εισόδημα υπολογίζεται στα 21.300 δολάρια, ο πληθωρισμός στο 2,3%, ενώ το ποσοστό ανεργίας υπολογίζεται σε 2,2% στα 1,42 εκατ. εργάτες, εκ των οποίων το 80% είναι αλλοδαποί. Όσον αφορά τους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας, η γεωργία το 2004 αποτελεί το 0,4% του Ακαθάριστου προϊόντος, λόγω των κλιματολογικών συνθηκών , ενώ η βιομηχανία και οι υπηρεσίες αποτελούν το 60,5% και 39,1% αντίστοιχα. Αναλυτικότερα, το Κουβέιτ δε διαθέτει γεωργική παραγωγή, με αποτέλεσμα να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από άλλες χώρες, ενώ το πόσιμο νερό προέρχεται κατά 75% από το εξωτερικό ή από απόσταξη. Όσον αφορά τον βιομηχανικό τομέα, δραστηριοποιείται κυρίως στην άντληση πετρελαίου, στην παραγωγή τσιμέντου και πετροχημικών προϊόντων, στις επισκευές και κατασκευές πλοίων, καθώς επίσης και στην παραγωγή τροφίμων.

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 4.α, το 2004 το Κουβέιτ παρουσιάζει θετικό εμπορικό ισοζύγιο. Συγκεκριμένα οι εξαγωγές του Κουβέιτ ανήλθαν στο ποσό των 27,42 δις δολαρίων (FOB), με κύρια εξαγωγικά προϊόντα το πετρέλαιο , τα διυλισμένα προϊόντα πετρελαίου και τα λιπάσματα. Επιπλέον, η αξία των εξαγωγών του Κουβέιτ αυξήθηκε το 2004 κατά 81% σε σχέση με το 2002, ενώ η αξία των εξαγωγών πετρελαίου αυξήθηκε κατά 83%. (Πίνακας 4.β). Οι χώρες που εισάγουν από το Κουβέιτ είναι η Ιαπωνία με ποσοστό 20% επί του συνόλου των εξαγωγών της χώρας , η Νότια Κορέα με 13,7% , οι Ηνωμένες Πολιτείες με 12,4%, η Σιγκαπούρη και η Ταϊβάν με ποσοστά 11,3% και 9,9% αντίστοιχα. Αναλυτικότερα, όσον αφορά τις εξαγωγές του Κουβέιτ σε πετρέλαιο, το 2003 υπολογίζονται σε 1,97 εκ. βαρέλια ημερησίως , με παραγωγή το 2004 2,319 εκ. βαρέλια ημερησίως. Αντίστοιχα οι εισαγωγές του Κουβέιτ ανέρχονται το 2004 σε 11,12 δις δολάρια , με σημαντικότερα εισαγόμενα προϊόντα τα είδη διατροφής, τα υλικά οικοδομής , τους μηχανολογικούς εξοπλισμούς τα μέσα μεταφοράς και τα είδη ένδυσης. Οι κυριότεροι εισαγωγικοί εταίροι του Κουβέιτ το 2004 είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες , η Γερμανία, η Ιαπωνία, η Βρετανία, η Σαουδική Αραβία, η Ιταλία , η Γαλλία και η Κίνα. Πρέπει να

σημειωθεί ότι το εξωτερικό χρέος ανήλθε στο 29,6% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, και υπολογίζεται στα 15,02 δις δολάρια.

Όσον αφορά τις εμπορικές συναλλαγές του Κουβέιτ με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών την περίοδο 1995-2006, το Κουβέιτ παρουσιάζει αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο σχεδόν σε όλα τα έτη της περιόδου 1995-2006, ενώ το 2006 η αξία των εξαγωγών και των εισαγωγών του Κουβέιτ αυξήθηκε σε σχέση με το 1995 κατά 175% και 38% αντίστοιχα. Στους παρακάτω πίνακες παρατίθενται τα παραπάνω στοιχεία, καθώς και η περίληψη του εμπορίου του Κουβέιτ για τα έτη 2002-2004.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.α

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΥΒΕΙΤ (εκ. Δηνάρια)

ΔΕΙΚΤΕΣ	2003	2004
Πληθυσμός (σε χιλιάδες)	2546,7	2753,7
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (τρέχουσες τιμές)	13768,1	16420,3
Εξωτερικό Εμπόριο		
Εμπορικό ισοζύγιο	2888,0	4928,5
Εξαγωγές (FOB)	6162,1	8466,5
περιλαμβανομένων : Πετρέλαιο	5663,5	7861,1
Εισαγωγές (CIF)	3274,1	3538,0
Έσοδα προϋπολογισμού	6800,6	8402,1
περιλαμβανομένων :	5996,2	7682,2
Πετρέλαιο		
Πραγματικά έξοδα	4278,9	4860,1
περιλαμβανομένων : Αναπτυξιακά έργα	297,2	402,7
Ισοζύγιο πληρωμών		
Τρέχων λογαριασμός	2806,0	5565,0
Καθαρά προϊόντων και υπηρεσιών	2515,0	4430,0
Καθαρά υπηρεσιών	-1035,0	-1258,0
Καθαρά έσοδα	1000,0	1886,0
Καθαρές τρέχουσες μεταβιβάσεις	-	- 751,0
	709,0	
Κεφαλαιουχικές και χρηματικές ροές	- 3133,0	- 5713,0
Ισοζύγιο κεφαλαίων	426,0	128,0
Χρήμα και Τράπεζες		
Προσφορά χρημάτων	10401,2	11655,2
Κυκλοφορούν χρήμα	494,1	513,0

Πηγή : Η Κεντρική Τράπεζα του Κουβέιτ , περιοδικό Στατιστικό Δελτίο –Τόμος 30 , τεύχος 1

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.β

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΟΥ ΚΟΥΒΕΪΤ ΤΑ ΕΤΗ 2002 – 2004

(εκ. Δηνάρια)

ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ	2002	2003	2004
Εξαγωγές πετρελαίου	4272,8	5663,5	7861,1
Εξαγωγές μη πετρελαικές	393,4	498,5	605,4
Σύνολο Εξαγωγών	4666,2	6162,1	8466,5
Εισαγωγές	2735,8	3274,1	3538,0
Εμπορικό ισοζύγιο	1930,5	2888,0	4928,5

Πηγή : Η Κεντρική Τράπεζα του Κουβέιτ , περιοδικό Στατιστικό Δελτίο
Ιανουάριος – Μάρτιος 2005 , τόμος 30 , τεύχος 1

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.γ

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΟΥ ΚΟΥΒΕΪΤ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	1788361199	3171223310
1996	2017581903	2787695180
1997	1678856363	2601125699
1998	795602048	2424581692
1999	1571058308	2140545206
2000	2956938718	2152391917
2001	2132065454	2460408834
2002	1711915808	2752451049
2003	2180238858	3469806959
2004	2810329922	4271401398
2005	3959705410	4473185638
2006	4934915898	4379893116

Πηγή: Eurostat

5. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Κατάρ

Όπως αναφέρεται στο Βιβλίο Παγκοσμίων Στοιχείων του 2005, το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο αποτελούν το 55% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, το 85% των εσόδων από τις εξαγωγές και το 70% από τα έσοδα του κράτους. Το Κατάρ θεωρείται από τις πρώτες χώρες στον κόσμο που καταγράφουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος, προσεγγίζοντας το 80% του αντίστοιχου που διαθέτουν οι ανεπτυγμένες βιομηχανικές Δυτικές χώρες. Συγκεκριμένα το 2004 το κατά κεφαλή εισόδημα ανήλθε στα 23.200 δολάρια, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν στα 19,49 δις δολάρια, ενώ ο ρυθμός ανάπτυξης του εγχώριου προϊόντος και ο πληθωρισμός κυμάνθηκε στο 8,7% και 3% αντίστοιχα, ποσοστά αρκετά χαμηλά σε σχέση με τις αρχικές εκτιμήσεις (Πίνακας 5.α). Όσον αφορά το ποσοστό συμμετοχής των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν του 2004 η γεωργία αποτελεί το 0,3% του ΑΕΠ, η βιομηχανία το 58,2% και οι υπηρεσίες το 41,5%. Ο πρωτογενής τομέας του Κατάρ παράγει κυρίως φρούτα, λαχανικά, πουλερικά, γαλακτοκομικά, τυριά, κρέατα και ψάρια, ενώ ο βιομηχανικός τομέας δραστηριοποιείται στις κατασκευές από ατσάλι, τσιμέντο και στις επισκευές εμπορικών πλοίων με ρυθμό βιομηχανικής ανάπτυξης 10% το 2003. Επιπλέον το Κατάρ διαθέτει ένα πετρελαϊκό απόθεμα, το οποίο υπολογίζεται, το 2004, στα 16 δις βαρέλια, με ημερήσια παραγωγή 790.000 βαρέλια ημερησίως, εξασφαλίζοντας στη χώρα τη συνέχιση της παραγωγής για τα επόμενα 23 χρόνια. Επιπλέον τα αποθέματα του φυσικού αερίου υπολογίζονται στα 14 τρις κυβικά μέτρα, δηλαδή περισσότερο από 5% των αποθεμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο, γεγονός που την κατατάσσει στην τρίτη θέση παγκοσμίως.

Τα τελευταία χρόνια το Κατάρ έχει πραγματοποιήσει εμπορικό πλεόνασμα λόγω της αύξησης των τιμών του πετρελαίου σε διεθνές επίπεδο και της αύξησης των εξαγωγών του φυσικού αερίου. Συγκεκριμένα το τρέχον ισοζύγιο του Κατάρ το 2004 υπολογίζεται στα 5,187 εκ. δολάρια, ενώ οι εξαγωγές (FOB) και οι εισαγωγές ανήλθαν στα 15 δις δολάρια και 6,15 δις δολάρια(FOB) αντίστοιχα. Τα κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα της χώρας είναι το υγραέριο, το οποίο ανήλθε στα 18,2 δις κυβικά μέτρα το 2004, τα προϊόντα πετρελαίου, τα λιπάσματα και ο χάλυβας. Οι κυριότερες χώρες οι οποίες εισήγαγαν από το Κατάρ, το 2004 είναι η Ιαπωνία με ποσοστό 41,9% επί των συνολικών εξαγωγών του Κατάρ, η Νότια Κορέα με 15,8%, η Σιγκαπούρη με 9,1% και η Ινδία με ποσοστό 5,4%. Επιπλέον οι εισαγωγές αφορούν εξοπλισμό, μέσα μεταφοράς, τρόφιμα και χημικά, ενώ οι χώρες που εξάγουν στο Κατάρ είναι η Γαλλία με ποσοστό 26,6% επί των συνολικών εισαγωγών του

Κατάρ , οι Ηνωμένες Πολιτείες με ποσοστό 9,5% , η Σαουδική Αραβία με 9,4% , τα με Εμιράτα 6,3% , η Γερμανία με 5,2% και τέλος η Ιαπωνία και η Βρετανία με ποσοστό 5,2% και 5,1% αντίστοιχα . Στους πίνακες 5.α, 5.β και 5.γ παρατίθενται τα παραπάνω στοιχεία σύμφωνα με του οικονομικούς δείκτες, καθώς και η αξία των εισαγωγών και των εξαγωγών του Κατάρ, σύμφωνα με τη γεωγραφική διανομή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.α

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΡ ΤΑ ΕΤΗ 2002-2004(εκ.Ριάλ)

ΔΕΙΚΤΕΣ	2002	2003*	2004*
Πληθυσμός	618,000	636,000	743,000
Η παραγωγή και οι τιμές:			
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	71,733	85,918	103,563
Ρυθμός ανάπτυξης (%)	11,1	19,8	20,5
Μερίδιο του πετρελαϊκού τομέα (%)	56,8	58,8	62,2
Μερίδιο ατόμου από το ακαθάριστο προϊόν (σε χιλ.Ριάλ)	116,1	135,1	139,4
Ποσοστό πληθωρισμού (%)	0,24	2,51	6,80
Δημόσια οικονομικά			
Σύνολο γενικών εσόδων	28,514	29,165	
Σύνολο γενικών εξόδων	22,800	25,214	
Έλλειμμα ή Πλεόνασμα	5,714	3,951	
Έλλειμμα ή Πλεόνασμα- ακαθάριστο προϊόν	8,0	5,3	
Χρήμα και Τράπεζες			
Σύνολο ξένων καταθέσεων	18,016	25,821	31,812
Σύνολο καταθέσεων	45,770	52,964	60,264
Πιστώσεις ιδιωτών	30,226	35,076	42,271
Σύνολο πιστώσεων	35,967	43,346	48,294
Πιστώσεις σε ιδιώτες	19,153	23,415	29,824
Ισοζύγιο Πληρωμών *			
Προϊόντα	26,673	32,846	48,321
Εξαγωγές (FOB)	39,960	48,711	68,012
Εισαγωγές (FOB)	-13,287	-15,865	-19,691
Υπόλοιπο τρέχοντος λογαριασμού	13,919	20,943	27,488
Κεφαλαιουχικές και χρηματικές ροές	-7,408	-5,544	-13,194
Η θέση του ισοζυγίου	6,511	15,399	14,294

* Αρχικές εκτιμήσεις της Τράπεζας του Κατάρ

Πηγή : Κεντρική Τράπεζα του Κατάρ , περιοδικό Στατιστικό Δελτίο, Τόμος εικοστός πέμπτος , τεύχος 2 , Αύγουστος 2005

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.β

ΟΙ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΡ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2002-2004
(εκ. Ριάλ)

ΧΩΡΕΣ	2002	2003	2004
Αραβικές χώρες	2,590,1	2,983,7	4,386,9
Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	1,039,4	1,187,5	1,381,3
Σαουδική Αραβία	917,6	1,060,0	2,079,0
Ασιατικές χώρες	4,173,0	5,120,9	4,012,8
Ιαπωνία	1,552,6	1,866,4	1,141,4
Ινδία	440,3	560,9	513,7
Νότια Κορέα	528,2	883,1	408,9
Κίνα	467,3	604,9	668,3
Χόνγκ Κόνγκ	133,7	54,5	39,3
Ταϊβάν	113,4	108,8	87,2
Ευρωπαϊκές χώρες	5,442,2	6,681,7	10,545,7
Ηνωμένο Βασίλειο	1,123,7	1,430,4	1,119,3
Γερμανία	1,032,3	1,719,7	1,148,9
Ιταλία	1,333,0	1,326,4	740,3
Γαλλία	614,2	592,1	5,846,1
Ολλανδία	338,2	339,4	275,6
Αμερικανικές χώρες	2,281,1	2,655,5	2,580,6
Ηνωμένες Πολιτείες	1,922,9	2,170,9	2,102,0
Βραζιλία	144,6	164,8	208,7
Χώρες του Ειρηνικού Ωκεανού	234,0	317,1	265,8
Αυστραλία	216,4	293,9	250,3
Αφρικανικές χώρες	48,3	67,3	64,4
Άλλες χώρες	0,7	0,1	0,0
Σύνολο	14,749,4	17,826,3	21,856,2

Πηγή : Κεντρική Τράπεζα του Κατάρ , περιοδικό Στατιστικό Δελτίο, Τόμος εικοστός πέμπτος , τεύχος 2 , Αύγουστος 2005

Όπως προκύπτει από τη μελέτη του πίνακα 5.β και 5.γ, οι εισαγωγές του Κατάρ από τις Ευρωπαϊκές χώρες τα έτη 2002, 2003 και 2004 αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 36%, 37% και το 48% των συνολικών εισαγωγών αντίστοιχα, ενώ ακολουθούν οι Αραβικές, Ασιατικές και Αμερικάνικες χώρες με ποσοστό επί των εισαγωγών 20%, 18% και 11% αντίστοιχα. Αντίθετα, ο κυριότερος εξαγωγικός εταίρος του Κατάρ την περίοδο 2002-2004 είναι οι Ασιατικές χώρες,

με ποσοστό που κυμαίνεται στο 82%, ενώ ακολουθούν οι Ευρωπαϊκές, οι Αραβικές και οι Αμερικάνικες χώρες με ποσοστό 6,6%, 6% και 1,6% αντίστοιχα. Επιπλέον, από τη μελέτη του πίνακα 5.δ παρατηρείται ότι η αξία των εξαγωγών του Κατάρ προ της Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκε το 2006 κατά 114% σε σχέση με το 2004, ενώ η αξία των εισαγωγών αυξήθηκε κατά 52%. Παρά την αύξηση αυτή όμως το εμπορικό ισοζύγιο του Κατάρ με την Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένει ελλειμματικό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.γ

ΟΙ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΡ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2002-2004 (εκ. Ριάλ)

ΧΩΡΕΣ	2002	2003	2004
Αραβικές χώρες	3,200,1	2,162,7	3.611,1
Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	1,353,9	1,124,6	1,974,0
Σαουδική Αραβία	575,9	599,8	706,2
Μπαχρέιν	69,4	96,6	110,5
Ασιατικές χώρες	31,847,4	40,250,6	54,171,1
Ιαπωνία	18,628,1	22,412,5	28,312,8
Ινδία	364,8	535,5	3,655,0
Νότια Κορέα	6,320,6	9,018,5	10,676,8
Κίνα	421,4	937,9	751,3
Ταϊβάν	99,4	316,7	921,8
Ευρωπαϊκές χώρες	660,5	940,4	1,878,6
Ηνωμένο Βασίλειο	3,0	101,2	199,4
Ισπανία	80,4	546,7	1,257,8
Αμερικανικές χώρες	1,014,6	787,9	986,5
Ηνωμένες Πολιτείες	1,009,6	764,7	854,6
Καναδάς	1,1	1,5	124,4
Χώρες του Ειρηνικού Ωκεανού	363,4	383,5	828,7
Αυστραλία	198,4	143,2	579,1
Νέα Ζηλανδία	165,2	240,3	249,6
Αφρικανικές χώρες	232,4	312,1	5,686,3
Άλλες χώρες	1,888,5	3,184,1	0,0
Σύνολο	39,206,9	48,021,3	67,162,3

Πηγή : Κεντρική Τράπεζα του Κατάρ , περιοδικό Στατιστικό Δελτίο, Τόμος εικοστός πέμπτος , τεύχος 2 , Αύγουστος 2005

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.8**Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΟΥ ΚΑΤΑΡ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)**

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	147414696,0	1526858115
1996	148834896,0	1391137590
1997	266920010,5	2402150770
1998	322778845,0	1685040646
1999	249386578,2	1156879523
2000	344903087,3	1241367676
2001	599106691,5	1733645178
2002	438864673,1	1789145346
2003	958483269,8	2494925487
2004	1220316070,0	4146623466
2005	1751522361,0	3777228333
2006	2611931840,0	6302352106

Πηγή: Eurostat

6. Η οικονομία το εξωτερικό εμπόριο των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων

Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα αποτελούν μια ανοιχτή οικονομία με υψηλό κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν και μεγάλο ετήσιο εμπορικό πλεόνασμα. Ο πλούτος των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων βασίζεται στην παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου με ποσοστό 30% επί του ΑΕΠ, ενώ η χρονική διάρκεια εκμετάλλευσης υπολογίζεται πάνω από 100 έτη. Η οικονομία των ΗΑΕ παρουσιάζει μεγάλη εξάρτηση από τις διακυμάνσεις των τιμών των προϊόντων πετρελαίου, με αποτέλεσμα ο ρυθμός ανάπτυξης τους να αυξάνεται σε περιόδους αύξησης των τιμών πετρελαίου. Επιπλέον η αύξηση των δημοσίων δαπανών και η ιδιωτικοποίηση δημόσιων και κοινωφελών οργανισμών σε συνδυασμό με την εκμετάλλευση του πετρελαίου, βελτίωσε τις υποδομές και αύξησε τις θέσεις εργασίας, δημιουργώντας υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι την περίοδο 2005-2006 η αύξηση των εισοδημάτων από την εξόρυξη του πετρελαίου και την παραγωγή πετρελαϊκών προϊόντων, καθώς και οι πιστωτικές διευκολύνσεις, προκάλεσαν αύξηση του επιπέδου των τιμών και της αξίας της γης, με παράλληλη αύξηση του πληθωρισμού, χωρίς όμως σημαντικές επιπτώσεις στην ανοδική πορεία της οικονομίας.

Συγκεκριμένα το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν το 2003, ανήλθε στα 293,1 δις δολάρια, με ο ρυθμό πραγματικής ανάπτυξης 7% και κατά κεφαλήν εισόδημα 19.000 δολάρια (Πίνακας 6.α). Όσον αφορά το ποσοστό συμμετοχής των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, ο τομέας της γεωργίας το 2002 αποτελούσε το 4% του Ακαθάριστου Προϊόντος, η βιομηχανία το 58,5% και οι υπηρεσίες το 37,5%. Συγκεκριμένα η αγροτική παραγωγή των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων περιλαμβάνει κυρίως, λαχανικά, χουρμάδες, γαλακτοκομικά προϊόντα, αγκά, πουλερικά, πεπόνι και ψάρια, ενώ ο βιομηχανικός τομέας δραστηριοποιείται κυρίως στην παραγωγή πετρελαίου και πετρελαϊκών προϊόντων, φυσικού αερίου, τσιμέντου, λιπασμάτων, ανταλλακτικών, υλικών οικοδομής και στην επισκευή πλοίων. Συγκεκριμένα η παραγωγή πετρελαίου υπολογίζεται το 2004 στα 2,335 εκ. βαρέλια ημερησίως, με εγχώρια κατανάλωση 310.000 βαρέλια ημερησίως, ενώ το σύνολο των εξαγωγών πετρελαίου κυμάνθηκε στα 2,5 εκ βαρέλια ημερησίως για την ίδια χρονιά. Παράλληλα η παραγωγή φυσικού αερίου το 2004 υπολογίζεται στα 44,4 δις. κυβικά μέτρα, με εγχώρια κατανάλωση στα 33,7 δις κυβικά μέτρα και εξαγωγές 7,19 δις κυβικά μέτρα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.α

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΑΡΑΒΙΚΩΝ ΕΜΙΡΑΤΩΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2002-2005(σε εκ. δολάρια Αμερικής)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	2002	2003	2004	2005*
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	261,300	293,100	331,200	274,300
Ποσοστό ανάπτυξης του Α.Ε.Π	4,0	7,0	5,7	7,0
Ο πληθυσμός (σε εκ.)	3,9	4,2	4,5	4,9
Παραγωγή πετρελαίου (εκ. βαρέλια ημερησίως)	1,952	2,217	2,335	2,257
Τιμή ενός βαρελιού (σε δολ.)	24,36	28,14	36,00	33,00
Εμπορικό ισοζύγιο	14,600	20,100	25,300	25,300
Εμπορικό ισοζύγιο % στο ακαθάριστο προϊόν	20,6	25,2	28,1	24,8
Τρέχον ισοζύγιο	3,400	6,300	800	7,500
Τρέχον ισοζύγιο % στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	4,8	7,9	8,9	7,4
Σύνολο ξένων καταθέσεων	36,200	37,200	41,000	43,000
Κυκλοφορία χρήματος %	11,0	15,5	16,5	13,5

* Αρχικές εκτιμήσεις

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα των Εμιράτων

Το 2004 το σύνολο των εξαγωγών υπολογίζεται στα 69,48 δις δολάρια (FOB), με κυριότερο εξαγόμενο προϊόν το αργό πετρέλαιο με ποσοστό 45% επί της συνολικής αξίας των εξαγωγών. Συγκεκριμένα οι χώρες που διεξήγαν εισαγωγές από τα Εμιράτα το 2004 ήταν η Ιαπωνία με ποσοστό 28,5% επί των συνολικών εξαγωγών της χώρας , η Νότια Κορέα με ποσοστό 9,5% και η Ταϊλάνδη με ποσοστό 5,9% . Αντίστοιχα το σύνολο των εισαγωγών της χώρας για το 2004 υπολογίζεται στα 45,66 δις δολάρια, με κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα τα είδη εξοπλισμού και μέσων μεταφοράς , τα χημικά και τα τρόφιμα .Τα προϊόντα αυτά εισάγονται κυρίως από την Κίνα με ποσοστό 10,4% επί των συνολικών εισαγωγών της χώρας, από την Ινδία με 8,3%, την Ιαπωνία με 7,2%, τη Γερμανία με 6,6%, τη Γαλλία με

6,4%, τη Βρετανία με 6,2%, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ιταλία με ποσοστό 6% και 4,1% αντίστοιχα. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η Ομοσπονδία των Η.Α.Ε. και ιδιαίτερα το Ντουμπάϊ, αποτελούν γέφυρα επανεξαγωγής των προϊόντων στη Μ. Ανατολή, στην Ανατολική Αφρική, την Ινδία και το Πακιστάν, αλλά και σε απρόσιτες χώρες, όπου το σύνολο των καταναλωτών ανέρχεται σε 1,5 δις άτομα.. Όσον αφορά το εμπόριο των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων με την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως προκύπτει από τον πίνακα 6.β, παρουσιάζεται αύξηση στην αξία των εξαγωγών το 2006 κατά 64% σε σχέση με το 2002, ενώ η αξία των εισαγωγών αυξήθηκε κατά 66%, με το εμπορικό ισοζύγιο να παραμένει ελλειμματικό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.β

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΑΡΑΒΙΚΩΝ ΕΜΙΡΑΤΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	1113192495	8490709305
1996	1212493798	8467614039
1997	1678371512	8978003118
1998	1808900776	9909913203
1999	1960172664	10247207809
2000	2281340797	10933661865
2001	2506108802	12340872907
2002	2682347866	13421845338
2003	4297997644	17762817270
2004	6501493374	22087495338
2005	12080178789	30168896447
2006	7055781365	29619185950

Πηγή: Eurostat

Τα Η.Α.Ε. αποτελούν πλέον την 9^η κατά σειρά αγορά του εξωτερικού για τα προϊόντα της Ελλάδας με σταθερή τάση βελτίωσης και τον πρώτο εμπορικό εταίρο της Ελλάδος στον αραβικό κόσμο, ενώ αντίθετα η θέση της Ελλάδος ως εμπορικού εταίρου των Η.Α.Ε. περιορίζεται στην 61^η θέση. Όσον αφορά τις εξαγωγές της Ελλάδας προς τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα το 2006 παρουσιάζουν αύξηση κατά 115% σε σχέση με το 2004, ενώ σε σχέση με το 2003, οι εξαγωγές έχουν τριπλασιαστεί. Στον παρακάτω πίνακα

παρουσιάζεται το διμερές εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, ενώ στο Παράρτημα Α αναφέρεται το διμερές θεσμικό πλαίσιο Ελλάδας- ΗΑΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.γ

ΤΟ ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΑ ΗΑΕ (Ποσά σε χιλ.δολ. ΗΠΑ)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006 (9μηνο)
<i>Ελλ.Εξαγωγές (X)</i>	84.202,0	74.990,0	102.740,0	129.609,0	261.448,0	167.331,0
<i>Ελλ.Εισαγωγές (M)</i>	16.161,0	8.724,0	37.381,0	43.680,0	41.192,0	48.417,0
Εμπ. Ισοζύγιο (X-M)	68.041,0	66.266,0	65.359,0	85.929,0	220.256,0	118.914,0
Όγκος Εμπορ. (X+M)	100.363,0	83.714,0	140.121,0	173.289,0	302.640,0	215.748,0

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία

7. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Σαουδικής Αραβίας

Η οικονομία της Σαουδικής Αραβίας στηρίζεται στην παραγωγή πετρελαίου και διαθέτει το 25% του συνόλου των πετρελαϊκών αποθεμάτων, ενώ κατατάσσεται στις πρώτες εξαγωγικές χώρες παγκοσμίως. Σύμφωνα με τα διεθνή στοιχεία τα οποία αναφέρονται στο ετήσιο Βιβλίο Παγκοσμίων Στοιχείων του 2005 , το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπολογίζεται στα 310 δις δολάρια για το 2004, με κατά κεφαλήν εισόδημα στα 12.000 δολάρια, ετήσιο ρυθμό αύξησης 5% και πληθωρισμό 0,8%. Από το 1999 η χώρα επιδιώκει την ανάπτυξη του εγχώριου ιδιωτικού τομέα, με ελαχιστοποίηση της εξάρτησής της από το πετρέλαιο , και την αύξηση των ευκαιριών εργασίας για τον αυξανόμενο και μορφωμένο λαό , αυξάνοντας τη χρηματοδότηση στον τομέα της παιδείας.

Όσον αφορά το μερίδιο των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο προϊόν, η γεωργία αποτελεί το 4,2% του ΑΕΠ ,η Βιομηχανία το 67,2% και οι υπηρεσίες το 28,6% . Συγκεκριμένα, η αγροτική παραγωγή περιλαμβάνει σιτάρι , κριθάρι , ντομάτα , πεπόνι , χουρμάδες , εσπεριδοειδή , κρέατα , πουλερικά , αυγά και γάλα , ενώ οι βιομηχανικές δραστηριότητες αφορούν κυρίως την παραγωγή και τη διύλιση πετρελαίου , την παραγωγή Πετροχημικών προϊόντων και την επισκευή εμπορικών πλοίων και εμπορικών αεροσκαφών. Επιπλέον κύρια βιομηχανικά προϊόντα εκτός του πετρελαίου είναι η αμμωνία , τα βιομηχανικά αέρια ,το υδροξείδιο του νατρίου ,το τσιμέντο ,τα υλικά οικοδομής , τα λιπάσματα και τα πλαστικά . Πρέπει να σημειωθεί ότι η παραγωγή πετρελαίου το 2004 ανήλθε στα 3256 εκ βαρέλια, με ημερήσια παραγωγή 9,03 εκ. βαρέλια και εσωτερική κατανάλωση 1,55 εκ. βαρέλια ημερησίως . Τα παραπάνω στοιχεία παρατίθενται στον πίνακα 7.α και 7.β, ενώ στον πίνακα 7.γ παρουσιάζεται η γεωγραφική διανομή των εξαγωγών αργού πετρελαίου και διυλισμένων προϊόντων της Σαουδικής Αραβίας .

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.α

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΣΑΟΥΔΙΚΗΣ ΑΡΑΒΙΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2002 – 2005 (εκ.Ριάλ)

ΔΕΙΚΤΕΣ	2002	2003	2004	2005
Εγχώριο προϊόν				
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν(εκ.ριάλ)	707,066	804,232	931,800	1,018,103
Ανάπτυξη του ακαθάριστο	3,03	13,74	15,86	9,26

προϊόντος %				
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (εκ. \$)	188,551	214,462	248,480	271,494
Πληθυσμός (σε χιλιάδες)	21,42	22,08	22,76	23,31
Κατά κεφαλή εισόδημα (δολάρια)	8,804	9,713	10,959	11,648
Προϋπολογισμός (εκ.Ριάλ Σ.Αραβίας)				
Κρατικά έξοδα	233,500	257,000	295,000	324,500
Κρατικά έσοδα	213,000	293,000	393,000	400,671
Λογαριασμός προϋπολογισμού	20,500	36,000	98,000	76,171
Λογαριασμός προϋπολογισμού- σε ποσοστό του ακαθάριστου προϊόντος	-2,90	4,48	10,52	7,48
Πληθωρισμός			0,8%	
Δείκτης τιμών καταναλωτή (η μεταβολή σε %)	0,20	0,61	0,20	3,000
Ισοζύγιο πληρωμών (εκ.δολάρια)				
Εξαγωγές	72,561	95,369	116,219	138,030
Εισαγωγές	29,664	33,913	37,304	41,035
Εμπορικό ισοζύγιο	42,897	61,456	78,915	96,995
Τρέχων Λογαριασμός	11,889	29,702	45,458	61,373
Τρέχων λογαριασμός- σε ποσοστό του ακαθάριστου προϊόντος	1,68	3,69	4,88	6,03
Παραγωγή πετρελαίου (εκ. βαρέλια- ημερησίως)- περιλαμβανομένου και του μεριδίου από την ουδέτερη ζώνη	7,33	8,79	9,03	9,50

Πηγή: Νομισματικός Οργανισμός της Σαουδικής Αραβίας-και οι προβλέψεις Middle East 2005

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.β

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΣΑΟΥΔΙΚΗΣ ΑΡΑΒΙΑΣ ΣΕ ΑΡΓΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ (σε εκ. βαρέλια)

ΠΑΡΑΓΩΓΗ	Ποσοστό μεταβολής %			
	2003	2004	2003	2004
Συνολική παραγωγή	3070	3256	18,6	6,1
Ημερήσιο μεσαίο όριο	8,41	8,90		

Πηγή: Νομισματικός Οργανισμός της Σαουδικής Αραβίας- Middle East 2005

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.γ

ΟΙ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΤΗΣ ΣΑΟΥΔΙΚΗΣ ΑΡΑΒΙΑΣ ΣΕ ΑΡΓΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΥΛΙΣΜΕΝΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ* ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ (εκ. βαρέλια)

	2 0 0 3		2 0 0 4	
	Αργό πετρέλαιο	Διυλισμένα προϊόντα	Αργό πετρέλαιο	Διυλισμένα προϊόντα
Εξαγωγές προς:				
Βόρεια Αμερική	596,92	10,61	558,38	22,25
Νότια Αμερική	23,84	11,43	22,32	13,77
Δυτική Ευρώπη	434,86	29,76	459,56	49,11
Μέσης Ανατολής	72,69	45,93	95,45	51,76
Αφρική	96,34	34,25	88,74	36,91
Ασία και Απω Ανατολής	1149,87	276,82	1251,06	309,57
Ωκεανία	6,33	3,14	11,26	3,70
Σύνολο	2380,85	411,94	2486,77	487,07
* Περιλαμβανομένων υγραερίου και φυσικού αερίου				

Πηγή: Νομισματικός Οργανισμός της Σαουδικής Αραβίας-και οι προβλέψεις Middle East 2005

Το τρέχον ισοζύγιο της Σαουδικής Αραβίας το 2004 ανήλθε στα 51,5 δις, με συνολικές εξαγωγές και εισαγωγές στα 113 δις δολάρια και 36,21 δις δολάρια αντίστοιχα. Όσον αφορά τις εξαγωγές, τα κυριότερα προϊόντα είναι το Πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου, οι συνολικές εξαγωγές των οποίων ανήλθαν το 2003 στα 7,92 εκ. βαρέλια ημερησίως και αποτελούν το 90% του συνόλου των εξαγωγών. Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, το 2004, οι εξαγωγές αυτές κατευθύνονται κυρίως προς την Άπω Ανατολή και την Βόρεια Αμερική με ποσοστά 52% και 19% αντίστοιχα, ενώ ακολουθεί η Δυτική Ευρώπη με ποσοστό 17% επί του συνολικού όγκου πετρελαϊκών εξαγωγών. Οι συνολικές εξαγωγές της Σαουδικής Αραβίας κατευθύνονται κυρίως προς τις Ηνωμένες Πολιτείες με ποσοστό 19,3%, στην Ιαπωνία με 16,4%, στην Νότια Κορέα με 8,7%, στη Κίνα με 5,8% και στη Σιγκαπούρη με ποσοστό 4,5% επί του συνόλου του εξαγόμενου πετρελαίου. Όσον αφορά τις εισαγωγές, αυτές αφορούν κυρίως εξοπλισμό, μηχανήματα, αυτοκίνητα, τρόφιμα, χημικά και ενδύματα, τα οποία εισάγονται από τις Ηνωμένες Πολιτείες με ποσοστό 9,3% επί των συνολικών εισαγωγών, τη Γερμανία με ποσοστό 6,8%, την Ιαπωνία με ποσοστό 6,7%, τη Βρετανία με 5,4% και την Κίνα με ποσοστό 5%.

Το εμπορικό ισοζύγιο της Σαουδικής Αραβίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών το 1995 είναι πλεονασματικό, ενώ από το 1995 ως το 2003 οι συνολικές

εισαγωγές προς την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών αυξάνονται με μεγαλύτερο ρυθμό από αυτόν της αξίας των εξαγωγών. Αντίθετα το 2006, η αξία των εξαγωγών υπερβαίνει αυτή των εισαγωγών, ενώ παρουσιάζει αύξηση 46% σε σχέση με το 2004. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η αξία των εμπορικών συναλλαγών της Σαουδικής Αραβίας και της Ευρωπαϊκής Ένωση των 15 κρατών μελών την περίοδο 1995-2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.δ

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΣΑΟΥΔΙΚΗΣ ΑΡΑΒΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	11572059714	11310652644
1996	11847917047	13180698855
1997	12374809360	14943309458
1998	7444781406	13476237264
1999	9012665040	10903878711
2000	14684926974	11065700744
2001	11759393642	11847939126
2002	11648088599	13234195635
2003	14639990349	15108266541
2004	20181345185	15281717749
2005	28045882729	18750605883
2006	29484318731	21276868386

Πηγή: Eurostat

8. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Ομάν

Η οικονομία του Ομάν στηρίζεται κυρίως στην παραγωγή πετρελαίου και στα αποθέματα φυσικού αερίου. Σύμφωνα με το βιβλίο Παγκοσμίων στοιχείων του 2005 , το Ομάν κατατάσσεται ανάμεσα στα κράτη της Μέσης Ανατολής που διαθέτουν μεσαίο εισόδημα και χαμηλό πληθωρισμό. Συγκεκριμένα, το Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν το 2004 ανήλθε στα 38,09 δις δολάρια , με κατά κεφαλήν εισόδημα 13.100 δολάρια, με ρυθμό πραγματικής ανάπτυξης και πληθωρισμό 1,2% και 0,2% αντίστοιχα. Τα τελευταία χρόνια η κυβέρνηση του Ομάν ενθαρρύνει τις ξένες επενδύσεις, με στόχο την μείωση της ανεργίας και της εξάρτηση της οικονομίας από ξένη βοήθεια, ενώ ενισχύονται η μεταλλουργία, η παραγωγή πετροχημικών και η κατασκευή-ανάπτυξη λιμανιών για διεθνείς μεταφορές.

Όσον αφορά τη συμμετοχή των παραγωγικών τομέων στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, το 2004, το προϊόν του γεωργικού τομέα αποτελεί το 3,1% , η βιομηχανία το 41,1% και οι υπηρεσίες το 55,8% του Α.Ε.Π . Αναλυτικότερα η αγροτική παραγωγή αφορά εσπεριδοειδή , χουρμάδες , μπανάνες , λαχανικά , καμήλες , βοοειδή και ψάρια , ενώ ο βιομηχανικός τομέας δραστηριοποιείται στην παραγωγή πετρελαίου και πετρελαϊκών προϊόντων , φυσικού αερίου και υγραερίου, υλικών οικοδομής , τσιμέντου , χαλκού , σιδήρου , χάλυβα και χημικών προϊόντων. Πρέπει να σημειωθεί ότι η παραγωγή πετρελαίου το 2004 ανήλθε στα 775.000 βαρέλια ημερησίως , με εγχώρια κατανάλωση το 2003 , 54.000 βαρέλια ημερησίως (Πίνακας 8.α)

Το 2004 , οι εξαγωγές και οι εισαγωγές του Ομάν ανήλθαν στα 13,14 δις δολάρια (FOB) και 6,373 δις δολάρια (FOB) αντίστοιχα, αντιπροσωπεύοντας το 89,2% του Ακαθάριστου Προϊόντος. Συγκεκριμένα, τις κυριότερες εξαγωγές του Ομάν αποτελούν κυρίως το πετρέλαιο , με εξαγόμενη ποσότητα το 2004, 721.000 βαρέλια ημερησίως, τα ψάρια , τα μέταλλα και τα ενδύματα , τα οποία εξάγονται προς την Κίνα με ποσοστό 29,5% επί των συνολικών εξαγωγών , τη Νότια Κορέα με 17,5%, την Ιαπωνία με 11,5%, την Ταϊλάνδη με 10,6% και τα Εμιράτα με ποσοστό 7,2%. Όσον αφορά τις εξαγωγές πετρελαίου το 2004, το μεγαλύτερο ποσοστό κατευθύνεται προς την Κίνα, την Ταϊλάνδη και τη Ν. Κορέα με ποσοστά 40%, 16% και 15% αντίστοιχα. Στα κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα του Ομάν περιλαμβάνονται ο εξοπλισμός και τα μέσα μεταφοράς , τα βιομηχανοποιημένα προϊόντα , τα τρόφιμα , τα ζωντανά ζώα και τα βιομηχανικά λάδια. Τα προϊόντα αυτά εισάγονται κυρίως από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα με ποσοστό 21,2% επί των συνολικών εισαγωγών, την Ιαπωνία με ποσοστό 16,6% , τη Βρετανία με 8,4%, την Ιταλία με 6% , τη

Γερμανία με 5,1% και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής με ποσοστό 4,7% . Τα παραπάνω στοιχεία παρουσιάζονται στους πίνακες 8.α, 8.β και 8.γ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.α

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΟΥ ΟΜΑΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2002-2005

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	2002	2003	2004
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν(δισ.\$)	20,3	21,6	38,09
Κατά κεφαλήν εισόδημα (δολάρια)	8,804	9,224	13.100
Αύξηση του ακαθάριστου προϊόντος	1,7	1,9	2,6
Παραγωγή πετρελαίου (χιλ.βαρ. Ημερ.)	897,3	819,5	775,0
Εξαγωγές πετρελαίου (χιλ.βαρ. Ημερ.)	838,6	763,0	721,0
παραγωγή υγραερίου(εκ. τον. Ετησίως)	6,5	7,1	6,8
Δείκτης τιμών καταναλωτή – η μεταβολή σε %	-0,2	-0,6	1,0
Σύνολο κεφαλαιοποίησης η μεταβολή σε %	5,2	2,5	5,0
ποσοστό βραχυπρόθεσμων τόκων	0,8	0,7	1,0
* Εκτιμήσεις- ** Προβλέψεις			

Πηγή : Περιοδικό (Middle East Economic Digest) 10 – 16 Ιουνίου 200

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.β

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ ΤΟΥ ΟΜΑΝ ΤΑ ΕΤΗ 2003-2004 (σε ριάλ Ομάν)

ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ	2003	2004	Ποσοστό μεταβολής% 2003/ 2004
Εισαγωγές (CIF)	2615,0	3381,9	29,3
Εξαγωγές (FOB)	4486,6	5130,6	14,4
Εξαγωγές αργού πετρελαίου	2984,5	3490,9	17,0
Εξαγωγές διυλισμένων προϊόντων πετρελαίου	61,4	61,5	0,2
Εξαγωγές φυσικού υγραερίου	535,9	619,7	15,6
Εξαγωγές μη πετρελαϊκές	204,1	420,3	38,2
Επανεξαγωγή	600,8	538,2	-10,4
Πλεόνασμα (+), Έλλειμμα (-)	1871,7	1748,7	-6,6
Ποσοστό (Εξαγωγών +Εισαγωγών) στο ακαθάριστο προϊόν (%)	85,1	89,2	
Ποσοστό πλεονάσματος του εμπορικού ισοζυγίου επί του ακαθάριστου προϊόντος (%)	22,4	18,3	
Ποσοστό μη πετρελαϊκών εξαγωγών επί του ακαθάριστου προϊόντος (%)	10,8	10,0	

Πηγή : Η ετήσια έκθεση της Κεντρικής Τράπεζας του Ομάν 2004

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.γ

ΕΞΑΓΟΜΕΝΕΣ ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ ΑΡΓΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΑ Ανάλογα με τις εισαγωγικές χώρες(εκ. βαρέλια)

ΧΩΡΕΣ	2002	2003	2004
Ιαπωνία	80,9	60,8	40,8
Κίνα	54,6	77,2	106,4
Νότια Κορέα	46,7	43,0	41,9
Φιλιππίνες	6,3	----	-----
Ταϊβάν	19,2	4,9	12,1
Ταϊλάνδη	52,2	51,9	43,4
Μαλαισία	10,9	13,7	----
Ηνωμένες Πολιτείες	6,1	8,2	4,8
Σιγκαπούρη	16,5	9,7	3,1
Διάφορες χώρες	18,8	17,2	11,1
Σύνολο	306,2	278,5	263,6

Πηγή : Υπουργεία Πετρελαίου - Αερίου και Εθνικής Οικον.- Ετήσια Έκθεση

Το εμπορικό ισοζύγιο του Ομάν με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών παρουσιάζεται ελλειμματικό καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Από τον

παρακάτω πίνακα προκύπτει ότι υπάρχουν αυξομειώσεις στην αξία των εξαγωγών από το 1995 ως το 2006, σε αντίθεση με την πλειοψηφία των Αραβικών κρατών, οι εξαγωγές των οποίων αυξάνονται σταθερά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.δ

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΟΥ ΟΜΑΝ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	153267310,6	1700026910
1996	218478611	1445381247
1997	204940868,6	1483486697
1998	202953646,7	1606817003
1999	149103739,2	1242293230
2000	171326663	1041681805
2001	254209221,2	1290800423
2002	410737768,1	1293143958
2003	267509143,1	1446292173
2004	442349657,7	2051995689
2005	559611669	2133300372
2006	495678294,7	2081670116

Πηγή: Eurostat

9. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο της Υεμένης

Η Υεμένη παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη από το 2000, παρά το γεγονός ότι κατατάσσεται στις φτωχότερες Αραβικές χώρες. Σύμφωνα με το Βιβλίο Παγκόσμιων Στοιχείων το οποίο εκδόθηκε το 2005, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, το 2004, ανήλθε στα 16,25 δις δολάρια, με κατά κεφαλήν εισόδημα 800 δολάρια, πληθωρισμό 12,2% και πραγματική ανάπτυξη 1,9%. Στην ανάπτυξη αυτή συνέβαλε αρκετά η ένταξη της σε μεταρρυθμιστικό και αναδιαρθρωτικό πρόγραμμα υποστηριζόμενο από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, το οποίο έχει ως στόχο την βελτίωση της εγχώριας οικονομίας. Συγκεκριμένα, τα μέτρα τα οποία υιοθετήθηκαν από την κυβέρνηση αφορούν την ενίσχυση του τουρισμού, τη διαχείριση των υδάτινων πόρων και γενικά τη διαφοροποίηση της οικονομίας.

Όσον αφορά το ποσοστό συμμετοχής των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, το 2004, η γεωργία αποτελεί το 13,8% του ΑΕΠ, η βιομηχανία το 42,4% και οι υπηρεσίες το 43,7%, ενώ το σύνολο των σταθερών επενδύσεων ανήλθε στο ποσοστό 16,1% επί του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Αναλυτικότερα η αγροτική παραγωγή αφορά όσπρια, φρούτα, λαχανικά, βύνη, καφέ, βαμβάκι, γαλακτοκομικά, πρόβατα, ερίφια, καμήλες, αγελάδες, πουλερικά και ψάρια. Αντίστοιχα η βιομηχανική δραστηριότητα αφορά τη παραγωγή και διύλιση πετρελαίου, την επισκευή πλοίων, την παραγωγή πετρελαϊκών προϊόντων, την παραγωγή βαμβακερών ενδυμάτων, δερμάτινων ειδών, τροφίμων, καθώς και την παραγωγή Αλουμινίου και τσιμέντου. Συγκεκριμένα η παραγωγή πετρελαίου το 2004 ανήλθε στα 417,5 χιλιάδες βαρέλια ημερησίως, με ρυθμό ανάπτυξης του βιομηχανικού κλάδου στα 3% την ίδια χρονιά. (Πίνακας 9.α)

Οι συνολικές εξαγωγές της Υεμένης το 2004 ανήλθαν στα 4,5 δις δολάρια (FOB), με κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα το αργό πετρέλαιο, τον καφέ και τα αποξηραμένα και αλατισμένα Ψάρια. Ο όγκος των εξαγωγών της Υεμένης κατευθύνεται κυρίως προς την Ταϊλάνδη με ποσοστό 33,8%, την Κίνα με 30,3% και τη Σιγκαπούρη με ποσοστό 7,8%. Αντίστοιχα οι εισαγωγές ανήλθαν στα 3,7 δις δολάρια (FOB) το 2004, με κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα τα τρόφιμα, τα ζωντανά ζώα, τον εξοπλισμό, τα μηχανήματα και τα χημικά, τα οποία προέρχονται από τα Εμιράτα με ποσοστό 12,2% επί των συνολικών εισαγωγών, από τη Σαουδική Αραβία με 9,7%, την Κίνα με 8,8%, τη Γαλλία με 7,3%, την Ινδία με 4,4%, τις Ηνωμένες Πολιτείες με 4,4% και το Κουβέιτ με ποσοστό 4,2%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.α

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΥΕΜΕΝΗΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 2003-2004

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	2003	2004
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (δισ δολάρια)	11,0	12,8
Σταθερές επενδύσεις επί ποσοστού του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος %	16,9	17,0
Ανάπτυξη του ακαθάριστου προϊόντος %	3,1	2,7
Η συμμετοχή των τομέων στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν		
Γεωργία	14,7	13,8
Βιομηχανία	39,4	37,5
Μεταποιητικές βιομηχανίες	5,1	4,9
Υπηρεσίες	45,9	48,7
Οι τιμές και τα Δημόσια Οικονομικά		
Η μεταβολή στις τιμές καταναλωτή	9,8	7,7
Τρέχοντα έσοδα επί του ακαθάριστου προϊόντος %	----	----
Εμπόριο (εκ. δολάρια)		
Σύνολο εξαγωγών (FOB)	----	----
όπως : πετρέλαιο	----	----
Σύνολο εισαγωγών (CIF)	----	----
Ισοζύγιο πληρωμών (εκ. δολάρια)		
Εξαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών	3,283	2,954
Εισαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών	3,778	3,938
Τρέχων ισοζύγιο	234	-137
Εξωτερικό χρέος (εκ. δολάρια)		
Σύνολο γενικού χρέους	5,375	5,473
Σύνολο εξυπηρέτησης χρέους	176	219

* Αρχικές εκτιμήσεις
Πηγή : Διεθνής Τράπεζα

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 9.β, το εμπορικό ισοζύγιο της Υεμένης με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών είναι ελλειμματικό καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, όπως και του Όμαν, σημειώνοντας όμως μεγάλες αυξομειώσεις στην αξία των εμπορικών συναλλαγών. Συγκεκριμένα το 2006, η αξία των εξαγωγών μειώθηκε κατά 28% σε σχέση με το 2005, ενώ η αξία των εισαγωγών το 2005 μειώθηκε κατά 18%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.β

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΥΕΜΕΝΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (σε Δολάρια Η.Π.Α)

ΕΤΟΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ
1995	65046166,38	519802968,3
1996	124084252,8	729384347,6
1997	191094482,5	896949964,5
1998	96126163,39	736236156,1
1999	27748168,01	680398099,8
2000	74381850,77	560698667,8
2001	76103201,61	632320974
2002	54702238,51	699405045,9
2003	79147999,56	736250491,5
2004	77872729,99	1078676078
2005	205683221,2	880518134,8
2006	147020986,4	881416073,8

Πηγή: Eurostat

10. Η οικονομία και το εξωτερικό εμπόριο του Λιβάνου

Η οικονομία του Λιβάνου βελτιώθηκε έπειτα από τη λήξη του δεκαπενταετή εμφυλίου πολέμου, η οποία επιτεύχθηκε με την συμφωνία του Τάιφ της Σαουδικής Αραβίας, αναγκάζοντας το Ισραήλ να αποχωρήσει από τον Λίβανο το 2000. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν του Λιβάνου το 1991, υπολογίζεται στο μισό του προϊόντος του 1975, σημειώνοντας όμως αρκετή άνοδο τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με το Βιβλίο Παγκόσμιων Στοιχείων το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν του Λιβάνου το 2004 υπολογίζεται στα 18,83 δις δολάρια, με ρυθμό ανάπτυξης 4%, κατά κεφαλήν εισόδημα 4.260 δολάρια και πληθωρισμό 2%. Όπως προκύπτει από τη μελέτη του πίνακα 10.α, το κατά κεφαλήν εισόδημα του Λιβάνου το 2004 αυξήθηκε κατά 6,2% και 2,5% σε σχέση με το 2003 και το 2002 αντίστοιχα.

Όσον αφορά το ποσοστό συμμετοχής των παραγωγικών τομέων της οικονομίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, η παραγωγή του πρωτογενή τομέα αποτελεί το 12% του Α.Ε.Π, η βιομηχανία το 21%, ενώ οι υπηρεσίες αποτελούν το 67%. Η παραγωγή του αγροτικού τομέα του Λιβάνου περιλαμβάνει εσπεριδοειδή, μήλα, σταφύλια, ντομάτες, λαχανικά, πατάτες, ελιές, καπνό, πρόβατα και ερίφια, ενώ η βιομηχανική παραγωγή αφορά την παραγωγή τροφίμων, κοσμημάτων, τσιμέντου, ενδυμάτων, μεταλλικών και χημικών προϊόντων, λευκών ειδών και την διύλιση πετρελαίου. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο πληθυσμός του Λιβάνου το 2005 υπολογίζεται στους 3.826,018, εκ των οποίων το 26,7% αφορά ηλικίες από 0-14 ετών, το 66,4%, ηλικίες από 15-64, ενώ οι ηλικίες άνω των 65 ετών αντιπροσωπεύουν το 6,9% του συνολικού πληθυσμού.

Το εμπορικό ισοζύγιο του Λιβάνου το 2004 παρουσιάζεται ελλειμματικό, με συνολική αξία εισαγωγών 9.397 εκ.δολάρια και εξαγωγών 1,748 εκ. δολάρια. Στα εξαγωγικά προϊόντα του Λιβάνου περιλαμβάνονται τα κοσμήματα, τα ανόργανα χημικά, διάφορα καταναλωτικά αγαθά, τα φρούτα, ο καπνός, τα υλικά οικοδομής, τα μηχανήματα ηλεκτρικής ενέργειας, τα ενδύματα και τα νήματα. Τα προϊόντα αυτά εξάγονται κυρίως προς τη Συρία με ποσοστό 24,9% επί των συνολικών εξαγωγών του Λιβάνου, προς τα Εμιράτα με ποσοστό 10%, την Τουρκία με 6,9%, την Ελβετία και τη Σαουδική Αραβία κατά 6,7% και 3% αντίστοιχα. Αντίστοιχα οι κυριότερες χώρες, οι οποίες εξάγουν στο Λίβανο, είναι η Ιταλία με ποσοστό 11,2% επί των συνολικών εισαγωγών του Λιβάνου, η Γαλλία με 10,3%, η Συρία με 9,8%, η Γερμανία με 8,6%, η Κίνα με 5,8%, οι Ηνωμένες Πολιτείες με 5,5% και η Βρετανία με ποσοστό 4,6%, εξάγοντας κυρίως πετρελαϊκά προϊόντα, αυτοκίνητα, ιατρικά προϊόντα, ενδύματα, κρέατα και ζωντανά ζώα, καταναλωτικά αγαθά και καπνό. Όπως προκύπτει από τον πίνακα 10.β, οι εξαγωγές του Λιβάνου το 2004 αυξήθηκαν κατά 14,7% σε σχέση με το

2003, ενώ οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 31%, υπερβαίνοντας την αξία των εξαγωγών πέντε φορές. Οι εμπορικές συναλλαγές του Λιβάνου με την Ευρωπαϊκή Ένωση, υπολογίζονται το 2004 σε 3,636,8 εκ. δολάρια, αποτελώντας το 9% της αξίας των συνολικών εμπορικών συναλλαγών του Λιβάνου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10.α

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ ΤΑ ΕΤΗ 2002-2004 (εκ. δολάρια Αμερικής)

ΔΕΙΚΤΕΣ	2002	2003	2004
Πραγματική ανάπτυξη του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος%	2,0	3,0	4,0
Κατά κεφαλή εισόδημα (χιλ.δολάρια)	3,912	4,009	4,260
Πληθυσμός	3,677,780	3,727,703	3,777,218
Εισαγωγές	6,445	7,168	9,397
Εξαγωγές	1,045	1,524	1,748
Εμπορικό Έλλειμμα	5,400	5,644	7,649
Συνολική κεφαλαίων(εκ.δολάρια)	ροή 6,964	9,030	7,818
Ισοζύγιο πληρωμών	1,564	3,386	169
Κρατικές δαπάνες	6,725	7,026	6,992
Κρατικά έσοδα	3,867	4,414	4,985
Έλλειμμα του προϋπολογισμού	2,858	2,612	2,007
Συνολικό χρέος	31,382	33,381	35,866
Καθαρό χρέος	29,420	31,378	32,974
Σύνολο ενεργητικού τραπεζικού τομέα	52,561	60,115	67,786

Πηγή : Τράπεζα ONTA , εσωτερικές εξελίξεις και αγοράς ,2005,

Στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών , Κεντρική Τράπεζα Λιβάνου

ΠΙΝΑΚΑΣ 10.β

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ ΤΟ ΕΤΟΣ 2003 – 2004(εκ . δολάρια)

ΧΩΡΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ	
	2003	2004	2003	2004
Χώρες της Ε . Ε.	3,065,9	3,636,8	142,9	156,2
Σύνολο Αραβικού Έθνους	920,5	1,344,2	637,5	925,3
Υπόλοιπες Ευρωπαϊκές Χώρες	1,172,4	1,685,0	482,1	351,0
Αμερική , Κίνα, Ιαπωνία	1,231,2	1,620,2	78,6	66,8
Ασία , εκτός Κίνας και Ιαπωνίας	502,6	688,2	55,8	87,6
Λατινική Αμερική	120,1	185,9	9,9	11,5
Αφρική	25,0	45,8	85,2	116,3
Άλλες χώρες	130,5	190,9	32,0	32,3
Σύνολο :	7,168,2	9,397,0	1,523,9	1,748,0

Πηγή : Τράπεζα Λιβάνου , περιοδικό δελτίο, κεφάλαιο 4 , τεύχος 103 , 2004

IV. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η εμπορική της πολιτική

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα το 1950 είχε ως στόχο τη δημιουργία μιας οικονομικής ένωσης, η υλοποίηση του οποίου καθυστέρησε σε μεγάλο βαθμό λόγω των πολιτικών συνθηκών των οποίων επικρατούσαν κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου. Οι πολιτικές συνθήκες οι οποίες επικρατούσαν κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου καθυστέρησαν σε μεγάλο βαθμό την υλοποίηση των στόχων της ΕΟΚ. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η ανάγκη για πολιτική και οικονομική σταθερότητα ώθησε την Ευρωπαϊκή Ένωση να θέσει μακροπρόθεσμους στόχους τόσο για την διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όσο και για την οικονομική ανάπτυξη. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επεκτείνει τις δραστηριότητές της παγκοσμίως και κυρίως στις χώρες του «Τρίτου Κόσμου», μέσω της κοινής εμπορικής πολιτικής και συμφωνιών εμπορίου και συνεργασίας. Συγκεκριμένα, τα τελευταία χρόνια η πολιτική γειννίασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European neighbourhood policy-ENP), η οποία τέθηκε σε εφαρμογή το 2003, στηρίζεται στην οικονομοτεχνική υποστήριξη των χωρών εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δίνοντας την δυνατότητα στην χώρες αυτές να έχουν πρόσβαση σε κοινοτικά προγράμματα. Οι χώρες οι οποίες επωφελήθηκαν αρχικά στα πλαίσια της πολιτικής γειννίασης αφορούν το Ισραήλ, το Μαρόκο, την Ιορδανία, την Τυνησία, την Μολδαβία, την Παλαιστινιακή Αρχή και την Ουκρανία, ενώ από το πρώτο τρίμηνο του 2005 η Ε.Ε συνέστησε την εντατικοποίηση των σχέσεων της με την Αίγυπτο, τη Γεωργία, την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, το Λίβανο και την Αλγερία.

Επιπλέον της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειννίασης, η ΕΕ έχει θεσμοθετήσει την «διαδικασία της Βαρκελώνης» για την ενίσχυση των σχέσεών της με τις χώρες της Μεσογείου και συγκεκριμένα με τη Τουρκία, τη Τυνησία, το Μαρόκο, την Αλγερία, την Αίγυπτο, το Ισραήλ, το Λίβανο, τη Συρία, την Ιορδανία και την παλαιστινιακή Αρχή. Το σχέδιο αυτό συγκεκριμενοποιήθηκε κατά τη Διάσκεψη της Βαρκελώνης το Νοέμβριο του 1995 (27, 28 Νοεμβρίου), θέτοντας τα θεμέλια για τη συνεργασία των 15 κρατών μελών της Ε.Ε και των τρίτων μεσογειακών χωρών (Παράρτημα Β). Για την επίτευξη της συνεργασίας αυτής, δημιουργήθηκε μια οικονομική και χρηματοδοτική εταιρική σχέση, μέσω της καθιέρωσης μιας ζώνης ελευθέρων συναλλαγών, της αύξησης της χρηματοδοτικής βοήθειας της Ε.Ε και της οικονομικής συνεργασίας στους σχετικούς τομείς. Συγκεκριμένα, η δημιουργία της ζώνης Ελευθέρων συναλλαγών (ΖΕΣ) προϋποθέτει την βαθμιαία κατάργηση των δασμολογικών και μη δασμολογικών εμποδίων στις συναλλαγές βιομηχανοποιημένων

προϊόντων και την ελευθέρωση του εμπορίου γεωργικών προϊόντων και υπηρεσιών τα οποία όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, υπόκεινται ανάλογα με τη χώρα υποδοχής, σε περιορισμούς, κυρίως για προστασία της εγχώριας αγοράς. Η επίτευξη της μεσογειακής συνεργασίας βασίζεται στην αύξηση της χρηματοδοτικής βοήθειας της Ε.Ε με βασικό χρηματοοικονομικό εργαλείο το πρόγραμμα MEDA (Παράρτημα Γ), το οποίο αντικαθιστά τα υφιστάμενα διμερή χρηματοδοτικά πρωτόκολλα των χωρών της Μεσογείου. Οι πόροι του προγράμματος προέρχονται από τον Κοινοτικό προϋπολογισμό και από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, υπό τη μορφή δανείου, το οποίο ανέρχεται από το 1995 σε 10 δις ευρώ. Πρέπει να σημειωθεί ότι η Ε.Ε διαθέτει το ένα δεύτερο των συνολικών χρημάτων που διατίθενται παγκοσμίως προς τις τρίτες χώρες. Συγκεκριμένα η Ε.Ε ως σύνολο και τα κράτη μέλη προσφέρουν περίπου 30 δις. Ευρώ ετησίως, ενώ έχει τεθεί ως στόχος η παροχή του 0,7% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος σε αναπτυξιακή βοήθεια, με ποσοστό 0,34% υψηλότερο από το αντίστοιχο της Ιαπωνίας και των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής.

Στα πλαίσια της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης, έχουν συναφθεί διμερείς συμφωνίες νέας γενιάς μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε και των μεσογειακών χωρών-εταίρων, οι οποίες υποκαθιστούν συμφωνίες της δεκαετίας του 1970. Οι συμφωνίες σύνδεσης προβλέπουν τη σταδιακή εγκαθίδρυση ζώνης Ελευθέρων συναλλαγών στη Μεσόγειο, στο πλαίσιο της τήρησης των υποχρεώσεων κάθε μέρους της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT). Συγκεκριμένα η συμφωνία σύνδεσης μεταξύ Αλγερίας και Ε.Ε υπογράφηκε το 2002 με ισχύ από το Σεπτέμβριο του 2005, δίνοντας κίνητρα για εκμοντερνισμό της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού και της ιδιοκτησίας, ενώ ενισχύει τα οφέλη των καταναλωτών και των επιχειρηματιών από την ανάπτυξη του εμπορίου.

Η συμφωνία σύνδεσης μεταξύ Αιγύπτου και Ε.Ε τέθηκε σε ισχύ τον Ιούνιο του 2004, υποκαθιστώντας τη συμφωνία συνεργασίας του 1977. Στόχος της σύνδεσης είναι η δημιουργία ζώνης Ελεύθερων συναλλαγών, καθώς και η ελεύθερη εισαγωγή αιγυπτιακών προϊόντων στην Ευρωπαϊκή αγορά. Συγκεκριμένα, τα αγροτικά προϊόντα, ο πολτός ντομάτας, το νερό, η μύρα, τα τσιγάρα και ο καφές, εισάγονται χωρίς δασμούς.

Η σχέση της Ε.Ε και της Παλαιστινιακής Αρχής φορά κυρίως ανθρωπιστική βοήθεια και μακροχρόνια υποστήριξη για την ειρηνευτική διαδικασία. Η προσωρινή συμφωνία Εμπορίου και συνεργασίας μεταξύ Ε.Ε και Παλαιστινιακής Αρχής τέθηκε σε ισχύ τον Ιούλιο του 1997, με κύριους τομείς ενίσχυσης την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Στα πλαίσια της διαδικασίας της Βαρκελώνης, η συμφωνία μεταξύ Ιορδανίας-Ε.Ε, με ισχύ από το 2002, παρουσιάζει σημαντικά αποτελέσματα. Συγκεκριμένα παρουσιάζεται σημαντική πρόοδος στη δημιουργία ελεύθερων ζωνών εμπορίου για βιομηχανικά και

αγροτικά προϊόντα, ενώ ο κρατικός τομέας περιορίζει την ανάμιξη του στις οικονομικές δραστηριότητες, με παράλληλα αύξηση του ρόλου του ιδιωτικού τομέα.

Για τον Λίβανο η διαδικασία της Βαρκελώνης βασίστηκε στην συμφωνία συνεργασίας μεταξύ της Ε.Ε –Λιβάνου του 1977. Η συμφωνία σύνδεσης με την Ε.Ε τέθηκε σε ισχύ το 2002, υιοθετώντας μια πολιτική αναδιάρθρωσης και οικονομικής απελευθέρωσης.

Η συμφωνία σύνδεσης μεταξύ Μαρόκου και Ε.Ε υπογράφηκε στις Βρυξέλλες τον Φεβρουάριο του 1996 και τέθηκε σε ισχύ τον Μάρτιο του 2000. Η Ε.Ε αποτελεί τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο του Μαρόκου, απορροφώντας το 72% των συνολικών εξαγωγών του Μαρόκου, ενώ εξάγει προς αυτό το 54% των συνολικών εξαγωγών της. Η συμφωνία προβλέπει τη σταδιακή απελευθέρωση του εμπορίου σε περίοδο 12 ετών, στο τέλος της οποίας θα πρέπει να έχει δημιουργηθεί μια ζώνη ελευθέρων συναλλαγών. Επιπλέον προβλέπεται αμοιβαία απελευθέρωση του εμπορίου αγροτικών προϊόντων και χρονοδιάγραμμα για τη σταδιακή μείωση των δασμών για βιομηχανικά προϊόντα τα οποία εισάγονται στη χώρα.

Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Ε.Ε και Συρίας για την επίτευξη υπογραφής συμφωνίας συνεργασίας άρχισαν το 1998 και βασίστηκαν στην συμφωνία συνεργασίας του 1977. Το περιεχόμενο του τελικού κειμένου περιλαμβάνει τους ίδιους όρους με τις συμφωνίες των υπόλοιπων Αραβικών κρατών.

Τέλος η Ευρωμεσογειακή συμφωνία με την Τυνησία υπογράφηκε το 1995, με ισχύ το 1998, με στόχο την δημιουργία μιας ζώνης ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ Ε.Ε και Τυνησίας μέχρι το 2010. Η συμφωνία αυτή αποτέλεσε τη βάση για τις διαπραγματεύσεις των υπόλοιπων μεσογειακών χωρών, αφού η Τυνησία ήταν η πρώτη χώρα που υπέγραψε συμφωνία σύνδεσης με την Ε.Ε στα πλαίσια της διαδικασίας της Βαρκελώνης. Η Τυνησία παράλληλα συμπεριλαμβάνεται στην συμφωνία του Agadir, η οποία αποτελεί συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με την Αίγυπτο, την Ιορδανία και το Μαρόκο.

Επιπλέον, όσον αφορά στις σχέσεις της ΕΕ με τις υπόλοιπες χώρες του Αραβικού κόσμου, πρέπει να σημειωθεί ότι στη Μέση Ανατολή βρίσκονται σε εξέλιξη διαπραγματεύσεις για τη δημιουργία ζώνης ελευθέρων συναλλαγών με τις χώρες του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου (Gulf Cooperation Council), το οποίο περιλαμβάνει , το Κατάρ, το Κουβέιτ, τη Σαουδική Αραβία, το Μπαχρέιν, το Ομάν, και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Αναλυτικότερα, το 1988 η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι χώρες του Αραβικού Συνδέσμου κατέληξαν στην υπογραφή μιας συνθήκης οικονομικής συνεργασίας, οι οποίες αναμένεται να οδηγήσουν μετά το 2007 στην υπογραφή συμφωνίας ελεύθερων εμπορικών συναλλαγών. Ήδη ο Αραβικός Σύνδεσμος αποτελεί την έκτη μεγαλύτερη εξαγωγική αγορά

της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ η τελευταία αποτελεί τον πρώτο εμπορικό εταίρο του συνδέσμου. Από το 1980, οι εξαγωγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τον Αραβικό Σύνδεσμο αυξάνονται συνεχώς, με αξία εξαγωγών το 2004 στα 40 δις ευρώ, όταν οι εισαγωγές από τον Σύνδεσμο υπολογίζονται στα 25 δις ευρώ. Οι εμπορικές εκροές της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις χώρες αυτές αφορούν κυρίως μηχανολογικό και τεχνολογικό εξοπλισμό, με ποσοστό 56% των συνολικών εξαγωγών, ενώ αντίστοιχα η Ευρωπαϊκή Ένωση εισάγει κυρίως καύσιμα και παράγωγα πετρελαίου, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 70% των συνολικών εισαγωγών. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι χώρες του Αραβικού Συνδέσμου κατέχουν το 45% των παγκόσμιων πετρελαϊκών αποθεμάτων, ενώ προσφέρουν το 20% της συνολικής προσφοράς ακατέργαστου πετρελαίου. Σε σχέση με τα αποθέματα πετρελαίου των Αραβικών χωρών της Βορείου Αφρικής, ο Αραβικός Σύνδεσμος κατέχει, το 2000, σχεδόν 12 φορές την ποσότητα της Αλγερίας, της Αιγύπτου, της Λιβύης και της Τυνησίας, ενώ το 70% των αποθεμάτων της Μέσης Ανατολής βρίσκονται στην κατοχή των κρατών του Συνδέσμου. Τα αποθέματα πετρελαίου της Ευρώπης το 1999, όπως παρατηρείται στον πίνακα 1, ανέρχονται στα 19,1 δις βαρέλια, όγκος ο οποίος αντιστοιχεί στο 2,8% των αποθεμάτων των χωρών της Βορείου Αφρικής και της Μέσης ανατολής, ποσοστό μειωμένο κατά 3,7% σε σχέση με το τέλος του 1980.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΕ ΔΙΣ ΒΑΡΕΛΙΑ

	1980	1990	1999	2000
ΕΥΡΩΠΗ				
ΔΑΝΙΑ	0,5	0,8	1,1	1,1
ΙΤΑΛΙΑ	0,6	0,7	0,6	0,6
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	5,5	7,6	10,8	9,4
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	N/A	1,2	1,4	1,4
ΗΝ.ΒΑΣΙΛΕΙΟ	14,8	3,8	5,2	5
ΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	4,6	2,2	1,6	1,6
ΣΥΝΟΛΟ	26	16,3	20,7	19,1
ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ				
ΙΡΑΝ	57,5	92,9	89,7	89,7
ΙΡΑΚ	30	100	112,5	112,5
ΚΟΥΒΕΪΤ	67,9	97	96,5	96,5
OMAN	2,3	4,3	5,3	5,5
ΚΑΤΑΡ	3,6	4,5	3,7	13,2
Σ.ΑΡΑΒΙΑ	168	260	263,5	261,7
ΣΥΡΙΑ	1,9	1,7	2,5	2,5

ΗΝ.ΑΡΑΒ.ΕΜΙΡΑΤΑ	30,4	98,1	97,8	97,8
ΥΕΜΕΝΗ	-	4	4	4
ΛΟΙΠΗ Μ.ΑΝΑΤΟΛΗ	0,2	0,1	0,2	0,2
ΣΥΝΟΛΟ	361,8	662,6	675,7	683,6
Β.ΑΦΡΙΚΗ				
ΑΛΓΕΡΙΑ	8,2	9,2	9,2	9,2
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	2,9	4,5	2,9	2,9
ΛΙΒΥΗ	23	22,8	29,5	29,5
ΤΥΝΗΣΙΑ	1,7	1,7	0,3	0,3
ΣΥΝΟΛΟ	35,8	38,2	41,9	41,9

Πηγή :BP Statistics Yearbook 2000

Το εμπορικό ισοζύγιο των χωρών του Συνδέσμου την περίοδο 2001- 2005 παρουσιάζεται πλεονασματικό, με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης των εμπορικών συναλλαγών 17%. Αναλυτικότερα, όπως προκύπτει από πίνακα 2, η συνολική αξία των εξαγωγών υπερβαίνει την αξία των εισαγόμενων αγαθών, ενώ το 2005 η αξία των εισαγωγών και των εξαγωγών των χωρών αυτών αυξήθηκε σε σχέση με το 2001 κατά 53% και 60% αντίστοιχα. Συγκεκριμένα την περίοδο 2004-2005, οι εισαγωγές και οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 31,8% και 39,4%, αύξηση η οποία αποτελεί πάνω από το 50% της συνολικής αύξησης των εμπορικών συναλλαγών από το 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΟΥ ΑΡΑΒΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ(εκατ.ευρώ)

Έτος	Εισαγωγές	Ετήσια % μεταβολή εισαγωγών	Εξαγωγές	Ετήσια % μεταβολή εξαγωγών	Συνολικές εμπορικές συναλλαγές
2001	103.937		167.451		271.388
2002	107.050	3	154.829	-7,5	261.879
2003	105.857	-1,1	160.977	4	266.834
2004	120.536	13,9	193.349	20,1	313.885
2005	158.922	31,8	269.440	39,4	428.362

Πηγή: EUROSTAT (Comext, Statistical regime 4) DG TRADE

Τα κράτη του Αραβικού Συνδέσμου το 2001, όπως διαπιστώνεται από τον πίνακα 3, εισάγουν το 31,48% της συνολικής αξίας των εισαγωγών τους από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ εξάγουν προς αυτή το 10,56% και το 12,3% της αξίας των συνολικών εξαγωγών, το 2001 και το 2005 αντίστοιχα. Η συνολική αξία των εισαγωγών υπερβαίνει την αξία των εξαγόμενων αγαθών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ το 2005 η αξία των εισαγωγών και των εξαγωγών των χωρών αυτών αυξήθηκε σε σχέση με το 2001 κατά 64% και 87% αντίστοιχα. Συγκεκριμένα την περίοδο 2004-2005, οι εισαγωγές και οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 34,1% και 47,7%, αύξηση η οποία αποτελεί πάνω από το 50% της συνολικής αύξησης των εμπορικών συναλλαγών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΟΥ ΑΡΑΒΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ Ε.Ε ΤΩΝ 25 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (εκατ.ευρώ)

Έτος

	Εισαγωγές	Ετήσια % μεταβολή των εισαγωγών	Το μερίδιο της Ε.Ε στο σύνολο των εισαγωγών(%)	Εξαγωγές	Ετήσια % μεταβολή των εξαγωγών	Το μερίδιο της Ε.Ε στο σύνολο των εξαγωγών
2001	32.724		31,48	17.675		10,56
2002	35.258	7,7	32,94	16.433	-7	10,61
2003	32.886	-6,7	31,07	17.776	8,2	11,04
2004	40.249	22,4	33,39	22.429	26,2	11,6
2005	53.975	34,1	33,96	33.138	47,7	12,3

Πηγή: EUROSTAT (Comext, Statistical regime 4) DG TRADE

Πρέπει να σημειωθεί ότι το έτος 2002 σημειώθηκε μείωση των εξαγωγών των χωρών του Αραβικού Συνδέσμου προς την Ευρωπαϊκή Ένωση κατά 7%, ενώ το 2003 παρουσιάζεται μείωση της αξίας των εισαγωγών κατά 6,7%. Η μείωση αυτή δεν αφορά μόνο της εισαγωγές και τις εξαγωγές του Αραβικού Συνδέσμου με την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και στο σύνολο των εμπορικών συναλλαγών του Αραβικού Συνδέσμου τα έτη 2002 και 2003. Διαπιστώνεται επομένως ότι οι εισαγωγές των Αραβικών κρατών του Αραβικού Συνδέσμου από την Ευρωπαϊκή Ένωση αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 13,3% από το 2001, ενώ οι εξαγωγές αυξάνονται με μέσο ρυθμό 17%.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένει ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος των Αραβικών χωρών της Μεσογείου, τόσο στον τομέα των αγαθών, όσο και στον τομέα των υπηρεσιών, ενώ παράλληλα αποτελεί την κύρια πηγή τουριστών και τον κύριο προορισμό για τους μετανάστες των χωρών αυτών. Συγκεκριμένα το 70% των εξαγωγών των Μεσογειακών χωρών κατευθύνεται προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ το 50% των συνολικών εμπορικών συναλλαγών των μεσογειακών χωρών πραγματοποιείται με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αναλυτικότερα, από το 1980 ως το 2002, οι εισαγωγές αγαθών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις Αραβικές χώρες της Μεσογείου αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό 7,14%, ενώ οι εξαγωγές κατά 6,29%. Το εμπόριο αγαθών με τις Μεσογειακές χώρες αποτελεί το 6,75% των συνολικών εισαγωγών της Ε.Ε και το 8,04% της συνολικής αξίας των ευρωπαϊκών εξαγωγών. Στο παρακάτω πίνακα 4 παρουσιάζεται η αξία των εμπορικών συναλλαγών των Αραβικών χωρών της Μεσογείου με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών, καθώς και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή των εισαγωγών και των εξαγωγών από και προς αυτή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΩΝ ΑΡΑΒΙΚΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕ ΤΗΝ Ε.Ε ΤΩΝ 15 ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ (εκατ.ευρώ)

Έτος	Εισαγωγές	Ετήσια % μεταβολή εισαγωγών	Εξαγωγές	Ετήσια %μεταβολή εξαγωγών
2001	39.791,9		47.668,5	
2002	39.878,1	0,002	43.887,8	-0,079
2003	39.372,6	-0,013	44.417,8	0,012
2004	43.361,0	0,101	48.900,7	0,101
2005	48.596,4	0,121	64.737,5	0,324

Πηγή: EUROSTAT (Comext, Statistical regime 4) DG TRADE

Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνεται ότι η συνολική αξία των εξαγωγών υπερβαίνει την αξία των εισαγόμενων αγαθών από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ το 2005 η αξία των εισαγωγών και των εξαγωγών των χωρών αυτών αυξήθηκε σε σχέση με το 2001 κατά 22% και 36% αντίστοιχα. Αναλυτικότερα το 2001 η αξία των εισαγωγών των Αραβικών κρατών της Μεσογείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση υπολογίζεται στα 39.791,9

εκατ. ευρώ , με συνολική αξία εξαγωγών στα 47.668,5 εκατ. ευρώ, ενώ το 2005, οι εισαγωγές και οι εξαγωγές κυμάνθηκαν στα 48.596,4 και 64,737,5 εκατ. ευρώ. Το 2004-2005 η αξία των συναλλαγών αυξήθηκε κατά 12,1%, ενώ η αξία των συναλλαγών κατά 32,4%, αύξηση η οποία αποτελεί πάνω από το 75% της συνολικής αύξησης των εμπορικών συναλλαγών με την Ευρωπαϊκή Ένωση την περίοδο 2001-2005. Πρέπει να σημειωθεί ότι το έτος 2002 σημειώθηκε μείωση της αξίας των εξαγωγών των χωρών της Μεσογείου προς την Ευρωπαϊκή Ένωση κατά 7,9%, ενώ το 2003 παρουσιάζεται μείωση της αξίας των εισαγωγών κατά 1,3%, μειώσεις οι οποίες πραγματοποιήθηκαν και στις χώρες του Αραβικού Συνδέσμου.

Όσον αφορά τις εμπορικές συναλλαγές των Αραβικών κρατών της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής με την Ελλάδα, οι υποδομές οι οποίες διαθέτει η τελευταία, την καθιστούν κόμβο για το διαμετακομιστικό εμπόριο και οικονομικό κέντρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου γενικότερα. Επιπλέον η Ελλάδα διαθέτει ένα σημαντικό εμπορικό στόλο, ο οποίος διακινεί ένα μεγάλο μέρος του παγκόσμιου εμπορίου, ενώ η ανάπτυξη των αναδυόμενων οικονομιών αυξάνει τη ζήτηση για μεταφορές, με αποτέλεσμα να αυξάνεται το εισόδημα της χώρας. Η Ελλάδα ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων διεθνών οργανισμών, αποκτά διαρκώς μεγαλύτερη κινητικότητα στο εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών , χωρίς την εφαρμογή προστατευτικών πολιτικών και την εφαρμογή αθέμιτων εμπορικών πολιτικών προς τις χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι εξαγωγές της Ελλάδας αυξάνονται με ρυθμό υψηλότερο από το ρυθμό αύξησης του ονομαστικού Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος, διευρύνοντας συνεπώς τη συμμετοχή των εξαγωγών στην ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 13,1% το 2005 σε σχέση με το 2004 και κατά 22,2% το πρώτο εξάμηνο του 2006 σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2005. Παράλληλα το δημοσιονομικό έλλειμμα υπολογίζεται σε 7,8% του ΑΕΠ το 2004, ενώ ο ρυθμός ανάπτυξης υπολογίζεται σε 3,7% το 2005 και σε 4,1% το πρώτο εξάμηνο του 2006.

Οι χώρες της Μεσογείου αποτελούν μια μεγάλη αγορά 234 εκατομμυρίων ανθρώπων με μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα 2.457 δολ. το 2000, με μικρότερο κατά κεφαλήν εισόδημα αυτό της Συρίας που υπολογίζεται σε 3.100 δολ. και με υψηλότερο του Ισραήλ με 17.701 δολ. Το ελληνικό εμπόριο με τις χώρες αυτές έχει αυξηθεί σημαντικά κατά τη δεκαετία του 1990 , με μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης του εμπορίου 9,3% για τις εξαγωγές και 7,6% για τις εισαγωγές. Αναλυτικότερα, το 2000 η αξία των ελληνικών εξαγωγών προς τις χώρες της Μεσογείου αυξήθηκε κατά 37,6% (από 620 εκ.\$ το 1990 σε 1.310 εκ.\$ το 1999 και σε 1.803 εκ.\$ το 2000) ενώ η αξία των εξαγωγών στον κόσμο μειώθηκε κατά 3,1% (από 11.074 εκ.\$ σε 10.729 εκ.\$).

Η Τουρκία αποτελεί την πρώτη εξαγωγική αγορά της Ελλάδας το 2000 με συνολική αξία εξαγωγών στα 543 εκ.\$, ενώ η Κύπρος και το Ισραήλ κατέχουν την δεύτερη και την τρίτη θέση με συνολική αξία 506 εκ.\$ και 180 εκ.\$ αντίστοιχα. Στην τέταρτη θέση βρίσκεται ο Λίβανος , με απορρόφηση Ελληνικών εξαγωγών αξίας 145 εκ.\$ (8% των συνολικών εξαγωγών της Ελλάδας), στην πέμπτη η Μάλτα με 133 εκ.\$ (7,4% των συνολικών εξαγωγών της Ελλάδας), και η Αίγυπτος στην έκτη θέση με 108 εκ.\$ (6% των συνολικών εξαγωγών της Ελλάδας). Ακολουθούν οι Αραβικές χώρες της Μεσογείου η Συρία, το Μαρόκο, η Τυνησία, η Αλγερία και , η Ιορδανία. Το 2005 οι ελληνικές εξαγωγές προς τις Αραβικές χώρες, υπολογίζονται στα 1,2 δις. Δολάρια , με κυριότερο εξαγωγικό εμπορικό εταίρο τη Λιβύη, στην οποία κατευθύνθηκαν αγαθά συνολικής αξίας 279 εκατ. Δολαρίων . Το 2006 παρουσιάστηκε αύξηση στις ελληνικές εξαγωγές προς Αραβικές χώρες κατά 25%, με συνολική αξία 1,5 δις. Δολάρια, ενώ οι εισαγωγές αντίστοιχα αυξήθηκαν κατά 17% με συνολική αξία 4,1 δις. Δολάρια, με μεγαλύτερο εισαγωγικό εταίρο τη Σαουδική Αραβία , η οποία εξήγαγε στην Ελλάδα προϊόντα αξίας 2,4 δις.δολάρια.

Όσον αφορά τη σύνθεση των ελληνικών εξαγωγών, τα βιομηχανικά προϊόντα καλύπτουν περίπου το 50% του συνόλου των εξαγωγών προς τις εξεταζόμενες χώρες της Μεσογείου. Οι εξαγωγές καυσίμων εμφανίζουν ποσοστά που κυμαίνονται από 17% ως 32% την περίοδο 1997-2000, ενώ τα αγροτικά προϊόντα αφορούν το 8% με 17% των συνολικών εξαγωγών της Ελλάδας την περίοδο 1992-1996 και οι πρώτες ύλες αποτελούν το 5% το 1992 και 14% το 1997. Οι ελληνικές εισαγωγές πετρελαίου και προϊόντων στη νέα δεκαετία αυξήθηκαν κατά 138% σε αξία και κατά 7,8% μόνο σε όγκο, καθώς από το 2003 οι τιμές τους υπερδιπλασιάστηκαν. Οι εισαγωγές του πετρελαίου προέρχονται κατά βάση από τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και από τη Μ.Ανατολή. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα εισάγει από τη Ρωσία το 33% του συνόλου των εισαγωγών πετρελαίου, ενώ εισάγει το 24%, 20% και το 11% από τη Σαουδική Αραβία, το Ιράν και τη Λιβύη αντίστοιχα. Το υπόλοιπο το 11% των εισαγωγών του πετρελαίου προέρχονται από το Καζακστάν και τη Λιβύη . Όσον αφορά τις ελληνικές εξαγωγές πετρελαίου και προϊόντων, άρχισαν με την πρώτη «κρίση του πετρελαίου» (1973-74) και αποτελούν έκτοτε σταθερό στοιχείο της εξαγωγικής δραστηριότητας. Η αξία των εξαγωγών πετρελαίου και προϊόντων κυμαίνεται μεταξύ 5% -16% της συνολικής αξίας των εξαγωγών, με εξαίρεση το 1980, όπου η αξία των εξαγωγών πετρελαίου υπερέβη το 16% της συνολικής αξίας των εξαγωγών, ενώ την περίοδο 2001-2005, οι εξαγωγές πετρελαίου αποτελούνται αποκλειστικά από προϊόντα πετρελαίου, καθώς η χώρα μας δεν εξάγει αργό πετρέλαιο. Στους παρακάτω πίνακες 5 και 6 παρουσιάζονται οι 15 κυριότερες χώρες-

προμηθευτές και πελάτες της Ελλάδος για τα προϊόντα πετρελαίου και ασφαλτωδών ορυκτών τα έτη 2001-2005.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΧΩΡΕΣ-ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΤΑ ΕΤΗ 2001 ΚΑΙ 2005

(Αξία σε χιλιάδες δολάρια)

Χώρα	Αξία στο 2005	% Συμμετοχή στις συνολικές εισαγωγές της κατηγορίας	Χώρα	Αξία στο 2001	% Συμμετοχή στις συνολικές εισαγωγές της κατηγορίας
Ρωσία	2.957.836	32,8%	Ρωσία	1.231.181	29,5%
Σαουδ.Αραβία	2.188.987	24,3%	Σαουδ.Αραβία	1.067.109	25,6%
Ιράν	1.831.869	20,3%	Ιράν	971.008	23,3%
Λιβύη	710.252	7,9%	Λιβύη	265.304	6,4%
Καζακστάν	249.279	2,8%	Ιράκ	230.036	5,5%
Ιταλία	189.309	2,1%	Ουκρανία	75.509	1,8%
Ρουμανία	129.362	1,4%	Καζακστάν	41.058	1,0%
ΗΠΑ	102.142	1,1%	Ην. Βασίλειο	32.351	0,8%
Ινδία	75.896	0,8%	Ισραήλ	27.635	0,7%
Ουκρανία	56.588	0,6%	Ινδία	25.954	0,6%
Αίγυπτος	53.761	0,6%	ΗΠΑ	23.788	0,6%
Τουρκμενιστάν	51.593	0,6%	Ιταλία	22.435	0,5%
Βουλγαρία	45.725	0,5%	Τουρκία	22.276	0,5%
Γερμανία	40.300	0,4%	Αίγυπτος	18.645	0,4%
Ιράκ	35.845	0,4%	Γερμανία	15.963	0,4%
Συνολικές εισαγωγές προϊόντων πετρελαίου	9.005.280	100,0%	Συνολικές εισαγωγές προϊόντων πετρελαίου	4.174.340	100,0%

Πηγή: ΕΣΥΕ-Επεξεργασία στοιχείων από το ΚΕΕΜ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΧΩΡΕΣ-ΠΕΛΑΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΤΑ ΕΤΗ 2001 ΚΑΙ 2005

(Αξία σε χιλιάδες δολάρια)

Χ ώ ρ α	Αξία στο 2005	% Συμμετοχή στις συνολικές εξαγωγές της κατηγορίας	Χ ώ ρ α	Αξία στο 2001	% Συμμετοχή στις συνολικές εξαγωγές της κατηγορίας
Τουρκία	382.441	24,2%	ΠΓΔΜ	177.411	16,3%
ΗΠΑ	204.383	12,9%	Τουρκία	113.848	10,5%
Συρία	131.526	8,3%	Μάλτα	108.182	9,9%
Λιβύη	112.728	7,1%	ΗΠΑ	73.541	6,8%
Ην. Αραβ. Εμιράτα	102.264	6,5%	Γιβραλτάρ	65.608	6,0%
Βουλγαρία	66.016	4,2%	Ισπανία	64.983	6,0%
Κύπρος	53.088	3,4%	Γαλλία	48.853	4,5%
Αλβανία	51.450	3,3%	Αλβανία	38.283	3,5%
Γιβραλτάρ	48.352	3,1%	Κύπρος	37.440	3,4%
Σερβία-Μαυροβούνιο-Κόσοβο	43.785	2,8%	Λίβανος	31.955	2,9%
Σιγκαπούρη	37.151	2,4%	Παναμάς	29.911	2,8%
ΠΓΔΜ	36.937	2,3%	Ιταλία	28.894	2,7%
Λίβανος	31.083	2,0%	Βουλγαρία	28.388	2,6%
Ιορδανία	27.000	1,7%	Σερβία-Μαυροβούνιο-Κόσοβο	24.665	2,3%
Αίγυπτος	21.456	1,4%	Ισραήλ	22.470	2,1%
Συνολικές εξαγωγές προϊόντων πετρελαίου	1.579.575	100,0%	Συνολικές εξαγωγές προϊόντων πετρελαίου	1.087.386	100,0%

Πηγή: ΕΣΥΕ-Επεξεργασία στοιχείων από το ΚΕΕΜ

Το 41,5% των εξαγωγών προϊόντων πετρελαίου το 2005 κατευθύνθηκαν στις ανεπτυγμένες χώρες, μέλη του ΟΟΣΑ, το 43,6% προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ το υπόλοιπο 14,9% κάλυψαν οι πρώην ανατολικές χώρες. Το σημαντικότερο ποσοστό καλύπτει η Τουρκία με ποσοστό 24,2% και ακολουθούν οι ΗΠΑ με 12,9%, η Συρία με 8,3%, η Λιβύη με 7,1%, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα με 6,5%, η Βουλγαρία με 4,2%, η Κύπρος, η Αλβανία, το Γιβραλτάρ και η Σιγκαπούρη με ποσοστά 3,4%, 3,3%, 3,1% και 2,4% αντίστοιχα. Διαπιστώνεται επομένως ότι οι δέκα αυτές χώρες καλύπτουν τα 3/4 της

συνολικής αξίας των ελληνικών εξαγωγών προϊόντων πετρελαίου. Στους παρακάτω πίνακες 7 και 8 παρουσιάζεται το εμπόριο της Ελλάδας με τις Αραβικές χώρες της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, ενώ στα διαγράμματα 1 και 2 παρουσιάζεται η κατανομή των εμπορικών συναλλαγών ανάμεσα στα κράτη .

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ (σε δολάρια Η.Π.Α)

Χώρα	Εισαγωγές	Εισαγωγές	Μεταβολή	Εξαγωγές	Εξαγωγές	Μεταβολή
	2006	2005	% 2005/2006	2006	2005	% 2005/2006
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	221.663.420	193.490.086	14,56	146.685.601	145.635.032	0,72
ΑΛΓΕΡΙΑ	187.233.412	115.403.843	62,24	222.980.666	49.906.212	346,80
ΜΑΡΟΚΟ	48.459.026	50.979.520	-4,94	56.779.196	29.458.283	92,74
ΤΥΝΗΣΙΑ	23.202.729	26.725.626	-13,18	63.165.926	40.757.710	54,98
ΣΟΥΔΑΝ	9.206.195	3.135.555	193,61	7.015.145	5.868.028	19,55
ΛΙΒΑΝΟΣ	20.133.567	16.990.820	18	123.349.508	73.051.268	68,85
ΛΙΒΥΗ	1.030.993.516	762.084.392	35,29	278.748.659	201.409.806	38,40
ΙΟΡΔΑΝΙΑ	4.291.073	2.521.046	70,21	16.375.295	47.258.822	-65,35
ΣΥΡΙΑ	23.697.293	24.285.128	-2,42	202.921.739	196.362.771	3,34
ΙΡΑΚ	19.802	35.754.093	-99,94	27.170.997	15.877.636	71,13
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	2.425.498.864	2.237.616.880	8,40	66.929.289	75.648.391	-11,53
ΚΟΥΒΕΪΤ	42.377.576	3.528.704	1.100,94	18.679.727	15.778.561	18,39
OMAN	6.679.113	7.325.715	-8,83	11.293.835	8.900.714	26,89
Η.Α.Ε	56.384.300	41.192.144	36,88	239.704.267	261.448.168	-8,32
ΚΑΤΑΡ	27.472.340	23.554.970	16,63	18.227.990	8.627.871	111,27
ΜΠΑΧΡΕΪ Ν	5.621.885	1.725.431	226	4.773.423	5.120.258	-6,77
ΥΕΜΕΝΗ	31.694.537	654.351	4743,7	3.906.390	2.579.289	51,45
ΣΥΝΟΛΟ	4.164.628.648	3.546.968.304	17,41	1.508.707.653	1.183.688.820	27,46

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

(σε δολάρια Η.Π.Α)

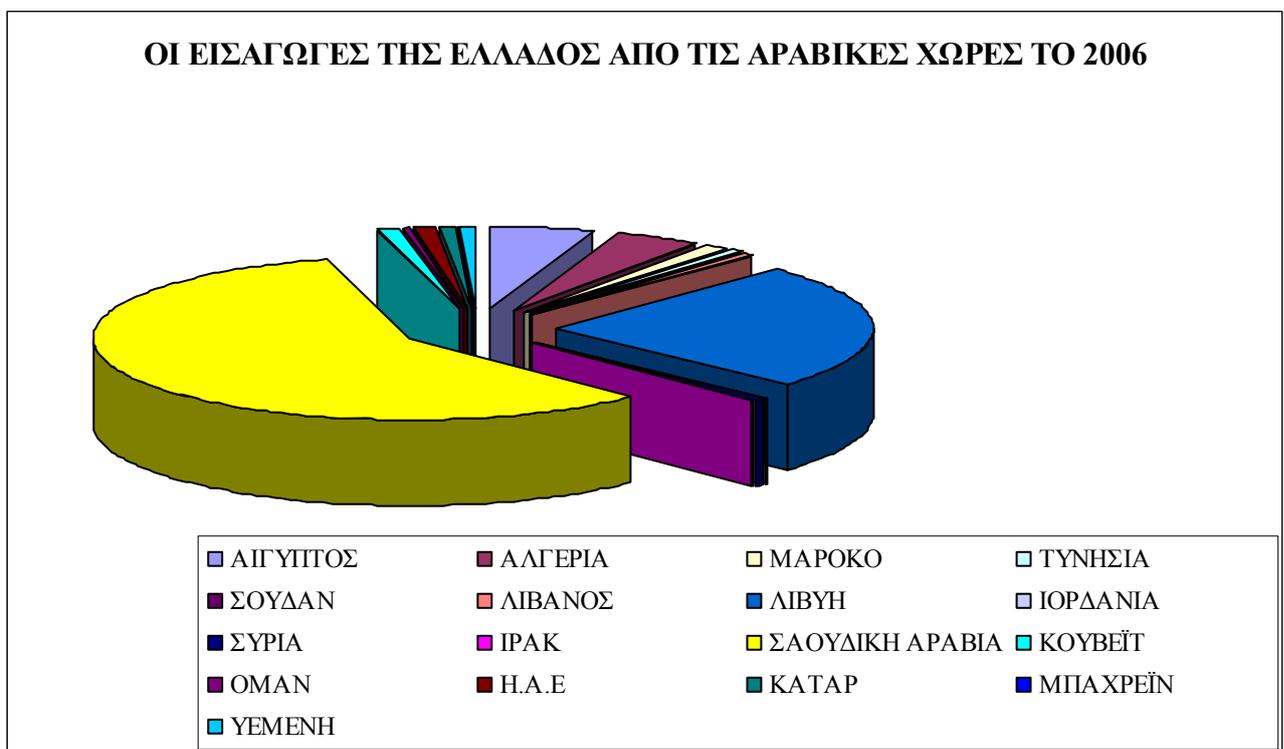
ΧΩΡΑ	Α. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		Β. ΕΞΑΓΩΓΕΣ		Γ. ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ
	2006	2006	2006	2006	2006
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	221.663.420	146.685.601			-74.977.819
ΑΛΓΕΡΙΑ	187.233.412	222.980.666			35.747.254
ΜΑΡΟΚΟ	48.459.026	56.779.196			8.320.170
ΤΥΝΗΣΙΑ	23.202.729	63.165.926			39.963.197
ΣΟΥΔΑΝ	9.206.195	7.015.145			-2.191.050
ΛΙΒΑΝΟΣ	20.133.567	123.349.508			103.215.941
ΛΙΒΥΗ	1.030.993.516	278.748.659			-752.244.857
ΙΟΡΔΑΝΙΑ	4.291.073	16.375.295			12.084.222
ΣΥΡΙΑ	23.697.293	202.921.739			179.224.446
ΙΡΑΚ	19.802	27.170.997			27.151.195
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	2.425.498.864	66.929.289			-2.358.569.575
ΚΟΥΒΕΪΤ	42.377.576	18.679.727			-23.697.849
OMAN	6.679.113	11.293.835			4.614.722
Η.Α.Ε	56.384.300	239.704.267			183.319.967
ΚΑΤΑΡ	27.472.340	18.227.990			-9.244.350
ΜΠΑΧΡΕΪΝ	5.621.885	4.773.423			-848.462
ΥΕΜΕΝΗ	31.694.537	3.906.390			-27.788.147
Σύνολο	4.164.628.648	1.508.707.653			-2.655.920.995

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία

Όπως προκύπτει από τη μελέτη των παραπάνω στοιχείων, η αξία των εισαγωγών της Ελλάδας από τις Αραβικές υπερβαίνει αυτή των εξαγωγών της προς τα κράτη αυτά, με αποτέλεσμα το εμπορικό της ισοζύγιο με τις Αραβικές χώρες να είναι αρνητικό. Συγκεκριμένα η αξία των εισαγωγών της Ελλάδας από τον Αραβικό κόσμο το 2006 ανέρχεται στα 4.164.628.648 δολάρια Η.Π.Α, ενώ η αξία των εξαγωγών στα 1.508.707.653 δολάρια Η.Π.Α (Πίνακας 8). Το 2006, η Ελλάδα εισάγει από τη Σαουδική Αραβία 2.425.498.864 δολάρια Η.Π.Α, το οποίο αντιστοιχεί σχεδόν στο 58% των συνολικών της εισαγωγών από τις Αραβικές χώρες. Ακολουθούν η Λιβύη με 1.030.993.516 δολάρια, η Αίγυπτος και η Αλγερία με 221.663.420 και 187.233.412 δολάρια αντίστοιχα. Το μεγαλύτερο μέρος εξαγωγών της Ελλάδας κατευθύνεται προς τη Λιβύη και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα με ποσοστό 34% της αξίας των συνολικών εξαγωγών προς τις Αραβικές χώρες, ενώ η μικρότερη αξία εξαγωγών κατευθύνεται προς την Υεμένη και το Μπαχρέιν. (Διαγράμματα 1 και 2). Το 2006

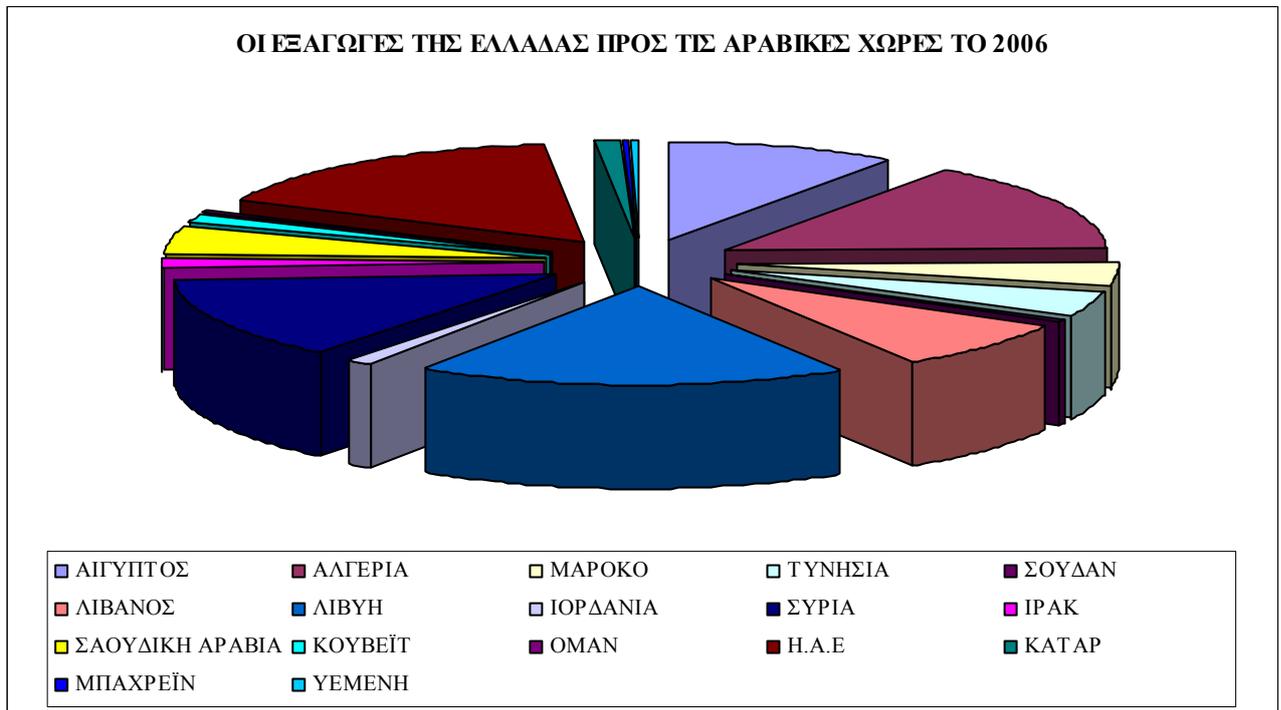
η αξία των εισαγωγών της Ελλάδας από τις Αραβικές χώρες αυξήθηκε κατά 0,17% με συνολική αξία 4.164.628.648 δολάρια, ενώ η αξία των εξαγωγών αυξήθηκε κατά 0,27% με συνολική αξία 1.508.707.653 δολάρια (Πίνακας 8). Αξιοσημείωτη είναι η αύξηση της αξίας των εισαγωγών της Ελλάδας από την Υεμένη, η οποία αυξήθηκε κατά 4.743,7%, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 31.040.186 δολάρια, ενώ παρόμοια αύξηση παρουσίασε και η αξία των εισαγωγών από το Κουβέιτ, η οποία ανήλθε στα 42.377.576 δολάρια, σημειώνοντας αύξηση 1.100,94%. Όσον αφορά τις εξαγωγές, σημαντική αύξηση παρουσίασε η αξία των εξαγωγών προς την Αλγερία, με ποσοστό 346,8%, του Κατάρ και του Μαρόκου με ποσοστό αύξησης 11,27% και 92,7% αντίστοιχα, ενώ σημαντική μείωση παρουσίασε η αξία των εξαγωγών προς την Ιορδανία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

4^η Ενότητα: Η Ανάλυση της εξέλιξης των εμπορικών συναλλαγών των χωρών του Αραβικού κόσμου με την Ευρωπαϊκή Ένωση- Το μοντέλο Gravity.

Στόχος της ενότητας αυτής είναι η μελέτη των προσδιοριστικών παραγόντων των εξαγωγών των Αραβικών χωρών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση την περίοδο 1995-2006. Όπως αναφέρθηκε στις παραπάνω ενότητες η Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένει ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος των Αραβικών χωρών της Μεσογείου, τόσο στον τομέα των αγαθών, όσο και στον τομέα των υπηρεσιών, ενώ παράλληλα αποτελεί τον πρώτο εμπορικό εταίρο του Αραβικού Συνδέσμου. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επεκτείνει τις δραστηριότητές της παγκοσμίως και κυρίως στις χώρες του «Τρίτου Κόσμου», μέσω της κοινής εμπορικής πολιτικής και συμφωνιών εμπορίου και συνεργασίας. Όσον αφορά την εμπορική της πολιτική προς τις Αραβικές χώρες, η Ε.Ε έχει θεσμοθετήσει την «διαδικασία της Βαρκελώνης» (Barcelona process) για την ενίσχυση των σχέσεών της με τις χώρες της Μεσογείου και συγκεκριμένα με τη Τουρκία, τη Τυνησία, το Μαρόκο, την Αλγερία, την Αίγυπτο, το Ισραήλ, το Λίβανο, τη Συρία, την Ιορδανία και την παλαιστινιακή Αρχή. Στα πλαίσια της συνεργασίας αυτής προβλέπεται η βαθμιαία κατάργηση των δασμολογικών και μη δασμολογικών εμποδίων στις συναλλαγές βιομηχανοποιημένων προϊόντων και η ελευθέρωση του εμπορίου γεωργικών προϊόντων και υπηρεσιών, τα οποία όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, υπόκεινται ανάλογα με τη χώρα υποδοχής, σε περιορισμούς, κυρίως για την προστασία της εγχώριας αγοράς. Πρέπει να σημειωθεί ότι στη Μέση Ανατολή βρίσκονται σε εξέλιξη διαπραγματεύσεις για τη δημιουργία ζώνης ελευθέρων συναλλαγών με τις χώρες του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου (Gulf Cooperation Council), το οποίο περιλαμβάνει, το Κατάρ, το Κουβέιτ, τη Σαουδική Αραβία, το Μπαχρέιν, το Ομάν, και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

Η ανάλυση της εξέλιξης των εμπορικών συναλλαγών του Αραβικού κόσμου με την Ευρωπαϊκή Ένωση, βασίζεται στο μοντέλο βαρύτητας (gravity model), το οποίο περιγράφει την εξέλιξη των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ δύο εμπορικών εταίρων. Το μοντέλο αυτό στηρίζεται στην υπόθεση ότι το εμπόριο δύναται να περιγραφεί από το μέγεθος του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ή του κατά κεφαλήν εισοδήματος και από την «οικονομική απόσταση» είτε αυτή είναι γεωγραφική είτε λογίζεται ως οικονομικό εμπόδιο. Οι μέθοδοι που θα χρησιμοποιηθούν για τον υπολογισμό του gravity model είναι αυτή των ελαχίστων τετραγώνων (OLS), των σταθερών επιδράσεων (Fixed Effects) και των τυχαίων

επιδράσεων (Random Effects). Όσον αφορά τη μέθοδο των Fixed Effects, αυτή λαμβάνει υπ' όψιν συγκεκριμένους παράγοντες κάθε χώρας, υπολογίζοντας μια σταθερά για κάθε μια από αυτές, ενώ οι εκτιμητές της μεθόδου αυτής δεν μπορούν να εκτιμήσουν την επίδραση κάθε μεταβλητής που είναι χρονικά αμετάβλητη. Σε αντίθεση με την παραπάνω μέθοδο, η Random Effects, έχει το πλεονέκτημα ότι συνυπολογίζονται στο μοντέλο οι μεταβλητές, οι οποίες είναι σταθερές στο χρόνο. Στις μεθόδους αυτές οι ερμηνευτικές μεταβλητές χωρίζονται σε εκείνες, οι τιμές των οποίων μεταβάλλονται με το πέρασμα του χρόνου, όπως το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν και ο πληθυσμός και σε εκείνες οι οποίες παραμένουν σταθερές. Το X'_{ijt} στις παρακάτω εξισώσεις αντιπροσωπεύει τις μεταβλητές οι οποίες μεταβάλλονται στο χρόνο, ενώ το Z'_{it} περιλαμβάνει τις σταθερές μεταβλητές στο χρόνο, όπως η χιλιομετρική απόσταση από τα οικονομικά κέντρα.

Αναλυτικότερα στην παρακάτω εξίσωση της μεθόδου των σταθερών επιδράσεων (1) το a_{ij} αντιπροσωπεύει τη σταθερά κάθε ζεύγους εμπορικών εταίρων υπό την επίδραση όλων των σταθερών μεταβλητών στο χρόνο, ενώ στην εξίσωση (2) της δεύτερης μεθόδου, το μ_{ij} είναι ο διαταρακτικός όρος για κάθε ζεύγος εμπορικών εταίρων, υποθέτοντας ότι $E[\mu_{ij}] = 0$, $Var[\mu_{ij}] = \sigma^2_{\mu}$, $Cov[\mu_{ij}, \epsilon_{ijt}] = 0$

$$Y_{ijt} = a_{ij} + a_0 + \beta' X_{ijt} + \epsilon_{ijt} \quad (1)$$

$$Y_{ijt} = a_0 + \beta' X_{ijt} + \delta Z_{ij} + \epsilon_{ijt} + \mu_{ij} \quad (2)$$

Στο υπόδειγμα για την ανάλυση της εξέλιξης των εμπορικών συναλλαγών των Αραβικών χωρών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως προσδιοριστικοί παράγοντες που ερμηνεύουν την εξέλιξη των εξαγωγών έχουν ληφθεί το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των εξαγωγικών και Εισαγωγικών χωρών, ο πληθυσμός των εξαγωγικών και εισαγωγικών χωρών, καθώς και η απόσταση από το οικονομικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 κρατών μελών. Αναλυτικότερα στην παρακάτω εξίσωση 3, η οποία είναι παρόμοια μ' αυτή των Sapir (1981) και Brada and Mendez (1985)

$$\log X_{ij} = a_0 + a_1 \log Y_i + a_2 \log Y_j + a_3 \log N_i + a_4 \log N_j + a_5 \log D_{ij} + a_6 DM_{ij} \quad (3)$$

το X_{ij} αποτελεί την αξία των εξαγωγών της χώρας i προς τη χώρα j , ενώ το Y_i και Y_j αντιπροσωπεύουν το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της εξαγωγικής χώρας και της εισαγωγικής χώρας αντίστοιχα. Οι μεταβλητές N_i και N_j αφορούν τον πληθυσμό της

εξαγωγικής και της εισαγωγικής χώρας και η μεταβλητή D_{ij} αφορά την απόσταση της εξαγωγικής χώρας από το οικονομικό κέντρο της εισαγωγικής χώρας. Στο συγκεκριμένο υπόδειγμα, στο οποίο εξετάζονται οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των χωρών του Αραβικού κόσμου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 κρατών μελών, η μεταβλητή X_{ij} αποτελεί τις εξαγωγές της κάθε Αραβικής χώρας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ το Y_i και Y_j το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των Αραβικών χωρών και της Ε.Ε αντίστοιχα. Επιπλέον η μεταβλητή N_j αφορά τον πληθυσμό των Αραβικών χωρών και η N_j τον πληθυσμό του συνόλου των κρατών μελών της Ε.Ε των 15. Πρέπει να σημειωθεί ότι για τη μεταβλητή D_{ij} έχει ληφθεί η απόσταση των Αραβικών χωρών από το Βερολίνο, το οποίο στη συγκεκριμένη μελέτη αποτελεί το οικονομικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο υπόδειγμα περιλαμβάνεται μια ψευδομεταβλητή η οποία λαμβάνει την μονάδα όταν υπάρχει εμπορική συμφωνία μεταξύ της εξαγωγικής χώρας με την εισαγωγική χώρα, ενώ λαμβάνει την τιμή 0 σε αντίθετη περίπτωση.

Κάθε μια από τις παραπάνω μεταβλητές φαίνεται να έχουν αναμενόμενες επιδράσεις στις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των εμπορικών εταίρων. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αναμένεται να έχει θετική επίδραση επί των εμπορικών συναλλαγών, αφού μια αύξηση στο Α.Ε.Π προϋποθέτει αυξημένη παραγωγή και κατ' επέκταση αύξηση των εξαγωγών, ενώ παράλληλα δύναται να προκαλέσει αύξηση των εισαγωγών λόγω αυξημένης ζήτησης. Αντίθετα, η επίδραση της μεταβλητής που αντιπροσωπεύει τον πληθυσμό δεν μπορεί να προβλεφθεί, αφού το μέγεθος του μπορεί είτε να αποτελεί παράγοντα αύξησης των εμπορικών συναλλαγών, είτε εμπόδιο. Αναλυτικότερα, η αύξηση του πληθυσμού μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγής των εμπορεύσιμων αγαθών μέσω του αυξημένου καταμερισμού της εργασίας. Όμως το μεγάλο μέγεθος του πληθυσμού μπορεί να έχει αρνητική επίδραση στις εξαγωγές, αφού ένα μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής θα διατίθεται προς κάλυψη των αυξημένων αναγκών του πληθυσμού, με αποτέλεσμα οι συντελεστές α_3 και α_4 να έχουν αρνητικό πρόσημο.

Όσον αφορά την απόσταση μεταξύ των εμπορικών εταίρων, αυτή φαίνεται να επιδρά αρνητικά στην εξέλιξη των εμπορικών ροών, αφού όσο αυξάνεται η ενδιάμεση απόσταση οδηγεί σε αύξηση των εξόδων, μειώνοντας τα κέρδη των επιχειρηματιών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό να εμπορεύονται με γειτονικές χώρες, ενώ οι κυβερνήσεις των κρατών προσφέρουν ισχυρά κίνητρα για προσέλκυση επενδυτών στους εξαγωγικούς τομείς της οικονομίας. Επιπλέον η σύναψη εμπορικών συμφωνιών μεταξύ συναλλασσομένων χωρών μειώνει τα εμπορικά κόστη, ενώ δίνει τη δυνατότητα πρόσβασης σε διεθνής αγορές. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα παραπάνω η

ψευδομεταβλητή DM i_j λαμβάνει τιμές 1 και 0 ανάλογα με το αν υπάρχει ή όχι εμπορική συμφωνία μεταξύ των εξεταζόμενων χωρών, ενώ ο συντελεστής α_6 αναμένεται να είναι θετικός.

Το υπόδειγμα αφορά τη περίοδο 1995-2006 και αποτελείται από 16 Αραβικές χώρες, εκτός του Ιράκ, λόγω της κοινωνικοπολιτικής κατάστασης, η οποία επικρατεί στην περιοχή και των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αθροιστικά. Συγκεκριμένα, οι Αραβικές χώρες του υποδείγματος είναι η Αλγερία, το Μπαχρέιν, η Αίγυπτος, η Ιορδανία, το Κουβέϊτ, ο Λίβανος, η Λιβύη, το Μαρόκο, το Ομάν, η Σαουδική Αραβία, το Σουδάν, η Συρία, η Τυνησία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και η Υεμένη, ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση περιλαμβάνονται οι χώρες Αυστρία, Βέλγιο, Φιλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία, Δανία και Ηνωμένο Βασίλειο. Τα στοιχεία σχετικά με τις εξαγωγές και το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αντλήθηκε από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF -International Financial Statistics), ενώ οι αποστάσεις μεταξύ των εμπορικών εταίρων προήλθαν από τον Παγκόσμιο Άτλα..

Στον πίνακα 4.α παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εκτίμησης του υποδείγματος παλινδρόμησης, από τη μελέτη των οποίων διαπιστώνεται ότι τουλάχιστον ένας συντελεστής των μεταβλητών, εκτός του σταθερού όρου, είναι στατιστικά σημαντικός, αφού συγκρίνοντας την τιμή της p-value της στατιστικής F με το επίπεδο σημαντικότητας 5%, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση της μη στατιστικής σημαντικότητας² των μεταβλητών του υποδείγματος. Αναλυτικότερα, το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της εξαγωγικής χώρας, ο πληθυσμός της εξαγωγικής χώρας και η απόσταση των εξαγωγικών χωρών από το οικονομικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης φαίνεται να έχουν σημαντική επίδραση επί της αξίας των εξαγωγών των Αραβικών χωρών. Αντίθετα, το εισόδημα και ο πληθυσμός της εισαγωγικής χώρας δεν φαίνεται να επιδρούν σε μεγάλο βαθμό στην εξέλιξη των εξαγωγών των Αραβικών χωρών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Συγκρίνοντας την τιμή της p-value³ του συντελεστή α_1 με το

²Έλεγχος συνολικής στατιστικής σημαντικότητας: $H_0: \alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = \alpha_4 = \alpha_5 = \alpha_6 = 0$

$$H_1: \alpha_0 \neq 0$$

Σύγκριση της τιμής p-value της στατιστικής F με το επίπεδο σημαντικότητας 5%. Και 1% Αν p-value > 0,005, 0,01, δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση της συνολικής μη στατιστικής σημαντικότητας των συντελεστών, εκτός του σταθερού όρου.

³Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας: $H_0: \alpha_0 = 0$

$$H_1: \alpha_0 \neq 0$$

Σύγκριση της τιμής p-value με το επίπεδο σημαντικότητας 5% και 1%. Αν p-value > 0,05, 0,01, δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση της μη στατιστικής σημαντικότητας των συντελεστών.

επίπεδο σημαντικότητας 1%, προκύπτει ότι ο συντελεστής είναι στατιστικά σημαντικός σε ε.σ 0,10, ενώ ο συντελεστές των μεταβλητών του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος και του πληθυσμού της Ε.Ε δεν είναι στατιστικά σημαντικοί. Αντίθετα, ο συντελεστής του πληθυσμού της εξαγωγικής χώρας και η απόσταση των Αραβικών χωρών από το οικονομικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι στατικά σημαντικοί σε επίπεδο σημαντικότητας 1%. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο συντελεστής της ψευδομεταβλητής, η οποία λαμβάνει την τιμή 1 ή ο ανάλογα με το αν έχει συναφθεί ή όχι εμπορική συμφωνία μεταξύ των εξεταζόμενων χωρών, είναι στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, γεγονός το οποίο δηλώνει ότι η ύπαρξη εμπορικής συμφωνίας επηρεάζει την εξέλιξη των εμπορικών εκροών των Αραβικών κρατών. Αναλυτικότερα, μια αύξηση κατά 1% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος των εξαγωγικών χωρών, θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των εξαγωγών κατά 1,45%, ενώ παρόμοια αύξηση στον πληθυσμό της εξαγωγικής χώρας θα προκαλέσει μείωση στις εξαγωγές των Αραβικών χωρών κατά 0,13%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.α

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ GRAVITY

Μεταβλητή	Συντελεστής
Y _i	1,453*** (21,723)
Y _j	-0,028 (-0,050)
N _i	-0,134*** (3,032)
N _j	1,202 (0,173)
D _{ij}	-2,727*** (-14,516)
D _{mij}	-0,347 (-1,945)
Σταθερός όρος	2,232 (0,076)
R-squared	0,831
Στατιστική F	152,491
Στατιστική Durbin-Watson	0,190

Σημείωση :Τα μεγέθη στις παρενθέσεις αφορούν τη στατιστική t, ενώ ** / *** υποδηλώνουν ότι η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 5% και 1% αντίστοιχα

Όπως προκύπτει από την εκτίμηση της παραπάνω παλινδρόμησης με μια ψευδομεταβλητή, η τιμή της στατιστικής Durbin-Watson ισούται με 0,19, γεγονός που αποδεικνύει την ύπαρξη θετικής αυτοσυσχέτισης, με αποτέλεσμα οι εκτιμήτριες να είναι αμερόληπτες, αλλά όχι άριστες. Επιπλέον, ο συντελεστής προσδιορισμού R^2 , λαμβάνει την τιμή 0,83, αποδεικνύοντας ότι το 83% της διακύμανσης της αξίας των συναλλαγών ερμηνεύεται από την γραμμική επίδραση των μεταβλητών του υποδείγματος. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι όταν η τιμή του R^2 τείνει προς τη μονάδα, το υπόδειγμα που εκτιμάται προσαρμόζεται καλύτερα στο νέφος των σημείων του δείγματος. Για το λόγο αυτό, το παραπάνω υπόδειγμα εκτιμήθηκε με τις μεθόδους παλινδρόμησης Fixed Effects και Random Effects, τα αποτελέσματα των οποίων παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.β

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ GRAVITY ΜΕ ΤΙΣ ΜΕΘΟΔΟΥΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΚΑΙ ΤΥΧΑΙΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ

	Μέθοδος Σταθερών Επιδράσεων	Μέθοδος Τυχαίων Επιδράσεων
Μεταβλητή	Συντελεστής	Συντελεστής
Yi	0,495*** (3,314)	0,787*** (-1,214)
Yj	0,321 (1,340)	0,175 (5,947)
Ni	1,102*** (2,964)	0,171 (1,103)
Nj	3,506 (0,810)	6,157 (1,673)
Dij	-0,548*** (-4,59)	-2,373*** (-3,548)
Dmij	0,076 (0,749)	0,003 (0,032)
Σταθερός όρος	-	-20,816 (-1,214)
Στατιστική F	1228,140	
Στατιστική Durbin-Watson	1,059	0,892
R-squared	0,973	0,968

Σημείωση :Τα μεγέθη στις παρενθέσεις αφορούν τη στατιστική t, ενώ ** / *** υποδηλώνουν ότι η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 5% και 1% αντίστοιχα

Όπως παρατηρείται από τα παραπάνω αποτελέσματα το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της εξαγωγικής χώρας και η απόσταση από το οικονομικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις εξαγωγές των εξεταζομένων χωρών. Αναλυτικότερα, μια αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της εξαγωγικής χώρας θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της αξίας των εξαγωγών κατά 0,49% στη μέθοδο των σταθερών επιδράσεων κατά 0,78% στη μέθοδο των τυχαίων επιδράσεων. Επιπλέον, στην μέθοδο των σταθερών επιδράσεων, η αύξηση του πληθυσμού της εξαγωγικής χώρας, φαίνεται να επηρεάζει θετικά την εξέλιξη των εξαγωγών των Αραβικών χωρών, αφού δύναται να αυξήσει τον βαθμό καταμερισμού της εργασίας, με αποτέλεσμα την διαφοροποίηση της παραγωγής και την αύξηση των εξαγωγών. Συγκεκριμένα μια αύξηση κατά 1%, θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των εξαγωγών κατά 1,10%.

Όπως προκύπτει από την εκτίμηση της παραπάνω παλινδρόμησης με τις μεθόδους σταθερών και τυχαίων επιδράσεων, η τιμή της στατιστικής Durbin-Watson είναι μεγαλύτερη από αυτή της πρώτης μεθόδου και ισούται με 1,059 και 0,892 αντίστοιχα, γεγονός που αποδεικνύει την ύπαρξη μικρότερου βαθμού θετικής αυτοσυσχέτισης. Επιπλέον, ο συντελεστής προσδιορισμού R^2 , στην μέθοδο των σταθερών επιδράσεων, ισούται με 0,97, ενώ στην μέθοδο των τυχαίων επιδράσεων με 0,96, αποδεικνύοντας ότι το 97% και το 96% της διακύμανσης της αξίας των συναλλαγών ερμηνεύεται από την γραμμική επίδραση των μεταβλητών του υποδείγματος. Επιπλέον, διαπιστώνεται ότι το υπόδειγμα προσαρμόζεται καλύτερα στο νέφος των σημείων του δείγματος, αφού με τις μεθόδους των σταθερών και τυχαίων επιδράσεων, η τιμή του συντελεστή προσδιορισμού R^2 τείνει προς τη μονάδα.

Τα αποτελέσματα της εκτίμησης του υποδείγματος συμπίπτουν μ' αυτά της έρευνας των Ekholm et al. (1996) για το εξωτερικό εμπόριο των χωρών της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, όπου το εισόδημα των χωρών, καθώς και η απόσταση μεταξύ των εμπορικών εταίρων έχει θετική και αρνητική επίδραση επί των εμπορικών συναλλαγών αντίστοιχα. Στο υπόδειγμα της βαρύτητας βασίστηκε και η έρευνα των Miniesy R.S and J.B. Nugent (2005) για την ανάλυση του εμπορίου των Αραβικών χωρών. Τα αποτελέσματα της εκτίμησης του υποδείγματος των Miniesy R.S και J.B. Nugent συμπίπτουν με τα αποτελέσματα της μεθόδου των ελαχίστων τετραγώνων της παρούσας έρευνας όπου η ελαστικότητα των εξαγωγών των Αραβικών χωρών ως προς το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είναι μεγαλύτερη από τη μονάδα, ενώ η χιλιομετρική απόσταση μεταξύ των εμπορικών εταίρων έχει αρνητική επίδραση επί των εξαγωγών. Επιπλέον, στο ίδια συμπεράσματα καταλήγουν και οι Kang H. And Fratianni M.(2006), οι οποίοι συμπεριέλαβαν στο υπόδειγμα τους τις χώρες της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. Στην συγκεκριμένη έρευνα οι

συντελεστές του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, η απόσταση από τον εμπορικό εταίρο και του πληθυσμού της εξαγωγικής χώρας, είναι στατιστικά σημαντικοί σε επίπεδο σημαντικότητας 1%.

Σε παρόμοια συμπεράσματα καταλήγουν και έρευνες για την εξέλιξη των εμπορικών συναλλαγών χωρών εκτός του Αραβικού κόσμου. Συγκεκριμένα από την έρευνα των Papazoglou C. and E.J Pentecost (2002), η οποία βασίστηκε στο μοντέλο βαρύτητας, συμπεραίνεται ότι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των εξεταζόμενων χωρών, η ύπαρξη εμπορικής συμφωνίας μεταξύ των εμπορικών εταίρων και ο πληθυσμός της εισαγωγικής χώρας έχουν θετική επίδραση επί των εμπορικών συναλλαγών των εξεταζόμενων χωρών, ενώ είναι στατιστικά σημαντικοί σε επίπεδο σημαντικότητας 5%. Πρέπει να σημειωθεί ότι στο υπόδειγμα των Papazoglou C. και E.J Pentecost ο πληθυσμός της εξαγωγικής χώρας, έχει θετική επίδραση επί των εμπορικών συναλλαγών, όπως και στην περίπτωση των Αραβικών χωρών, με τη διαφορά ότι ο συντελεστής της μεταβλητής αυτής δεν είναι στατιστικά σημαντικός. Αντίθετα, τα αποτελέσματα της εκτίμησης του υποδείγματος για τις εμπορικές συναλλαγές των χωρών του Αραβικού κόσμου διαφέρουν σε σχέση μ' αυτά της έρευνας των McPherson M. And W.Trumbull (2006), καθώς και του Egger (2002), σύμφωνα με τις οποίες ο συντελεστής της χιλιομετρικής απόστασης μεταξύ των εμπορικών εταίρων δεν είναι στατιστικά σημαντικός, ενώ η ύπαρξη εμπορικής συμφωνίας μεταξύ των χωρών επιδρά σε μεγάλο βαθμό στις εμπορικές συναλλαγές.

5^η Ενότητα: Συμπεράσματα

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι η μελέτη των οικονομιών και του εξωτερικού εμπορίου των χωρών του Αραβικού κόσμου και κυρίως η ανάλυση των εμπορικών συναλλαγών ανάμεσα στον Αραβικό κόσμο και την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών. Από την έρευνα αυτή διαπιστώνεται ότι ο βαθμός επίδρασης των εξωγενών και των ενδογενών παραγόντων στην οικονομική ανάπτυξη του Αραβικού κόσμου διαφέρει ανάμεσα στις χώρες, ενώ η έλλειψη φυσικών πόρων δεν φαίνεται να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα στην ανάπτυξη ορισμένων Αραβικών κρατών. Κράτη με παρόμοια ποσότητα φυσικών πόρων παρουσιάζουν σημαντική διαφορά στην εξέλιξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος, ενώ χώρες με σημαντικές διαφορές αποθεμάτων φυσικών πόρων, όπως η Ιορδανία και το πλούσιο σε φυσικούς πόρους Ομάν, παρουσιάζουν παρόμοια αύξηση εισοδήματος. Ως σημαντικότεροι παράγοντες μπορούν να θεωρηθούν οι εμπορικές, οικονομικές και κοινωνικές κρατικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν στα κράτη, αφού τα τελευταία χρόνια, στις περισσότερες από τις Αραβικές χώρες της Βορείου Αφρικής και Μέσης Ανατολής έχει σημειωθεί σημαντική βελτίωση στους κοινωνικοοικονομικούς τομείς προσφέροντας ένα αρκετά ευνοϊκό κλίμα για τους ξένους επενδυτές, οι οποίοι προσανατολίζονται κυρίως προς τον εξαγωγικό τομέα.

Όσον αφορά τις εμπορικές συναλλαγές ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τον Αραβικό κόσμο, οι χώρες του Αραβικού Συνδέσμου αποτελούν την έκτη μεγαλύτερη εξαγωγική αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ η τελευταία αποτελεί τον πρώτο εμπορικό εταίρο του Συνδέσμου και των Αραβικών χωρών της Μεσογείου. Η αξία των εμπορικών συναλλαγών των περισσότερων Αραβικών χωρών αυξάνεται με σταθερούς ρυθμούς, αύξηση η οποία οφείλεται κυρίως στην άνοδο της τιμής του πετρελαίου, για τις Αραβικές χώρες της Μέσης Ανατολής, ενώ η υπογραφή συμφωνιών εμπορικής συνεργασίας μεταξύ των Αραβικών χωρών της Μεσογείου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης δε φαίνεται να έχει σημαντική επίδραση επί των εξαγωγών των Αραβικών χωρών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τη σημαντικότερη επίδραση επί της αξίας των εξαγωγών των Αραβικών χωρών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση την περίοδο 1995-2006, σύμφωνα με την εκτίμηση του μοντέλου βαρύτητας, έχουν το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της εξαγωγικής χώρας, ο πληθυσμός της εξαγωγικής χώρας και η απόσταση των εξαγωγικών χωρών από το οικονομικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι συντελεστές των οποίων παρουσιάζουν στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο σημαντικότητας 1%. Αντίθετα το εισόδημα και ο πληθυσμός της εισαγωγικής

χώρας δεν φαίνεται να επιδρούν στην εξέλιξη των εξαγωγών των Αραβικών χωρών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα αποτελέσματα της εκτίμησης του υποδείγματος συμπίπτουν μ' αυτά της έρευνας για το εξωτερικό εμπόριο των χωρών της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής των Ekholm et al. (1996) και των Miniesy and Nugent (2005), όπου το εισόδημα των χωρών, καθώς και η απόσταση μεταξύ των εμπορικών εταίρων έχει θετική και αρνητική επίδραση επί των εμπορικών συναλλαγών αντίστοιχα. Επιπλέον, στο ίδια συμπεράσματα καταλήγουν και οι Kang and Fratianni (2006), οι οποίοι συμπεριέλαβαν στο υπόδειγμα τους τις χώρες της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, καθώς και οι Parazoglou and Pentecost (2002), όπου ο πληθυσμός της εξαγωγικής χώρας, έχει θετική επίδραση επί των εμπορικών συναλλαγών, όπως και στην περίπτωση των Αραβικών χωρών, με τη διαφορά ότι ο συντελεστής της μεταβλητής αυτής δεν είναι στατιστικά σημαντικός. Διαπιστώνεται επομένως ότι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν και κατ' επέκταση ο βαθμός μεγέθυνσης της οικονομίας αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα αύξησης των εξαγωγών, ενώ αντίθετα η μεγάλη απόσταση ορισμένων Αραβικών χωρών από το οικονομικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης φαίνεται να επιδρά αρνητικά στην εξέλιξη των εξαγωγών τους προς αυτή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΔΙΜΕΡΕΣ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΗΑΕ

Το υφιστάμενο διμερές θεσμικό πλαίσιο συνεργασίας με τα ΗΑΕ περιλαμβάνει τις κάτωθι Συμφωνίες :

1. Συμφωνία-Πλαίσιο Οικονομικής, Μορφωτικής και Τεχνικής Συνεργασίας (1976)
2. Αεροπορική Συμφωνία (1991)
3. Πρωτόκολλο Συνεργασίας μεταξύ του Σ.Ε.Β. και του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου του Abu Dhabi (2006)

Εκκρεμούν οι παρακάτω Συμφωνίες:

1. Συμφωνία Αποφυγής Διπλής Φορολογίας.
2. Συμφωνία Τουριστικής Συνεργασίας.
3. Συμφωνία Ναυτιλιακής Συνεργασίας.
4. Συμφωνία Απαλλαγής της Διπλής Φορολογίας των Ναυτιλιακών Κερδών
5. Συμφωνία Στρατιωτικής Συνεργασίας
6. Μορφωτική Συμφωνία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΕΥΡΩΜΕΣΟΓΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει συνάψει, μεταξύ 1998 και 2005, επτά ευρωμεσογειακές συμφωνίες σύνδεσης με την Αραβική Δημοκρατία της Αιγύπτου, το κράτος του Ισραήλ, το Χασεμιτικό Βασίλειο της Ιορδανίας, τη Δημοκρατία του Λιβάνου, το Βασίλειο του Μαρόκου, τη Δημοκρατία της Τυνησίας και τη Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας. Οι συμφωνίες αυτές παρέχουν το κατάλληλο πλαίσιο για τον πολιτικό διάλογο Βορρά-Νότου. Χρησιμεύουν επίσης ως βάση για τη σταδιακή απελευθέρωση του εμπορίου στο μεσογειακό χώρο. Τέλος, καθορίζουν τους όρους συνεργασίας μεταξύ της ΕΕ και κάθε χώρας-εταίρου στον οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα.

ΠΡΑΞΕΙΣ

Απόφαση 2006/356/ΕΚ, απόφαση 2005/690/ΕΚ, απόφαση 2004/635/ΕΚ, απόφαση 2002/357/ΕΚ, απόφαση 2000/384/ΕΚ, απόφαση 2000/204/ΕΚ, απόφαση 98/238/ΕΚ, σχετικά με τη σύναψη ευρωμεσογειακής συμφωνίας σύνδεσης μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των κρατών μελών τους, αφενός, και, αντιστοίχως, της Δημοκρατίας του Λιβάνου, της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλγερίας, της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου, του Χασεμιτικού Βασιλείου της Ιορδανίας, του κράτους του Ισραήλ, του Βασιλείου του Μαρόκου και της Δημοκρατίας της Τυνησίας.

ΣΥΝΟΨΗ

Η ευρωμεσογειακή εταιρική σχέση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών της Νότιας Μεσογείου ξεκίνησε το 1995 (διαδικασία της Βαρκελώνης). Η εταιρική αυτή σχέση, η οποία στηρίζεται στην αμοιβαιότητα, την αλληλεγγύη και την κοινή ανάπτυξη, έχει ως στόχο την καθιέρωση μιας πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής συνεργασίας. Στο πλαίσιο της διαδικασίας της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης, έχουν συναφθεί συμφωνίες σύνδεσης - διμερείς συμφωνίες νέας γενιάς μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών, αφενός, και των μεσογειακών χωρών-εταίρων, αφετέρου. Οι συμφωνίες αυτές ήρθαν να υποκαταστήσουν τις συμφωνίες πρώτης γενιάς, δηλαδή τις συμφωνίες συνεργασίας που είχαν συναφθεί στη δεκαετία του 1970. Πέρα από το διμερή χαρακτήρα τους και τα

ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε κράτους-εταίρου, οι συμφωνίες σύνδεσης έχουν παρόμοια δομή. Στόχος τους είναι να προωθήσουν τα εξής:

- τη διεξαγωγή τακτικού διαλόγου στον πολιτικό τομέα και τον τομέα της ασφάλειας, καθώς και την παροχή του κατάλληλου πλαισίου για την ανάπτυξη στενών σχέσεων μεταξύ των μερών·
- το εμπόριο, με τη σταδιακή απελευθέρωση των συναλλαγών αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Η ανάπτυξη των συναλλαγών θα ευνοήσει τη διαμόρφωση ισορροπημένων οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των μερών. Εντούτοις, δεδομένου ότι το Ισραήλ αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση σε σχέση με τις άλλες μεσογειακές χώρες-εταίρους, η συμφωνία σύνδεσης με το Ισραήλ δεν στοχεύει στην ανάπτυξη του εμπορίου και των οικονομικών σχέσεων αλλά στην εμβάθυνσή τους·
- το διάλογο για κοινωνικά και πολιτιστικά θέματα καθώς και για θέματα ανθρώπινου δυναμικού. Οι τομείς αυτοί, περιλαμβανομένου και του επιστημονικού, πολιτιστικού και χρηματοδοτικού τομέα, θα αποτελέσουν αντικείμενο ιδιαίτερης συνεργασίας.

Επιπλέον, η εταιρική αυτή σχέση έχει ως στόχο να προωθήσει την ανάπτυξη της περιφερειακής συνεργασίας μεταξύ των μεσογειακών χωρών-εταίρων, δεδομένου ότι η ενδοπεριφερειακή ολοκλήρωση αποτελεί μοχλό για την ειρήνη και τη σταθερότητα καθώς και για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Πολιτικός διάλογος

Οι συμφωνίες δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην καθιέρωση τακτικού διαλόγου μεταξύ των μερών στον πολιτικό τομέα και τον τομέα της ασφάλειας, με εξαίρεση την Παλαιστινιακή Αρχή. Με το διάλογο αυτό επιδιώκεται η προσέγγιση των μερών, μέσω της καλύτερης αμοιβαίας κατανόησης και της εμβάθυνσης της πολιτικής συνεργασίας. Με τον τρόπο αυτόν ενισχύεται όχι μόνον η ασφάλεια και η σταθερότητα στην εν λόγω περιοχή, αλλά και η αλληλεγγύη και η ανεκτικότητα έναντι των άλλων πολιτισμών. Οι συμφωνίες σύνδεσης των χωρών του Μαγκρέμπ δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην αναγκαιότητα του διαλόγου και της αλληλεγγύης, σε αμοιβαία βάση, τα οποία μπορούν να εξασφαλίσουν την ειρήνη, την ασφάλεια και την ανάπτυξη της περιοχής. Ο διάλογος αυτός παρέχει επίσης ένα πλαίσιο για κοινές πρωτοβουλίες.

Δημιουργία ζώνης ελευθέρων συναλλαγών

Οι συμφωνίες σύνδεσης προβλέπουν τη σταδιακή εγκαθίδρυση ζώνης ελευθέρων συναλλαγών στη Μεσόγειο, στο πλαίσιο της τήρησης των υποχρεώσεων κάθε μέρους της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου. Προς το σκοπό αυτό, προβλέπεται μεταβατική περίοδος δώδεκα ετών, κατ' ανώτατο όριο, η οποία αρχίζει από τη στιγμή της έναρξης ισχύος της συμφωνίας. Ωστόσο, δεδομένου ότι υφίσταται ήδη ζώνη ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ της Κοινότητας και του Ισραήλ, η συμφωνία προβλέπει την ενίσχυση της ζώνης αυτής. Η **ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων** μεταξύ της Κοινότητας και των μεσογειακών χωρών θα καταστεί δυνατή χάρη στην απαγόρευση των δασμών (οι οποίοι σταδιακά θα καταργηθούν), την απαγόρευση των ποσοτικών περιορισμών επί των εισαγωγών και των εξαγωγών καθώς και την απαγόρευση όλων των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος ή μέτρων διακριτικής μεταχείρισης μεταξύ των μερών. Οι κανόνες αυτοί εφαρμόζονται ειδικά τόσο στις εισαγωγές βιομηχανικών προϊόντων όσο και στις συναλλαγές γεωργικών προϊόντων, μεταποιημένων ή μη, καθώς και στα προϊόντα αλιείας. Ωστόσο, είναι δυνατόν να θεσπιστούν μέτρα διασφάλισης για λόγους δημοσίου συμφέροντος ή για λόγους προστασίας ενός ιδιαίτερα ευπαθούς οικονομικού τομέα.

Όσον αφορά το **δικαίωμα εγκατάστασης και την παροχή υπηρεσιών**, τα μέρη επαναβεβαιώνουν τις δεσμεύσεις που ανέλαβαν στο πλαίσιο της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου, και ιδίως την τήρηση της ρήτρας του πλέον ευνοουμένου κράτους στο εμπόριο των σχετικών υπηρεσιών. Οι συμφωνίες σύνδεσης με την Αίγυπτο, το Ισραήλ, το Μαρόκο και την Τυνησία επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής των συμφωνιών στην ελευθερία εγκατάστασης των επιχειρήσεων του ενός εκ των μερών στο έδαφος του άλλου μέρους. Αντίθετα, η αρχή της ελεύθερης εγκατάστασης γίνεται αποδεκτή για τις άλλες χώρες, υπό τον όρο ότι οι επιχειρήσεις κάθε μέρους, οι οποίες εγκαθίστανται στο έδαφος του άλλου, δεν θα τυγχάνουν λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης. Τα μέρη διαβουλεύονται μεταξύ τους ώστε να διευκολύνουν την **κυκλοφορία των κεφαλαίων** μεταξύ της Κοινότητας και των χωρών-εταίρων, με στόχο την πλήρη απελευθέρωση του τομέα μόλις θα έχουν εκπληρωθεί επαρκώς οι σχετικές προϋποθέσεις.

Σε ό,τι αφορά τις πληρωμές, τα κεφάλαια και τον ανταγωνισμό, ο προσδιορισμός των εμποδίων που είναι μη συμβατά προς τις συμφωνίες αποσκοπεί στην ανάπτυξη θεμιτού εμπορίου μεταξύ των μερών. Με τον τρόπο αυτό, οι συμφωνίες καθορίζουν τους κανόνες που πρέπει να διέπουν τις εμπορικές πρακτικές, την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, τις κρατικές

ενισχύσεις και την απελευθέρωση των δημοσίων συμβάσεων. Ειδικότερα, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα δικαιώματα βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας τυγχάνουν προστασίας σύμφωνα με τα αυστηρότερα διεθνή πρότυπα. Τέλος η οικονομική συνεργασία σε τελωνειακά θέματα πρέπει να στηρίζει τις ζώνες ελευθέρων συναλλαγών καθώς και τη δίκαιη λειτουργία τους.

Οικονομική συνεργασία

Σε μια ισορροπημένη οικονομική συνεργασία, η οποία αποτελεί μοχλό για την ολοκλήρωση, πρέπει να κυριαρχεί το αμοιβαίο συμφέρον των μερών καθώς και πνεύμα **εταιρικής σχέσης**. Η οικονομική συνεργασία θα επικεντρωθεί κυρίως στα εξής:

- στους τομείς που θίγονται περισσότερο από την απελευθέρωση των συναλλαγών·
- στους τομείς που ευνοούν την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης·
- στους τομείς που ευνοούν περισσότερο την προσέγγιση των οικονομιών. Η συνεργασία μεταξύ της Κοινότητας και του Ισραήλ αφορά μόνο το τελευταίο αυτό σημείο.

Σύμφωνα με τους στόχους της συμφωνίας, η συνεργασία θα πρέπει να οδηγήσει στη βιώσιμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των μεσογειακών χωρών-εταίρων και, υπό την έννοια αυτή, θα πρέπει να εφαρμοστεί με γνώμονα το σεβασμό του περιβάλλοντος και της οικολογικής ισορροπίας κάθε μεσογειακού εταίρου. Η συνεργασία υλοποιείται μέσω της καθιέρωσης ενός τακτικού οικονομικού διαλόγου καθώς και μέσω κοινών δράσεων επικοινωνίας, παροχής συμβουλών, τεχνογνωσίας και κατάρτισης.

Οι συμφωνίες σύνδεσης προβλέπουν **άλλους τομείς συνεργασίας**. Στο πλαίσιο αυτό, δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην περιφερειακή συνεργασία. Η συνεργασία αυτή ενθαρρύνεται για όλες τις δραστηριότητες που έχουν αντίκτυπο σ' αυτήν, όπως η περιφερειακή οικονομική ολοκλήρωση, η ανάπτυξη οικονομικών υποδομών, το περιβάλλον, η επιστημονική και τεχνολογική έρευνα, ο πολιτισμός, τα τελωνεία και η έρευνα. Στην περίπτωση των χωρών του Μαγκρέπ, η περιφερειακή ολοκλήρωση θα μπορούσε να υλοποιηθεί με τη δημιουργία κοινών οργάνων και τη χάραξη κοινών πολιτικών και προγραμμάτων.

Οι συμφωνίες σύνδεσης προβλέπουν μια σειρά τομέων στους οποίους είναι δυνατό να ξεκινήσουν και να προωθηθούν συνεργασίες μεταξύ των μερών, ή απλώς να ενισχυθούν στην περίπτωση του Ισραήλ. Από τις βασικές συστάσεις, σημαντικότερες θεωρούνται οι εξής: η

ενίσχυση, ο εκσυγχρονισμός και η διαφοροποίηση των δομών της βιομηχανίας, της γεωργίας και της αλιείας, των μεταφορών, της ενέργειας, της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, της επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, των τηλεπικοινωνιών και των τεχνολογιών των πληροφοριών. Αφενός, θα πρέπει να δημιουργηθούν δομές για την προώθηση των επενδύσεων και την ανάπτυξη του τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και, αφετέρου, οι δομές αυτές θα πρέπει να ενισχυθούν για τον τουρισμό.

Όσον αφορά την Αλγερία και την Αίγυπτο, οι αντίστοιχες συμφωνίες προτείνουν μέτρα υπέρ της προστασίας των καταναλωτών. Προβλέπονται επίσης συνεργασίες για την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρημάτων, την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου ναρκωτικών (με εξαίρεση την Ιορδανία στον τελευταίο αυτό τομέα), την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος στην Αλγερία και, τέλος, την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης (με εξαίρεση το Μαρόκο και την Τυνησία). Οι συμφωνίες σύνδεσης της Αλγερίας και της Αιγύπτου περιλαμβάνουν επίσης ορισμένες διατάξεις στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων.

Συνεργασία στον κοινωνικό, πολιτιστικό και εκπαιδευτικό τομέα

Στις συμφωνίες υπογραμμίζεται ότι η συνεργασία θα πρέπει να ευνοεί την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η καθιέρωση ενός διαρκούς διαλόγου θα πρέπει να οδηγήσει σε μεταρρυθμίσεις, με ιδιαίτερη μέριμνα στο σεβασμό των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων και των πλέον μειονεκτικών κατηγοριών του πληθυσμού. Οι συνεργασίες που προβλέπονται στο πλαίσιο αυτό ποικίλλουν ανάλογα με τη χώρα-εταίρο. Οι δράσεις συνεργασίας αποσκοπούν κυρίως στη θέσπιση κανόνων στον τομέα της κυκλοφορίας των προσώπων και των εργαζομένων, στην προώθηση του ρόλου της γυναίκας στο δημόσιο βίο, στην ανάπτυξη συστημάτων κοινωνικής προστασίας και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. Επιπλέον, τα μέρη δεσμεύονται να εφαρμόσουν δράσεις με στόχο την καλύτερη γνώση των διαφόρων πολιτισμών και το μεγαλύτερο σεβασμό του ενός πολιτισμού έναντι του άλλου. Στις συμφωνίες, τέλος, υπενθυμίζεται ο πρωταρχικός ρόλος της εκπαίδευσης και των επαγγελματικών προσόντων καθώς και η σημασία των διεθνών θεμελιωδών κανόνων εργασίας.

Χρηματοδοτική συνεργασία

Εξαιρουμένου του Ισραήλ, η χρηματοδοτική συνεργασία θα πρέπει να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων των συμφωνιών. Η εν λόγω συνεργασία ενθαρρύνει τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας και προωθεί την αναβάθμιση των οικονομικών υποδομών και τις ιδιωτικές επενδύσεις καθώς και τις δραστηριότητες που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης. Οι προσπάθειες αυτές θα πρέπει να συνοδεύουν τις πολιτικές που εφαρμόζονται στους κοινωνικούς τομείς.

Θεσμικές διατάξεις

Οι υποχρεώσεις που αναλαμβάνονται δυνάμει των συμφωνιών σύνδεσης εκπληρώνονται σε δύο επίπεδα. Στο πλαίσιο κάθε συμφωνίας σύνδεσης δημιουργούνται θεσμικές δομές. Αφενός, το **Συμβούλιο Σύνδεσης**, που συγκροτείται σε υπουργικό επίπεδο, εκδίδει αποφάσεις και διατυπώνει συστάσεις για την επίτευξη των καθορισθέντων στόχων. Αφετέρου, η **Επιτροπή Σύνδεσης** είναι αρμόδια για τη διαχείριση της συμφωνίας και την επίλυση των διαφορών σχετικά με την εφαρμογή και ερμηνεία των σχετικών συμφωνιών.

Οι συμφωνίες συνάπτονται για απεριόριστο χρονικό διάστημα. Ωστόσο, κάθε μέρος μπορεί να καταγγείλει τη συμφωνία με σχετική κοινοποίηση στα άλλα μέρη. Η συμφωνία παύει να ισχύει έξι μήνες μετά την κοινοποίηση αυτή.

Πράξη	Θέση σε ισχύ	Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών	Επίσημη Εφημερίδα
Απόφαση 2006/356/EK , Δημοκρατία του Λιβάνου	01.04.2006	-	EE L 143 της 30.05.2006
Απόφαση 2005/690/EK , Λαϊκή	01.09.2005	-	EE L 265 της 10.10.2005

Πράξη	Θέση σε ισχύ	Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών	Επίσημη Εφημερίδα
Δημοκρατίας της Αλγερίας			
Απόφαση 2004/635/EK , Αραβική Δημοκρατία της Αιγύπτου	01.06.2004	-	EE L 304 της 30.09.2004
Απόφαση 2002/357/EK , Χασεμιτικό Βασίλειο Ιορδανίας	01.05.2002	-	EE L 129 της 15.05.2002
Απόφαση 2000/384/EK , κράτος του Ισραήλ	01.06.2000	-	EE L 147 της 21.06.2000
Απόφαση 2000/204/EK , Βασίλειο του Μαρόκου	01.03.2000	-	EE L 138 της 09.06.2000
Απόφαση 98/238/EK , Δημοκρατία της Τυνησίας	01.03.1998	-	EE L 97 της 30.03.1998

Ευρωμεσογειακές διασκέψεις

Από τη διάσκεψη της Βαρκελώνης του 1995 και μετά έχουν γίνει άλλες επτά ευρωμεσογειακές διασκέψεις υπουργών Εξωτερικών στη Μάλτα τον Απρίλιο του 1997, στη Στουτγάρδη τον Απρίλιο του 1999, στη Μασσαλία τον Νοέμβριο του 2000, στις Βρυξέλλες στις 5 και 6 Νοεμβρίου 2001, στη Βαλένθια στις 22 και 23 Απριλίου 2002, στη Νάπολη στις 2 και 3 Δεκεμβρίου 2003 και στο Λουξεμβούργο στις 30 και 31 Μαΐου 2005. Επιπλέον, έχουν γίνει ανεπίσημες σύνοδοι υπουργών Εξωτερικών στο Παλέρμο, τον Ιούνιο του 1998 και στη Λισσαβόνα τον Μάιο του 2000 («think tank»).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ MEDA

Το πρόγραμμα MEDA , με ισχύ από το 1995, είναι το κύριο χρηματοδοτικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εφαρμογή της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης και των δραστηριοτήτων της. Η υποστήριξη που έχει δώσει στις χώρες αυτές επιτρέπει να επιτευχθούν τρεις στόχοι: ενίσχυση της πολιτικής σταθερότητας και της δημοκρατίας σε έναν κοινό χώρο ειρήνης και ασφάλειας· δημιουργία ζώνης κοινής οικονομικής ευημερίας και υποστήριξη της δημιουργίας μέχρι το 2010 ζώνης ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ της ΕΕ και των μεσογειακών εταίρων· καθιέρωση στενότερων δεσμών μεταξύ των λαών των χωρών αυτών μέσω πολιτιστικών, κοινωνικών και ανθρωπιστικών εταιρικών σχέσεων.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1995-2001, το πρόγραμμα MEDA έλαβε 5,071 δισ. ευρώ από τα 6,4 δισ. ευρώ των πόρων του προϋπολογισμού που χορηγούνται στην οικονομική συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των μεσογειακών εταίρων της. Οι επιδοτήσεις αυτές από τον κοινοτικό προϋπολογισμό συνοδεύονται από σημαντικά δάνεια που χορηγεί η ΕΤΕπ. Επιπλέον κατά την περίοδο αυτή, το 86% των πόρων που έχουν χορηγηθεί στο MEDA χορηγήθηκαν κατά τρόπο διμερή στους επιλέξιμους εταίρους για τη διμερή χρηματοδότηση - Αλγερία, Αίγυπτο, Ιορδανία, Λίβανο, Μαρόκο, Συρία, Τυνησία, Τουρκία και Παλαιστινιακή Αρχή - ενώ το 12% δόθηκε σε περιφερειακές δραστηριότητες (οι 12 μεσογειακοί εταίροι και τα 15 κράτη μέλη της ΕΕ μπόρεσαν να επωφεληθούν από τις δραστηριότητες αυτές). Το 2% χορηγήθηκε στις υπηρεσίες τεχνικής στήριξης.

Η συμπλήρωση των εθνικών πρωτοβουλιών από ένα περιφερειακό πρόγραμμα MEDA θα επιτρέψει να εξασφαλιστεί η υλοποίηση των στόχων της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης. Πράγματι, η εφαρμογή των δραστηριοτήτων μέσω ενός περιφερειακού προγράμματος συμβάλλει στην πραγματοποίηση σημαντικών οφελών όσον αφορά την αποτελεσματικότητα ή τον αντίκτυπο σε σχέση με μια πληθώρα εθνικών προγραμμάτων. Επιπλέον, ορισμένα προβλήματα που προσδιορίστηκαν έχουν διεθνή διάσταση και απαιτούν περιφερειακή συνεργασία (ή υποπεριφερειακή) για να μπορέσουν να λυθούν σωστά, ιδίως με την προοπτική μιας ενσωμάτωσης Νότου-Νότου.

Το πρόγραμμα MEDA βρίσκεται σήμερα στη δεύτερη περίοδο προγραμματισμού (2000-2006), με προϋπολογισμό ύψους 5,350 δισ. ευρώ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αγγελοπούλου Α.(1968), *Θεωρία και Πολιτική της Οικονομικής Αναπτύξεως*, Αθήνα

Αγγελοπούλου Α.(1974), *Τρίτος Κόσμος και Πλούσιες Χώρες*, Αθήνα

Ιωακειμίδης Π.Κ (1982), *Οι Εξωτερικές Οικονομικές Σχέσεις και η Πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Κανελλόπουλου Α.Π.(1967), *Οικονομική της Αναπτύξεως*, Αθήνα

Καραντώνη Η. (1995), *Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις: Η καθαρή Θεωρία του Διεθνούς Εμπορίου, με ειδική αναφορά στις αναπτυσσόμενες χώρες*, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε , Τόμος Α, Θεσσαλονίκη

Σκούντζου Θ.Α. (1997), *Οικονομική Ανάπτυξη*, Εκδόσεις Α.Σταμούλης, (Τόμος Ι), Πειραιάς

Σκούντζου Θ.Α.(1990), *Οικονομική Ανάπτυξη*, Εκδόσεις Α.Σταμούλης, Τόμος ΙΙ, Γ' Έκδοση, Πειραιάς

Steedman I.(1993), *Το Διεθνές Εμπόριο*, Εκδόσεις Κριτική- Επιστημονική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

ΞΕΝΗ

Abid T. and H. R. Davoodi (2003), Challenges of Growth and Globalisation in the Middle East and North Africa, *International Monetary Fund*

Abu-Rashed J. and N. Bertaux (2005), Knowledge management and economic development in developing countries : an examination of the main enablers, *Global Business and Economics Review*, Vol.7, No.1, pp.85-99

Bangs R.B. (1968), Financing Economic Development: Policy for emerging countries, working paper, *University of Chicago Press*

Beck T. (2002), Financial development and international trade :Is there a link?, *Journal of international Economics*, Vol. 57, issue 1, pp.107-131

Berrill K. E (1960), International Trade and the rate of Economic Growth, *Economic History Review*, pp. 352

Bessette S. (2005), A Primer on Economic Development Planning in Less-Developed Countries, *Economic Development Planning Resource Book*

Chemingui A.M. (2003), What macroeconomic factors explain Algeria's poor economic growth performance, background paper - *GDN Global Research Project on explaining Growth in Developing Countries*

Chun Z. S. and D. Treflerb (2005), Trade and inequality in developing countries: a general equilibrium analysis, *Journal of International Economics*, Vol. 65 , pp.21– 48

Choucri N. and R. S. Eckaus (1979), Interactions of Economic and Political Change: The Egyptian Case, *World Development*, Vol.7, pp.783-797

Creane S., R. Goyal, M. Mobarak, and R. Sab (2004), Financial Sector Development in the Middle East and North Africa, *IMF working paper* No.201

Dipak D., M. Nabli, C. Pissarides, and A. Varoudakis (2002), Making trade work for jobs: international evidence and lessons for Mena, *World Bank working paper*

Dipak D., M. Nabli, T.G. Srinivasan, and A.Varoudakis, Current world trade agenda: issues and implications for MENA, *World Bank working Paper*

Enke S. (1963), *Economics for Development*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, N.J, pp. 469-482

Ghafour Al Heeti A. and C. Brock (1997) , Vocational education and development: Key issues, with special reference to the Arab World, *Pergamon*, Vol.17, No.4, pp.373-389

Haberler G. (1959), International Trade and Economic Development, *National Bank of Egypt*, pp. 10-40

Haberler G.(1946), Prosperity and Depression, *United Nations*, New York, Vol.12, pp.406

Harrigan J., C. Wang and H. El-Said (2006), The economic and political determinants of IMF and World Bank lending in the Middle East and North Africa, Vol. 34, Issue 2

Hsiao C.(1986), *Analysis of Panel Data*, Econometric Society Monographs, No.11, Cambridge Univeristy Press

Hugo S., J. Squalli and K. Wilson (2006), How Competitive are European Economies?, Economic policy & Research Unit, *Zayed University*, working paper No.06-03

International Monetary Fund (August 2005), United Arab Emirates: Selected Issues and Statistical Appendix, *IMF Country Report 05/268*,

Kohli U. (2004), Real GDP, Real Domestic Income and Terms of Trade Changes, *Journal of International Economics*, Vol.62, pp.83-106

Konya L.(2006), Exports and Growth : Granger causality analysis on OECD countries with a panel data approach, *Economic Modelling*, Vol.23, pp.978-992

Krishna K., A.Ozyildirim and N. R. Swanson (2003), Trade, investment and growth: nexus, analysis and prognosis, *Journal of Development Economics*, Vol. 70, pp. 479– 499

Little I.M.D (1982), *Economic Development:Theory Policy and International Relations*. Twentieth Century Fund Book, London: Basic Books Publishers

Marwaha K. and A. Tavakolib (2004), The effect of foreign capital and imports on economic growth: further evidence from four Asian countries (1970–1998), *Journal of Asian Economics*, Vol. 15, pp. 399–413

Meier G. M. (1970), Leading Issues in Economic Development, *Oxford University Press*, pp. 509-515

Meir G.M (1963), *International Trade and Development*, New York: Harper and Row, pp.165

Meier G.M(1968), *The International Economics of Development*, New York: Harper and Row, Vol.2-8

Miniesy R. and J. B. Nugent (2005), Explaining the trade shortfalls of Mena Region, Paper to be presented at the MEEA-ECOMOD Conference “Middle Eastern and North African Economies,*Univeristy of Brussels*

Myrdal G.(1957), *Economic Theory and Under-developed Regions*, London: Gerald Duckworth and Co.

Myint H. (1954), The Gains from International Trade and Back-ward Countries, *Review of Economic Studies*, Vol.22, No.2

Nonneman G. (2006), EU-GCC Relations: Dynamic, Patterns & Perspectives, *Gulf Research Center- Gulf Papers Series*

- Papazoglou C., E.J. Pentecost and H. Marques (2006), A Gravity Model Forecast of the Potential Trade Effects of EU Enlargement : Lessons from 2004 and Path-dependency in Integration, *The World Economy*, pp.1077-1089
- Rajapatirana S. (1988), Foreign Trade and Economic Development: Sri Lanka's Experience, *World Development*, Vol. 16, No. 10, pp. 1143-1157
- Ramos F. R. (2000), Exports, imports, and economic growth in Portugal: evidence from causality and cointegration analysis, *Economic Modelling*, Vol.18, pp. 613-623
- Samuelson P.A. (1948), International Trade and the Equalization of Factor Prices, *Economic Journal*, Vol.58, pp.163-184
- Samuelson P.A. (1949), International Factor Price Equalization Once Again, *Economic Journal*, Vol.59
- Soderling L. (2005), Is the Middle East and North Africa Region achieving its Potential?, Middle East and Central Asia Department, *IMF Working paper* No.90
- Squalli J. and K. Wilson (2007), How open are Arab Economies?, Economic policy & Research Unit, *Zayed University*, working paper No.01,
- Squalli J., K. Wilson and S. Hugo (2006), How competitive are Arab economies, Economic policy & Research Unit, *Zayed University*, working paper No.02
- Wilson R. (1977), *Trade and Investment in the Middle East*, London: The Macmillan Press Ltd.
- Yanikkaya H. (2002), Trade openness and economic growth: a cross-country empirical investigation, *Journal of Development Economics*, Vol. 72, pp. 57– 89
- Zetter R. and M. E.Hamza (1997), The Impact of Foreign Technical Assistance on Urban Development Projects in Egypt, *Pergamon*, Vol.21, No.2, p.p 153-166

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Europe on the move, European Commission, Directorate-General for Press and Communication: “A world player. The European Union's external relations”, July 2004

General Report on the Activities of the European Union 2005, Chapter V, Europe as a global partner

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Financial Perspectives 2007-2013

Γενική Έκθεση Επιτροπής 1999: Κεφάλαιο VI, Ο ρόλος της Ένωσης στον κόσμο.

Tenth anniversary of the Euro-Mediterranean Partnership: A work programme to meet the challenges of the next five years, Communication from the Commission to the council and the European Parliament.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση:	http://europa.eu/pol/comm/
Υπουργείο Εξωτερικών Σαουδικής Αραβίας :	http:// www.mofa.gov.sa
Υπουργείο Πετρελαίου & Μεταλλευμάτων Σαουδικής Αραβίας :	http://www.mopm.gov.sa
Υπουργείο Οικονομικών και Διεθνή οικονομίας Σαουδικής Αραβίας:	http://www.mof.gov.sa
Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας Σαουδικής Αραβίας :	http://www.commerce.gov.sa
Ένωση Εμπορικών & Βιομηχανικών Σαουδαραβικών Επιμελητηρίων :	http:// www.saudichambers.org.sa
Σαουδαραβική Γενική Υπηρεσία Επενδύσεων :	http://www.sagia.gov.sa
Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας του Ομάν :	http://www.moneoman.gov.om
Ομανική εταιρεία Διεθνούς Ανάπτυξης & Επενδύσεων:	http://www.ominvest.net
Εμπορικό & Βιομηχανικό Επιμελητήριο του Ομάν :	http://www.chamberoman.com
Υπουργείο Οικονομίας, Εμπορίου & Επενδύσεων Λιβύης:	http://www.ect.gov.ly
Ένωση Εμπορικών Επιμελητηρίων Λιβύης	http:// www.chambersunion.com
Σύνδεσμος Λίβυων επιχειρηματιών	http:// www.lybc.org

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

International Financial Statistics, International Monetary Fund (IMF), Volume LV, Number 12, December 2002

International Financial Statistics, International Monetary Fund (IMF), July 2005

International Financial Statistics, International Monetary Fund (IMF), March 2006

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

Eurostat: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>

